

Premiepensionen

Pensionsspararna och
pensionärerna 2011

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Premiepensionen – Pensionsspararna och pensionärerna 2011
Pensionsutveckling 2012-05-28
PID119407 (1.1)
bengt.norrby@pensionsmyndigheten.se

Sammanfattning

6,4 miljoner individer och 402 miljarder kronor i förvaltad kapital

Premiepensionssystemet omfattade vid utgången av år 2011 6,4 miljoner personer, varav 5,5 miljoner pensionssparare och 900 000 pensionärer.

Fondförmögenheten uppgick i slutet av året till 393 miljarder kronor, medan det förvaltade kapitalet i den traditionella försäkringen uppgick till 9,0 miljarder kronor. Pensionsspararnas andel utgjorde 94 procent av pensionsmedlen och pensionärernas andel var 6 procent.

31,8 miljarder kronor i nya pensionsrätter placerades under året och det betalades ut 2 021 miljoner kronor ut i premiepensioner.

Nya sparare väljer AP7 Såfa, etablerade väljer egen portfölj

Närmare 42 procent av pensionsspararna har sina medel placerade i AP7 Såfa, medan övriga har valt egna portföljer. Trots det är det bara 27 procent av fondkapitalet placerat i AP7 Såfa. Skillnaden beror på att en stor andel av de unga har sina pensionsmedel placerade i AP7 Såfa. De är i början av arbetslivet och har därmed inte haft så stora pensionsavsättningar ännu.

De senaste åren har drygt 98 procent av nyspararna placerat sina medel i AP7 Såfa. I takt med att pensionsspararna blir äldre och får mer på premiepensionskontot väljer fler att placera i egna portföljer.

79 procent av pensionärerna har fondförsäkring och av dessa valde 63 procent en egen portfölj och 37 procent har placerat i AP7 Såfa. 21 procent av alla pensionärer har sina pensionsmedel placerade i traditionell försäkring.

69 200 kronor i genomsnittlig kontobehållning för pensionsspararna

Den genomsnittliga kontobehållningen är högre för pensionssparare med egen portfölj än för dem med AP7 Såfa, 89 800 kronor jämfört med 41 200 kronor. Den främsta förklaringen till denna skillnad är att det i första hand är nya pensionssparare med låga pensionsavsättningar som har AP7 Såfa.

För pensionärerna var den genomsnittliga behållningen 36 100 kronor. Behållningen har ökat med 2 900 kronor sedan 2010 och det beror på 20-delsinfasingen och på stora årskullar under 1940-talet.

190 kronor i månaden i premiepension

Pensionärerna kan välja att ta ut hela eller delar av pensionen från och med 61 års ålder. Nästan alla, 97 procent, väljer att ta ut hel premiepension. Under 2011 uppgick pensionsutbetalningarna i denna grupp till i genomsnitt 190 kronor i månaden.

Pensionsspararnas värdeutveckling blev -8,6 procent under 2011 och 2,6 procent per år sedan start

Nedgången på de finansiella marknaderna under 2011 medförde en negativ värdeutveckling i fondrörelsen -10,7 procent. Eftersom en stor del, drygt 82 procent, av pensionsspararnas fondkapital är placerat i aktier fick börsnedgången ett stort genomslag i värdeutvecklingen.

Värdeutvecklingen för pensionsspararna blev i genomsnitt -8,6 procent under 2011. Sparare med AP7 Såfa hade i genomsnitt en marginellt lägre värdeutveckling jämfört med sparare med egen portfölj. Män hade en något sämre värdeutveckling jämfört med kvinnor.

Den årliga värdeutvecklingen beräknad från start, dvs. från det att pensionsspararna kommer in i premiepensionssystemet, var 2,6 procent. 94 procent av spararna har haft en nominellt positiv årlig värdeutveckling sedan start.

Pensionärer med fondförsäkring fick en värdeutveckling på -5,2 procent under 2011 och med 3,4 procent per år sedan start

Avkastningen på pensionärernas fondsparande var -5,2 procent under 2011 och 3,4 procent sedan start. Den negativa värdeförändringen under året har inte fått lika stort genomslag i den årliga värdeutvecklingen sedan start för pensionärerna som för pensionsspararna. Det beror på att ca 92 procent av pensionärerna kom in i premiepensionssystemet redan 1995 (som pensionssparare), medan pensionsspararna har en betydligt kortare spartid i genomsnitt. Det senaste årets utveckling får därför större genomslag för pensionssparargruppen.

Pensionärer med traditionell försäkring fick en värdeutveckling på 3,7 procent under 2011 och med 3,9 procent per år sedan start

Återbäringsräntan i den traditionella försäkringen var i genomsnitt 3,75 procent under 2011 och avkastningen för perioden 2001–2011 har i genomsnitt varit 4,1 procent. Avkastningen på tillgångarna i den traditionella försäkringen blev 10,42 procent under 2011.

Den högre avkastningen i traditionell försäkring under 2011 jämfört med fondförsäkring beror på en större andel räntebärande tillgångar i den traditionell försäkring än i fondförsäkring.

Premiepensionskapitalet är trögrörligt

Under 2011 hade drygt 56 procent av pensionspararna delar av sitt kapital placerat i någon av de tio mest valda fonderna. Samtidigt var ca 18 procent av kapitalet placerat i någon av de tio fonder med mest premiepensionskapital.

Över tid är det i stort sett samma fonder på fondtorget som är de tio mest valda fonderna. Likaså, över tid är det i stort sett samma 10 fonder som håller det mesta av premiepensionskapitalet. Detta visar att pensionskapitalet är trögrörligt. Det speglar också att det är relativt få pensionsparare och pensionärer som byter fonder.

Bra värdeutveckling för dem som gjorde få fondbyten

Det är en relativt liten andel av pensionspararna och pensionärerna som har bytt fonder under året, ca 18 procent. Av dem som har en egen vald portfölj, har 35 procent av pensionspararna och 9 procent av pensionärerna gjort ett fondbyte. För de pensionsparare som gjorde fler än 15 fondbyten under 2011 blev värdeutvecklingen -13,7 procent. För dem som inte gjorde några fondbyten alls blev värdeutvecklingen -8,0 procent.

Även bland pensionärerna gick det bra för dem som gjorde få fondbyten under 2011. För dem som gjorde ett fondbyte var värdeutvecklingen -10,6 procent och för dem som avstod från fondbyten blev värdeutvecklingen -5,7 procent. De mest aktiva pensionärerna hade lägst värdeutveckling. För dem som gjorde fler än 15 fondbyten under 2011 blev värdeutvecklingen -14,3 procent.

Sänkt portföljrisk

Riskenivån i de eget valda portföljerna sjönk jämfört med 2010. 2011 var den genomsnittliga portföljrisken 13 och under 2010 var den 18. Förskjutningen mot en lägre risknivå förklaras av att risken i fonderna har gått ner men också av att andelen räntefonder har ökats genom aktiva fondval.

Rabattkravet på fondavgiften reducerar förvaltningsavgifterna och bidrar till högre pension

Förvaltningsavgifterna uppgick i slutet av året till i genomsnitt 0,37 procent för eget valda portföljer och till 0,15 procent för AP7 Såfa. Pensionsmyndigheten verkar aktivt för att sänka förvaltningsavgifterna för pensionspararna. Kravet på rabatt ger i genomsnitt 0,3–0,5 procentenheter lägre avgifter. Det gör att premiepensionen blir 10–15 procent högre.

Administrativa avgiften var i genomsnitt 0,11 procent

Den administrativa avgiften till Pensionsmyndigheten för 2011 var 0,14 procent, med ett tak på 110 kronor. Den genomsnittliga avgiften, beräknad på samtliga i premiepensionssystemet, uppgick till 0,11 procent.

Många fondbyten genom förvaltartjänster

Under 2011 genomfördes 4,6 miljoner fondbyten. Det är ungefär 100 000 färre byten jämfört med 2010. Uppskattningsvis har drygt 60 procent av dessa fondbyten gjorts genom privata rådgivnings- och förvaltningstjänster. 1 december stoppades automatiserade massbyten. Konsekvensen blev att antal fondbyten under december sjönk betydligt och stannade vid 80 000 fondbyten. De övriga månaderna under 2011 gjordes i genomsnitt 400 000 fondbyten per månad.

Innehåll

Sammanfattning	3
Ordlista	9
1 Inledning	10
2 Premiepensionen – en del av hela pensionen	11
2.1 Hela pensionen	11
2.2 Premiepensionssystemet i siffror	13
2.3 Flödet i premiepensionssystemet	14
2.4 Utvecklingen på de finansiella marknaderna	17
2.5 Värdeutvecklingen i premiepensionsfonderna	18
3 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet	21
4 Värdeutvecklingen för pensionsspararna	29
4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2011	29
4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet	35
5 Val av portfölj	42
5.1 Antal valda fonder	42
5.2 De mest valda fonderna	43
5.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen	46
5.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen	46
5.3.2 Risk i portföljen	49
5.4 Avgiftsnivå i portföljen	54
6 Pensionsspararnas aktivitet	56
6.1 Andel med egen vald portfölj respektive AP7 Såfa	56
6.2 Val vid inträdet i premiepensionssystemet	56
6.3 Utflödet av pensionssparare och pensionärer ur AP7 Såfa	59
6.4 Antal fondbyten	60
6.4.1 Antal fondbyten och kontobehållning	63
6.4.2 Antal fondbyten och värdeutveckling	64
6.4.3 Antal fondbyten och risk i portföljen	66
6.4.4 Antal fondbyten och portföljavgift	66
Pensionärerna	68
7 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet	68
8 Värdeutveckling för pensionärerna	70
8.1 Värdeutveckling för pensionärerna år 2011	70
8.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet	72
9 Val av portfölj	75
9.1 Antal valda fonder	75
9.2 De mest valda fonderna	76
9.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen	77
9.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen	77

9.3.2	Riskenivån.....	78
9.4	Avgiftsnivå i portföljen	80
10	Pensionärernas aktivitet.....	82
10.1	Andel med egen vald portfölj respektive AP7 Såfa	82
10.2	Antal fondbyten efter inträdesåret	82
10.3	Antal fondbyten och värdeutveckling.....	83
11	Pensionärernas premiepension	85
11.1	Pensionsuttagen	85
11.2	SI-pensionärer?	90
	Bilaga 1, beskrivning av data.....	91
	Bilaga 2, pensionspyramiden - hela pensionen	92
	Inkomstpension.....	92
	Premiepension.....	94
	Garantipension	95
	Tjänstepension	96
	Privat pensionssparande	98
	Bilaga 3, avkastningsmått	100
	Bilaga 4, portföljrisk	103

Ordlista

Här följer en sammanställning av viktiga begrepp som används i rapporten.

Aktivt val: Att vid något tillfälle, vid inträdet eller senare, ha gjort ett eget fondval.

Egen vald portfölj: En sammansättning av värdepappersfonder vald av pensions spararen eller pensionären

Fondbyte: Förändring av fondportföljens sammansättning med avseende på fonder eller fondernas andel i portföljen.

Fondtorg: Valbara fonder¹ anslutna till premiepensionssystemet.

Inträdesår: I rapporten är inträdesåret det år en person för första gången får information om möjligheten att välja fonder inom premiepensionssystemet.

Pensions sparare: En person som har premiepensionsmedel placerade i egen vald portfölj eller i Premiesparfonden och som ännu inte påbörjat uttag av premiepensionen.

Pensionsunderlag: Summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, dock högst 7,5 inkomstbasbelopp per år. Pensionsunderlaget används för beräkning av pensionsrätt.

Pensionsrätt: Det belopp som årligen sätts av till den allmänna pensionen, baserat på pensionsunderlaget.

Pensionär: En person som tar ut premiepension. I rapporten betraktas den som en gång påbörjat uttag av premiepensionen men som har satt uttagsnivån till noll, fortfarande som pensionär. En person som parallellt med uttagen fortsätter tjäna in nya pensionsrätter ses också som pensionär.

Portfölj: I premiepensionssystemet; en sammansättning av värdepappersfonder.

Portföljval: Val av värdepappersfonder som ska ingå i portföljen.

Premie: I premiepensionssystemet; försäkringsavgift.

Premiepension: Försäkring mot inkomstbortfall när den försäkrade av åldersskäl eller inte längre kan eller vill förvärvsarbeta. Premiepensionen är en del av den allmänna inkomstgrundade pensionen.

Återbalansera: Justera sammansättningen av fonder i portföljen så att den ursprungliga, eller valda, risknivån bibehålls. I rapporten ses återbalansering av portföljen som att fondbyten görs.

---

¹ De statliga portföljalternativen som administreras av Sjunde AP-fonden räknas inte till fondtorget.

1 Inledning

Premiepensionssystemet är den fonderade delen av det allmänna ålderspensionssystemet. Vid årsskiftet 2010/2011 omfattade premiepensionssystemet 6,4 miljoner personer. Tanken med en fonderad del av pensionssystemet är att den enskilde har möjlighet att utjämna risken i den allmänna pensionen utifrån sin egen ekonomiska situation.

Behållningen på premiepensionskontona påverkas av pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende samt av utvecklingen på de finansiella marknaderna. Eftersom premiepensionen är en viktig del av den samlade ålderspensionen är det av intresse att följa utvecklingen för spararna och pensionärernas beteende och utvecklingen på de finansiella marknaderna över tid.

Denna årliga rapport ger en sammanfattande beskrivning av läget för pensionsspararna och pensionärerna vid slutet av 2011. Syftet med rapporten är att följa utvecklingen av premiepensionen samt pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende över tid. Fokus är dock på det senaste året.

Rapporten baseras på ett slumpmässigt urval av de individer som omfattas av premiepensionssystemet. Totalt ingår 210 000 individer i urvalet varav 180 000 är pensionssparare och 30 000 är pensionärer. Urvalet motsvarar ca 3 procent av den totala population som ingår i premiepensionssystemet. En del uppgifter i rapporten är baserade på statistik över den totala populationen i premiepensionssystemet. Bilaga 1 beskriver urvalet närmare och de data som ligger till grund för rapporten.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december 2011 som presenteras. Uppgifter som anges inom parentes avser motsvarande uppgifter för år 2010.

2 Premiepensionen – en del av hela pensionen

Kapitlet inleds med en kort beskrivning av de olika delarna i hela pensionen, varav premiepensionen är en del. Nästa avsnitt presenterar övergripande siffror och flöden i premiepensionssystemet.

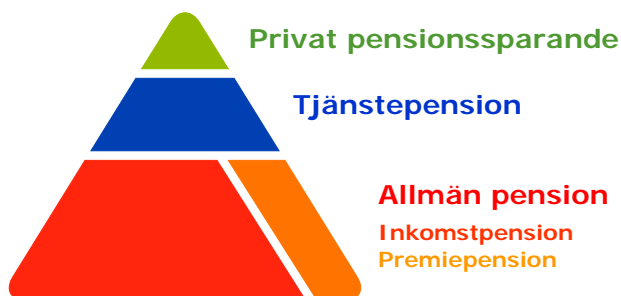
För att få en bättre förståelse för utvecklingen av premiepensionsmedlen ges i nästa avsnitt en översiktlig bild av utvecklingen på de finansiella marknaderna under perioden 2000–2011. Kortfattat beskrivs också hur fonderna på Pensionsmyndighetens fondtorg och Sjunde AP-fondens förvaltning har utvecklats under året.

2.1 Hela pensionen

Med hela pensionen avses här allmän pension, tjänstepension och privat pensionssparande. Ett sätt att illustrera hela pensionen är att se pensionen som en pyramid som visas i diagram 2.1. Den allmänna pensionen utgör grunden i pyramiden. Nästa nivå i pensionspyramiden är tjänstepensionen och som ett ytterligare komplement finns eventuellt privat pensionssparande på pyramidens topp.

Diagram 2.1

Pensionspyramiden – hela pensionen

Den allmänna pensionen är ett avgiftsbestämt system som består av två delar, inkomstpension och premiepension. Pensioner som betalas ut motsvaras av de avgifter som betalats in.

Inkomstpensionen är ett fördelningssystem. Det betyder att de pengar som dagens arbetande del av befolkningen betalar in under ett år till pensionssystemet betalas ut till pensionärerna under samma år.

Premiepensionen är däremot ett fonderat system och det betyder att de pensionsavgifter som betalas in sparas (fonderas) till den enskildes framtida pension. För personer födda före 1954 består den inkomstgrundade pensionen helt eller delvis av tilläggspension.

Tjänstepensionen, som är reglerad i avtal mellan arbetsmarknadens parter, kommer att ha stor betydelse för blivande pensionärer. Vanligast är att tjänstepension är premiebestämd pension. Privat pensionssparande kan ses som ett komplement till övriga pensioner. Det finns även andra sätt att spara till pensionen än i en pensionsförsäkring.

Tabell 2.2

Inbetalda premier, förvaltad kapital och utbetalningar i respektive pensionslag, 31 december 2010, miljarder kronor

Pensionslag	Förvaltad kapital 31 dec	Inbetalda premier	Utbetalda pensioner	Andel utbetalt, procent
Allmän pension	1 309	237	222	73
Tjänstepension	1 509	128	65	22
Privata pensionsförsäkringar	423	15	16	5
Summa	3 241	380	303	100

Pensionspyramidens olika delar beskrivs närmare i bilaga 2.

2.2 Premiepensionssystemet i siffror

6,4 miljoner personer i premiepensionssystemet

Premiepensionssystemet omfattade vid årsskiftet 6 445 763 personer. Dessa fördelade sig på 5 375 429 pensionssparare, 898 204 pensionärer och 172 130 nya pensionssparare som kom in i systemet i december 2011. Nysparare som kom in i december ingår inte i rapportunderlaget utan betraktas som nysparare under 2012. De kommer att analyseras i kommande års rapport. Antalet individer som ingår i rapportunderlaget uppgår därmed till 6 273 633.

När det nya pensionssystemet är helt infasat kommer det att omfatta cirka 7 miljoner sparare och pensionärer. Det är framförallt antalet pensionärer som kommer att öka allteftersom det nya pensionssystemet fasas in. Bilaga 2 ger en översiktlig beskrivning av premiepensionssystemet och hur systemet fasas in.

Det är ungefär lika många kvinnor och män som omfattas av systemet. Bland pensionsspararna är männens andel något större än kvinnornas, 52 procent. Det speglar könsfördelningen i den yrkesaktiva delen av befolkningen. Bland pensionärerna är fördelningen jämn mellan könen.

393 miljarder kronor i fondförsäkring

Vid slutet av 2011 uppgick fondförmögenheten inom premiepensionssystemet till 393 (408) miljarder kronor inklusive inflödet av nya pensionsrätter som uppgick till 31,8 miljarder. Av de nya pensionsrätterna tillhörde 96 procent pensionsspararna och 4 procent pensionärerna.

9 miljarder kronor i traditionell försäkring

Värdet på de totala tillgångarna i den traditionella försäkringen uppgick vid utgången av 2011 till 8 870 miljoner kronor. Det motsvarar 2,2 (1,2) procent av de totala tillgångarna i premiepensionssystemet. Endast pensionärer har möjlighet att placera sina pensionsmedel i den traditionella försäkringen.

2.3 Flödet i premiepensionssystemet

129 300 nya pensionssparare

I april 2011 fick 129 300 (178 000) nya pensionssparare möjlighet att välja vilka fonder deras pensionsmedel skulle placeras i². Fram till denna tidpunkt förvaltades deras pensionsmedel på konto hos Riksgälden. Av de nya spararna anmälde 1,5 procent, motsvarande 1996 personer, ett eget något fondval. Nya sparare som inte hade anmält ett eget fondval fick sina medel placerade i AP7 Såfa. Tabell 2.3 nedan visar antalet nytillkomna pensionssparare från år 2000 och framåt samt totala antalet individer som omfattas av premiepensionssystemet.

År 2000 var det första året som det blev möjligt att placera sina premiepensionsmedel i fonder. Fram till dess hade medlen varit förvaltade på konto hos Riksgälden. Förtidspensionärerna fick denna valmöjlighet under 2001. Detta förklarar de stora antalen nya pensionssparare under dessa år. Övriga år utgörs de nya pensionssparare av individer som har kommit in på arbetsmarknaden och som för första gången börjat tjäna in pensionsrätter.

31,8 miljarder kronor i nya pensionsrätter

Tabell 2.3 visar även det årliga inflödet av kapital i form av pensionsrätter. I december 2011 placerades 31,8 (30,1) miljarder kronor i de fonder som pensionsspararna hade valt respektive AP7 Såfa. 31,4 miljarder placerades i fondförsäkring och resterande 384 miljoner kronor placerades i traditionell försäkring.

---

² De nya spararna fick sina medel överförda från den tillfälliga förvaltningen till sina premiepensionskonton i december 2010. Information om möjlighet att välja fonder skickades ut till nyspararna början av 2011.

Tabell 2.3

Antal pensionssparare och pensionsrätter i premiepensionssystemet, 2000 – 2011

År	Pensionssparare och pensionärer, tusental	Pensionsrätter, inflöde, mdkr	Nya sparare, tusental	Marknadsvärde, mdkr
2000	4 440	55,8	4440	52,7
2001	4 900	18,3	493	65,0
2002	5 100	20,4	196	59,3
2003	5 200	21,1	150	93,9
2004	5 300	22,3	129	124,8
2005	5 400	23,4	117	192,4
2006	5 600	49,6	115	267,0
2007	5 800	27,6	133	308,3
2008	6 000	28,6	163	230,2
2009	6 100	29,7	182	340,2
2010	6 300	30,1	178	408,5
2011	6 400	31,8	129	393,2

2 021 miljoner kronor i pensionsutbetalningar

Under 2011 övergick 121 000 (113 000) pensionssparare till att bli pensionärer. Längre fram i rapporten visas antalet pensionärer över tid. De första pensionsutbetalningarna gjordes 2001 och då betalades det ut 400 000 kronor. Under 2011 uppgick utbetalningarna till 2 021 miljoner kronor, en ökning med 43 procent jämfört med 2010. Pengarna som betalas ut kommer att öka allteftersom premiepensionssystemet fasas in. Sedan start har de flesta pensionärerna sina pensionsmedel placerade i fondförsäkring och trenden har varit att de flesta som går i pension väljer fondförsäkring. De senaste två åren har dock andelen nya pensionärer som väljer traditionell försäkring varit högt. 2010 valde 42 procent traditionell försäkring och 2011 39 procent. Förändringen framgår tydligt i tabell 2.4. Kolumnen längst till höger anger hur mycket kapital som övergår från fondförsäkring till traditionell försäkring. 2010 övergick 2 677 miljoner kronor till traditionell försäkring och 2011 ökade det till 3 177 miljoner kronor.

Ökningen i antalet pensionärer som valde traditionell försäkring under 2010 antas ha ett samband med den förändring av ansökningsblanketten som infördes vid årsskiftet 2009/2010. I denna version måste den sökande ta ställning till om pensionen ska betalas ut som fondförsäkring eller traditionell försäkring. Pensionsmyndighetens beslutat att återinföra förval genomfördes under 2011 och blanketten har därmed åter fått samma utseende som tidigare.

Tabell 2.4

Utbetalda pensioner från fondförsäkring och traditionell försäkring, samt flödet från fondförsäkring till traditionell försäkring under perioden 2001–2011, tkr

År	Utbetalda pensioner, totalt	Utbetalda pensioner, fondförsäkring	Utbetalda pensioner, traditionell försäkring	Övergång från fondförsäkring till traditionell försäkring
2001	400	370	31	1 200
2002	1 400	1 300	130	2 700
2003	10 900	9 900	955	25 500
2004	42 500	39 300	3 200	44 300
2005	103 700	93 800	9 900	182 700
2006	231 600	206 500	25 000	324 700
2007	460 100	404 800	55 300	495 600
2008	825 400	733 900	91 500	473 400
2009	769 300	737 200	32 200	405 000
2010	1 411 600	1 220 800	190 800	2 677 300
2011	2 021 600	1 623 400	398 300	3 177 500

2.4 Utvecklingen på de finansiella marknaderna

Stor osäkerhet på aktiemarknaderna under 2011

Utvecklingen på de finansiella marknaderna under 2011 präglades av stor osäkerhet som i sin tur berodde på en rad händelser som inträffade under 2011.

Året inleddes med den arabiska våren som startade i Tunisien och som sedan spred sig till ett flertal arabiska länder bland annat Egypten och Libyen. Den 11 mars drabbades Japan av en mycket kraftig jordbävning med efterföljande tsunami. Under första halvåret blev det också uppenbart att flera EU-länder hade stora statsfinansiella problem. Även USA hade stora ekonomiska och politiska problem med en kraftigt ökande statsskuld.

Stockholmsbörsens index, OMX_PI nådde en lägsta notering den 4 oktober på minus 27 procent. Därefter steg börsen och indexets utveckling för 2011 slutade på minus 17 procent. Dow Jones hade en liknande utveckling och nådde en lägsta nivå på minus 8 procent den 3 oktober. Även Dow Jones hade en positiv avslutning under det sista kvartalet och indexet slutade på plus 6 procent.

För pensionssparare som hade valt att placera pengar i svenska räntefonder innebar fallande räntor på svenska räntemarknaden en positiv värdeutveckling. Framförallt utvecklades realräntefonder och fonder med innehav i obligationer med lång löptid mycket bra. Realräntefonder hade en genomsnittlig värdeutveckling på 12 procent och långa räntefonder hade ett snitt på 8 procent.

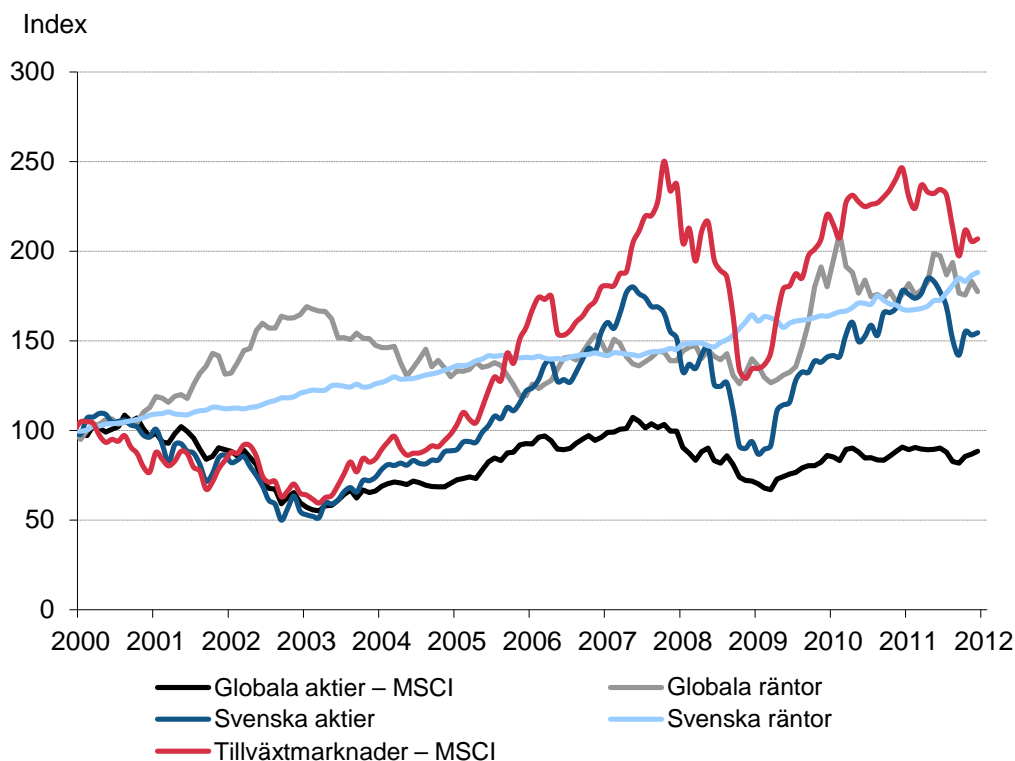
Diagram 2.6 ger en bild av hur de svenska och utländska marknaderna för aktier och räntor har utvecklats under 2000–2011. Svenska aktier var under början av året uppe på samma nivåer som innan finanskrisen men föll sedan tillbaka. Även globala tillväxtmarknader närmade sig toppnivån från oktober 2007 men föll tillbaka under året.

God värdeutveckling i premiepensionssystemet för dem som investerat i räntor

Avkastningen på premiepensionsmedlen beror på i vilken utsträckning pensionsspararna och pensionärerna har tagit del av upp- och nedgångarna på aktiemarknaderna. Sett över tid har de sparare och pensionärer som investerat på räntemarknaderna haft en god värdeutveckling, oberoende av när de gick in på dessa marknader.

Diagram 2.6

Värdeutvecklingen på de svenska och utländska aktie- och räntemarknaderna, perioden 2000–2011

Källa: Globala aktier – MSCI, Globala räntor – World, Lehman Brothers, Aggregate Bond Index, Svenska aktier – OMXSBCAP OMX-Stockholm Exchange, Svenska räntor – Sweden, OMRX, Government Bond Index, Tillväxtmarknader – MSCI.

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader.

2.5 Värdeutvecklingen i premiepensionsfonderna³

Avkastningen i fondrörelsen blev -10,7 procent

Nedgången på aktiemarknaderna både i Sverige och till stora delar den övrig världen påverkade värdeutveckling i premiepensionssystemet negativt och den genomsnittliga avkastningen i Pensionsmyndighetens fondrörelse slutade på -10,7 procent.

Den lägre värdeutvecklingen på Stockholmsbörsen jämfört med utvecklingen i fondrörelsen beror på att många pensionssparare och pensionärer till övervägande del har sina pensionsmedel placerade i utländska aktier. Till detta kommer att drygt 15 procent av spararnas medel var placerade i svenska räntefonder som under 2011 hade en god värdeutveckling.

³ Fondernas avkastning är beräknad som tidsviktad avkastning. För mer information om måttet se bilaga 3.

Nedgången i fondrörelsen som helhet under 2011 medförde att den genomsnittliga årliga avkastningen för perioden 2001–2011 blev 0,2 (1,3) procent.

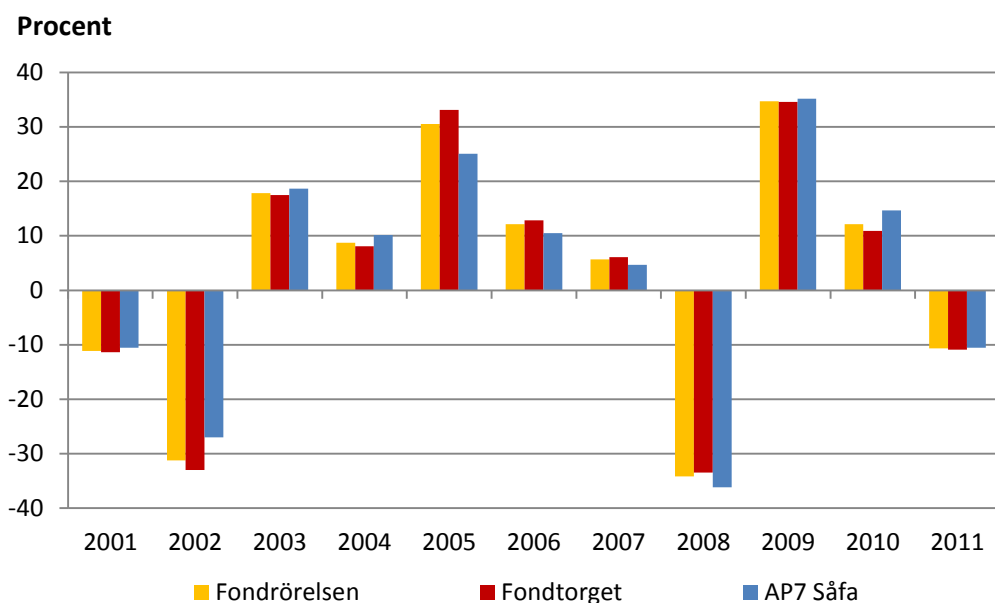
Avkastningen i AP7 Såfa blev -10,5 procent

Av det totala förvaltade fondkapitalet är 27 procent placerat i AP7 Såfa, vilket motsvarade 105 miljarder kronor i slutet av 2011. AP7 Såfa består av de två fonderna AP7 Aktiefond och AP7 Räntefond och förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Diagram 2.7 visar att Sjunde AP-fondens förvaltning i Premiesparfonden⁴ och AP7 Såfa har följt den genomsnittliga avkastningen för fonderna på fondtorget⁵ relativt väl. Under 2011 hade AP7 Såfa en något bättre värdeutveckling, -10,5 procent jämfört med -10,9 procent för den genomsnittliga avkastningen på fondtorget. Värdeutvecklingen för hela fondrörelsen, fondtorget och Sjunde AP-fondens förvaltning blev -10,7 procent. Sedan start⁶ fram till slutet av år 2011 var avkastningen 5,1 procent för AP7 Såfa och 1,2 procent för fonderna på fondtorget.

Diagram 2.7

Avkastning per år för fonder i de eget valda portföljerna och för AP7 Såfa, perioden 2001–2011

Anmärkning: Avkastningen redovisas som tidsviktad avkastning. Mer information om avkastningsmättet finns i bilaga 3.

⁴ Under åren 2001–2009 förvaltades det statliga alternativet i Premiesparfonden.

⁵ Fondtorget är de valbara fonderna. Sjunde AP-fondens färdiga portföljer ingår inte i fondtorget.

⁶ Startdatum är satt till 2000–12–13. Vid det datumet var alla pensionsrätter placerade i fonder vid första valet år 2000.

Nettoinflöde i AP7 Såfa

Vid årsskiftet hade knappt 2 800 000 pensionssparare innehav i något av Sjunde AP-fondens alternativ. Flest pensionssparare hade innehav i AP7 Såfa, se tabell 2.5. Att antalet pensionssparare i AP7 Såfa icke val har ökat med knappt 32 000 personer beror i huvudsak på de nya pensionsspararna som kom in i systemet under 2011. Av nyspararna valde 127 300 att inte göra något eget fondval. Deras pensionsmedel placerades därför i AP7 Såfa. Samtidigt valde 96 000 pensionssparare att gå ur AP7 Såfa och i stället välja egna fonder. I tabell 2.3 kan man även utläsa att antalet pensionssparare som har valt något av de tre färdiga portföljalternativen uppgick till nästan 9 500 pensionssparare vid årsskiftet. Flest pensionssparare som har gjort ett eget val, har valt AP7 Såfa, 7 185 personer. Procentuellt är det störst ökning av pensionssparare i AP7 Aktiefond.

Tabell 2.5

Antal pensionssparare i Sjunde AP-fondens förvaltning

Innehav	Typ av fondval	Antal pensionssparare, 2010-12-31	Antal pensionssparare, 2011-12-31	Förändring 2010 -2011
Portföljer				
AP7 Såfa ⁷	Icke val	2 497 685	2 529 390	31 705
AP7 Såfa	Fondavslut	123 348	152 655	29 307
AP7 Såfa	Premievals-fonden	83 379	74 678	-8 701
AP7 Såfa	Eget val	2 075	7 185	5 110
Försiktig	Eget val	627	2 757	2 130
Balanserad	Eget val	980	3 295	2 315
Offensiv	Eget val	1 164	3 373	2 209
Fonder				
AP7 Aktiefond	Eget val	870	4 932	4 062
AP7 Räntefond	Eget val	235	1 356	1 121
SUMMA		2 710 363	2 779 621	69 258

⁷ Man kan få sina pensionsmedel placerade i AP7 Såfa på fyra olika sätt. Genom att inte välja någon fond på fondtorget, genom fondavslut överförs kapitalet till AP7 Såfa, innehav i Premievals-fonden överfördes till AP7 Såfa i maj 2010, man kan själv välja AP7 Såfa.

3 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet

I det här kapitlet visas hur den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton är fördelad samt hur fondförmögenheten är fördelad mellan sparare med egen vald portfölj och AP7 Såfa, efter ålder, utbildning, inkomst samt boendelän.

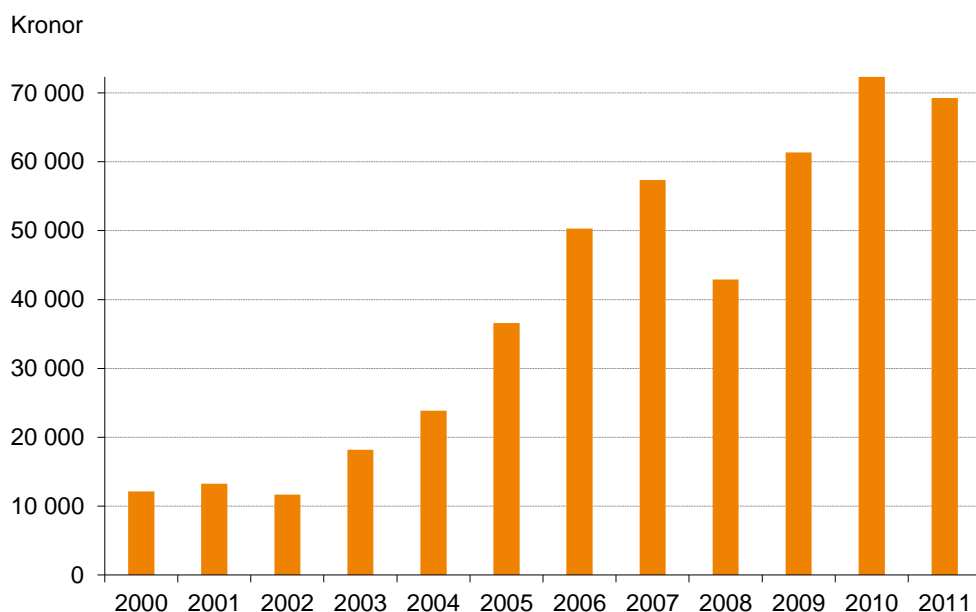
69 200 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den negativa utvecklingen på aktiemarknaderna under 2011 medförde att den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas konton minskade i värde. I slutet av året uppgick kontobehållningen i genomsnitt till ca 69 200 (72 300) kronor.

Kontobehållningen ökar när nya pensionsrätter sätts in men behållningen är också beroende av hur värdeutvecklingen på pensionsmedlen har varit under året. Som framgår av diagram 3.1 har den genomsnittliga kontobehållningen ökat över tid, med undantag för åren 2002, 2008 och nu, 2011. Vid den kraftiga börsnedgången i början på 2000-talet minskade behållningen med 12 procent. Under perioden 2003–2007 var ökningarna avsevärda, mellan 30 procent och 54 procent per år. Den positiva värdeutvecklingen under den här perioden sammanföll med den goda utvecklingen på framförallt aktiemarknaderna. Under 2010 steg kontobehållningen med drygt 19 procent för att minska med drygt 4 procent under 2011. På plussidan i kontobehållningen finns nya pensionsrätter, 31,8 miljarder kronor och på minussidan 46,9 miljarder kronor i värdeminskning.

Diagram 3.1

Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonto i slutet av respektive år, perioden 2000–2011

Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31 december respektive år.

Pensionssparare egna portföljer har högre kontobehållning

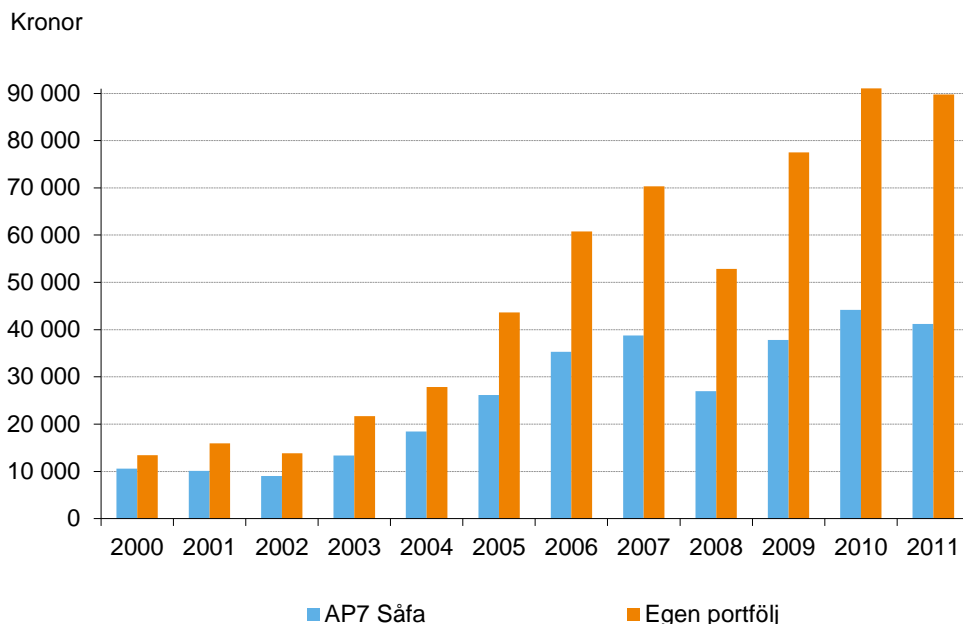
Pensionssparare med egen vald portfölj har en högre genomsnittlig behållning på sitt premiepensionskonto än sparare med innehav i AP7 Såfa, se diagram 3.2. I slutet av 2011 hade i genomsnitt pensionssparare med egen vald portfölj 89 800 (92 700) kronor i kontobehållning medan pensionssparare med förvaltning i AP7 Såfa hade 41 200 (44 200) kronor.

Skillnaderna i behållningen på premiepensionskontona har ökat över tid. År 2000 var den genomsnittliga kontobehållningen för dem med AP7 Såfa 83 procent av den genomsnittliga behållningen för dem med egen portfölj. I slutet av 2011 var motsvarande relation 46 (48) procent.

En förklaring till skillnaden i behållning är att en stor del av kapitalinflödet till AP7 Såfa kommer från unga sparare. Denna grupp av sparare har vanligen låga inkomster och därmed låga pensionsavsättningar, vilket ger en lägre genomsnittlig kontobehållning. De flesta som väljer en egen portfölj gör det senare i livet och har då dels högre inkomster och därmed större pensionsavsättningar, dels några års ackumulerat pensionssparande med sig. Årliga analyser av nyspararna har visat att de som väljer en egen portfölj vid inträdet också i genomsnitt har större pensionsrätter att placera än dem som låter sina pensionsrätter placeras i AP7 Såfa.

Diagram 3.2

Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionssparare med egen portfölj respektive AP7 Såfa

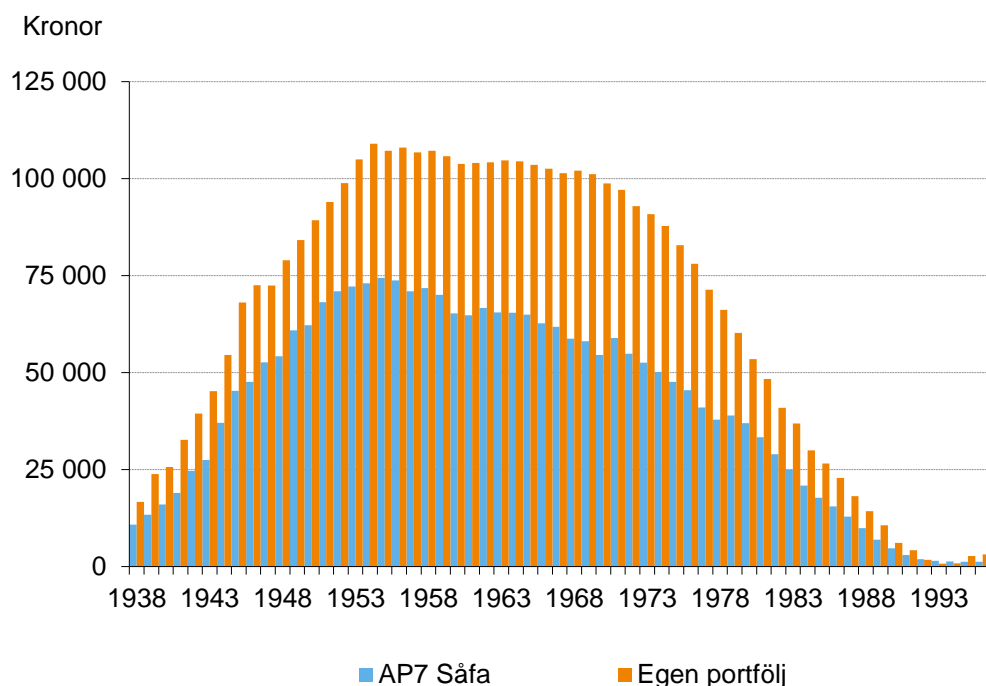

Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31 december respektive år.

I diagram 3.3 visas kontobehållningen uppdelad på egen portfölj och AP7 Såfa, fördelat på födelseår. Diagrammet visar hur graden av infasning i det nya pensionssystemet har betydelse för behållningen på kontot. Det framgår också att de med egna portföljer har mer pengar på kontot.

Diagram 3.3

Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionssparare med egen portfölj respektive AP7 Såfa efter födelseår

Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning per den 31 december 2011.

58 procent av spararna har egen vald portfölj och förvaltar 74 procent av kapitalet

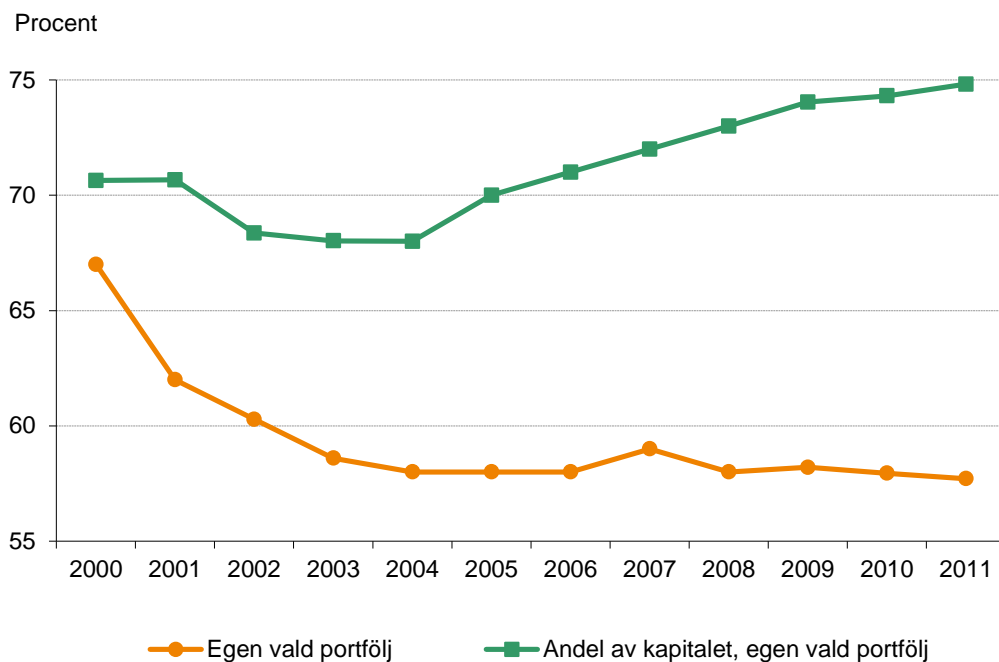
I slutet av 2011 hade drygt 58 procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel placerade i AP7 Såfa. Diagram 3.4 visar utvecklingen av andelen sparare med egen vald portfölj och deras andel av premiepensionskapitalet. Det framgår att andelen med egen vald portfölj har minskat över tid. Nedgången beror främst på att intresset av att välja en egen portfölj var ovanligt stort i samband med introduktionen av premiepensionssystemet. Detta intresse avtog de följande åren. Trenden har dock stabiliserats under senare år.

Samtidigt som andelen pensionssparare med egen portfölj har minskat och sedan stabiliserats, har deras andel av kapitalet ökat. I slutet av 2011 uppgick deras andel till 74 procent. Förklaringen till deras allt större andel av kapitalet är att intresset för att göra egna portföljval ökar i takt med att behållningen på kontot blir större. Som

jämförelse har drygt 98 procent av årets nysparare, som av förklarliga skäl har små pensionsavsättningar, fått sina premiepensionspengar placerade i AP7 Såfa.

Diagram 3.4

Andelen pensionssparare med egen vald portfölj och deras andel av kapitalet

Män har högre kontobehållning

Män har drygt 13 000 kronor mer i genomsnitt på premiepensionskontot än kvinnor, se tabell 3.1. Det beror på att män i regel har högre inkomster och är yrkesaktiva i något större utsträckning än kvinnor.

Tabell 3.1

Genomsnittlig behållning på män och kvinnors premiepensionskonton vid slutet av 2011, kronor

	Samtliga	Egen vald portfölj	AP7 Såfa
Alla	69 200	89 800	41 200
Män	75 700	98 400	45 400
Kvinnor	62 600	81 100	36 700

Åldersgruppen 55–59 år har störst kontobehållning

I slutet av 2011 var den genomsnittliga åldern bland pensionsspararna 43 (43) år. Pensionsspararen med egen portfölj var i genomsnitt 9 år äldre än pensionssparare med innehav i AP7 Såfa. Genomsnittsåldern var 47 respektive 38 år. I tabell 3.2 visas den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton uppdelad efter ålder. Av tabellen framgår att pensionssparare i åldersgruppen 55–59 år i genomsnitt har högre kontobehållning jämfört med övriga åldersgrupper. Störst procentuell ökning av kontobehållningen jämfört med 2010 hade personerna i åldersgruppen över 60 år. En förklaring till att kontobehållning i de äldsta åldersgrupperna ökar mest beror på infasningen av premiepensionssystemet. För varje år tillkommer de som är ett år yngre till den äldsta åldersgruppen och de har en större andel av sin pension i det nya systemet.

Tabell 3.2

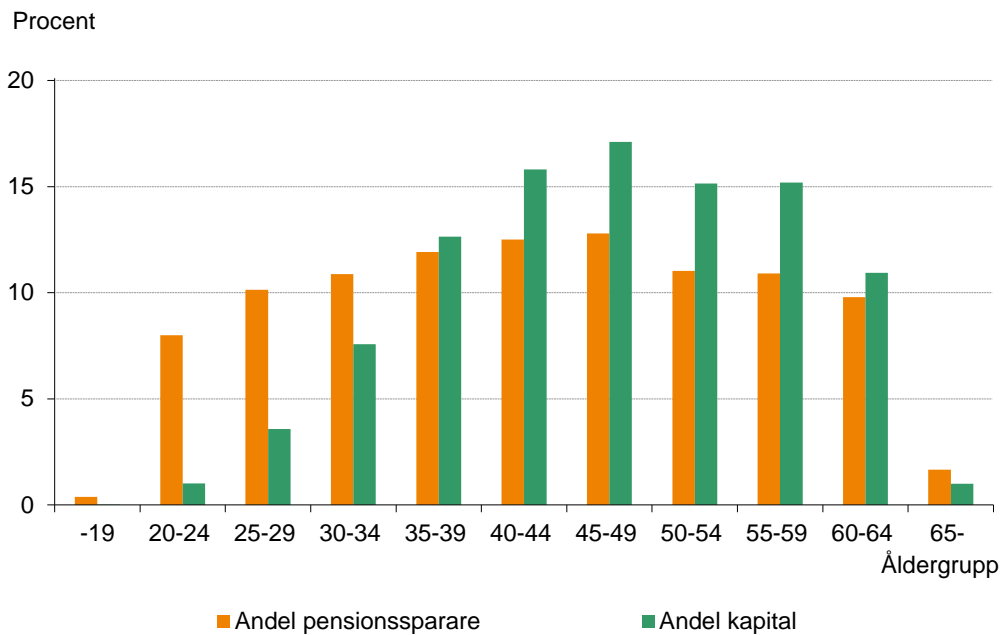
Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton efter ålder vid slutet av 2010, kronor

Ålder	Samtliga	Egen vald portfölj	AP7 Såfa
-19 år	1 756	1 590	1 759
20-24 år	8 818	13 736	8 249
25-29 år	24 467	32 452	21 270
30-34 år	48 142	61 121	37 394
35-39 år	73 439	86 970	49 961
40-44 år	87 534	100 164	58 416
45-49 år	92 606	103 905	65 019
50-54 år	95 063	105 549	68 619
55-59 år	96 456	105 613	72 920
60-64 år	77 296	84 379	59 947
65- år	41 611	50 547	28 497

Diagram 3.5 visar andelen pensionssparare samt deras andel av kapitalet i fondförsäkring efter ålder. Det framgår att både andelen pensionssparare och andelen kapital är störst i åldersgrupperna 45–49 år. Det har sin förklaring i att den största andelen yrkesaktiva finns i dessa åldrar. På sikt när pensionssystemet är fullt infasat kommer andelen kapital att ha ökat i åldersgrupperna över 60 år.

Diagram 3.5

Andel pensionssparare och andel kapital i fondförsäkring, efter ålder, i slutet av 2011.

Högre kontobehållning bland högutbildade och höginkomsttagare

De med högst utbildning har också i genomsnitt mest på sina premiepensionskonton. De har i regel högre inkomster än övriga och därmed större pensionsavsättningar, se tabell 3.3

Tabell 3.3

Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton, efter utbildning och inkomst, vid slutet av 2011, kronor

Utbildning*	Samtliga	Egen vald portfölj	AP7 Såfa
Förgymnasial	57 300	84 100	35 100
Gymnasial	73 300	91 200	46 300
Eftergymnasial	80 200	97 200	50 700
Forskarutbildning	98 900	114 900	72 500
Inkomst 2010, tkr**			
0	21 100	43 600	13 300
1-50	15 400	39 000	10 200
50-100	23 600	45 400	16 200
100-200	46 900	61 800	34 800
200-300	73 200	82 000	56 900
300-349	94 800	101 200	77 100
350-	119 100	124 900	98 900

Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.

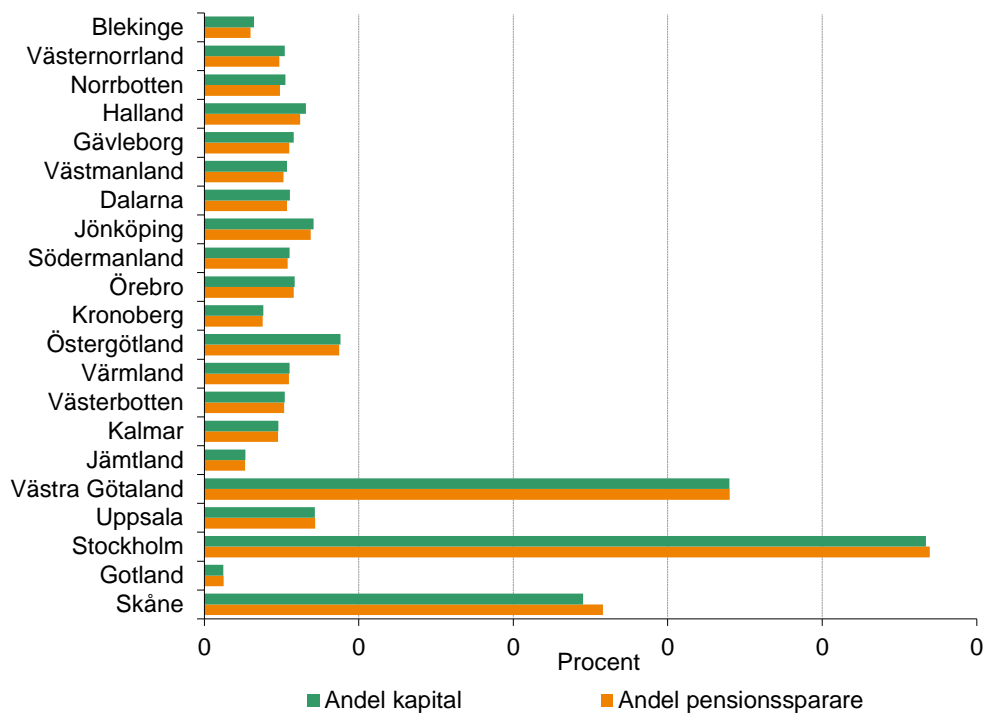
**Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2010.

Fördelning och län och kapital

Den geografiska fördelningen av pensionsspararna och pensionskapitalet avspeglar i stort hur befolkningen är fördelad i Sverige, se diagram 3.6. Diagrammet är sorterat i fallande ordning där länet med högst andel kapital i förhållande till andel pensionssparare ligger överst. Blekinge län har mest kapital i förhållande till andel pensionssparare medan Skåne län har minst andel kapital i förhållande till andelen pensionssparare. Att Skåne län har minst andel kapital i förhållande till andelen kapital kan möjligen bero på en stor invandring på senare år. I de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne är drygt 53 procent av pensionsspararna bosatta och här finns också 53 pensionskapitalet.

Diagram 3.6

Pensionssparare och deras fondförsäkringskapital, fördelat på boendelän, i slutet av 2011.

4 Värdeutvecklingen för pensionsspararna

I kapitlet redovisas värdeutvecklingen för pensionsspararna under 2011 och värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 fram till utgången av 2011. Det innebär att även avkastningen som genererades i den tillfälliga förvaltningen hos Riksgälden före det första fondvalet 2000 är inkluderad.

Värdeutvecklingen i detta kapitel är beräknad som kapitalviktad avkastning. Kapitalviktad avkastning benämns även internränta och mäter värdeutvecklingen på pensionsspararnas konto. Internräntan kan jämföras med den ränta som beräknas för bankkonton.

I kapitel 2 visades den tidsviktade avkastningen för fonder. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa mått är att när man beräknar den kapitalviktade avkastningen, beaktar man de kapitalflöden som sker på spararens konto och tidpunkten för flödena. Måttet inbegriper alltså de pensionsrätter som betalas in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på spararens fonder, avgiften till Pensionsmyndigheten, förvaltningsavgiften, rabatten på förvaltningsavgiften samt arvsvinsterna. Den tidsviktade avkastningen tar däremot inte hänsyn till dessa kapitalflöden och inte heller till storleken på det kapital som genererar avkastningen. Det betyder att det har ingen betydelse om det är 1 krona eller 1000 kronor som genererar avkastningen. Ytterligare information om de olika måtten för värdeutveckling finns i bilaga 3.

4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2011

Nedgången på aktiemarknaderna påverkade värdeutvecklingen negativt

Stor osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen under 2011 ledde till en nedgång på de flesta aktiemarknaderna. Utvecklingen på finansmarknaderna medförde att värdeutvecklingen på pensionsspararnas konton utvecklades negativt. Orsaken är att premiepensionsmedlen till största delen, ca 83 procent är placerade i aktier. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt beroende av utvecklingen på aktiemarknaderna.

Värdeutvecklingen år 2011 blev -8,6 procent

Den genomsnittliga värdeutvecklingen för pensionsspararna under 2011 blev -8,6 procent. Den negativa värdeutvecklingen var i det närmaste lika stor för pensionssparare med egen vald portfölj som för de som hade sina pensionsmedel placerade i AP7 Såfa. De med egen vald portfölj hade i genomsnitt en värdeutveckling på -8,5 procent medan de som hade pengarna placerade i AP7 Såfa hade en värdeutveckling på -8,6 procent

5 procent av spararna har haft en nominellt positiv värdeutveckling

Under 2011 hade 5 procent av pensionsspararna en positiv värdeökning, motsvarande uppgift för 2010 var 99 procent. De flesta av spararna hade en värdeförändring som låg i intervallet -10 till -5 procent, se diagram 4.1. Det kan jämföras med år 2010 då de flesta av spararna hade en värdeutveckling som låg i intervallet 5 till 15 procent. Avkastningen skiljer sig normalt åt mellan pensionssparare beroende på vilken

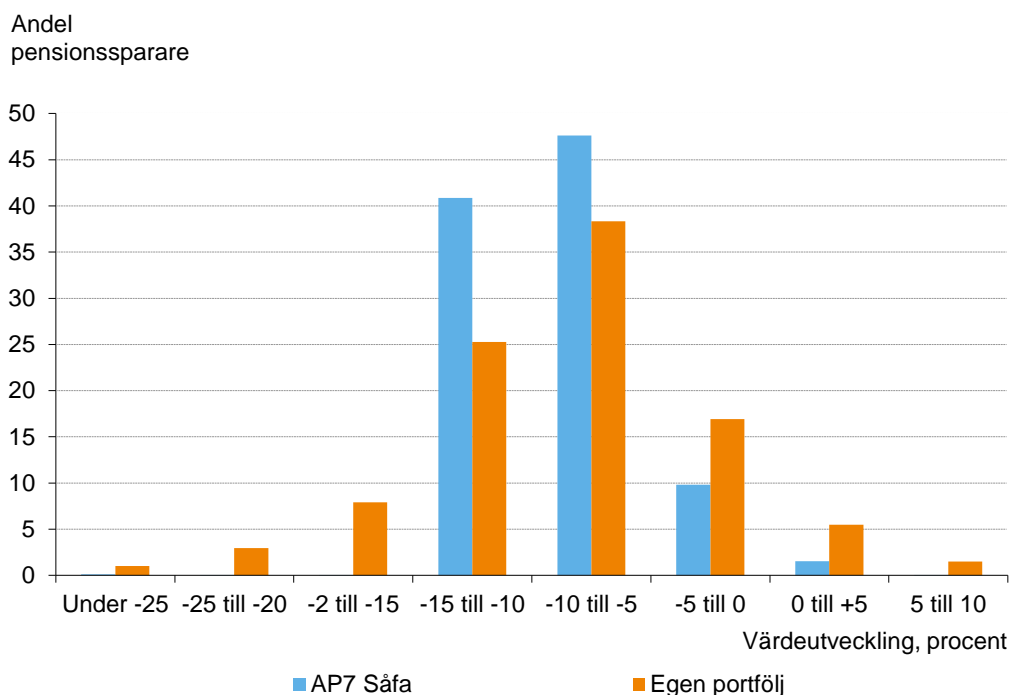
placeringsinriktning de har valt och på hur stort flöde av kapital de individuellt har haft att placera under året.

Spridningen i värdeutvecklingen är betydligt mindre bland sparare med innehav i AP7 Såfa än bland dem med egen vald portfölj. Anledningen är att spridningen i AP7 Såfa enbart beror på att pensionsspararna har varit med olika länge i premiepensionssystemet och har olika stort kapital på sina konton, och inte av att de har valt olika investeringsinriktningar som de med egen vald portfölj. Spararna som hade bäst värdeförändring under 2011 återfinns som väntat bland dem med egen portfölj men de är också överrepresenterade bland dem som hade den lägsta värdeökningen.

Ju äldre premiepensionssystemet blir desto mindre relevant är den nominella värdeutvecklingen av fonderna som beskrivning av utvecklingen. För att avgifterna som betalas till systemet inte ska förlora i köpkraft måste den nominella värdeutvecklingen vara minst lika med prisutvecklingen. Och för att avgifterna till premiepensionen inte ska förlora i värde i förhållande till inkomstutvecklingen måste värdeutvecklingen vara minst lika med inkomstutvecklingen.

Diagram 4.1

Värdeutveckling för 2011 fördelat på andel pensionssparare, procent.

Män hade något sämre värdeutveckling än kvinnor

Män med egen portfölj hade i genomsnitt en något lägre genomsnittlig värdeförändring jämfört med motsvarande grupp kvinnor, -8,6 procent respektive -8,3 procent, se tabell 4.1.

Längre fram i rapporten visas att under 2011 har män haft en generellt något högre risknivå i sina portföljer än kvinnor. Det kan vara en förklaring till varför män med egen vald portfölj har haft en något sämre avkastning under 2011.

Även 2010 hade män med egen vald portfölj högre portföljrisk än kvinnor. De hade då en högre genomsnittlig värdeutveckling.

Att dem med lägst inkomst har haft lägst värdeutveckling under 2011 beror på att de inte har haft några kapitalflöden på sina konton. Om det inte har varit några flöden blir kapitalviktad och tidsviktad värdeutveckling i stort sett samma sak. Det innebär att värdeutvecklingen på kontot blir densamma som värdeutvecklingen i de fonder som kapitalet har varit placerade i.

Man kan också notera att värdeförändring för dem med AP7 Såfa förbättras med stigande ålder. Orsaken är räntedelen ökar med stigande ålder.

Tabell 4.1

Genomsnittlig värdeutveckling under 2011, fördelat på kön, ålder, utbildning och inkomst, procent

	Samtliga	Egen vald portfölj	AP7 Såfa
Alla	-8,6	-8,5	-8,6
Kvinnor	-8,3	-8,0	-8,6
Män	-8,8	-9,0	-8,7
Ålder			
-19	-5,6	-5,9	-5,6
20-24	-6,2	-6,3	-6,2
25-29	-8,4	-8,2	-8,5
30-34	-9,1	-9,0	-9,3
35-39	-9,3	-9,1	-9,7
40-44	-9,4	-9,2	-9,9
45-49	-9,4	-9,1	-10,1
50-54	-9,2	-8,8	-10,1
55-59	-8,5	-8,0	-9,6
60-64	-6,9	-6,7	-7,4
65-	-5,5	-6,5	-3,9
Utbildning*			
Förgymnasial	-8,0	-7,6	-8,3
Gymnasial	-8,5	-8,4	-8,6
Eftergymnasial	-8,9	-8,9	-8,9
Forskarutbildning	-9,2	-9,1	-9,5
Årsinkomst, tkr**			
0	-10,4	-9,1	-10,9
1-50	-8,1	-9,1	-7,9
50-100	-7,4	-8,3	-7,1
100-200	-7,7	-7,8	-7,5
200-300	-8,1	-7,9	-8,3
300-349	-8,5	-8,4	-8,8
350-	-9,2	-9,2	-9,0

*Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.
**Årsinkomsten är baserad på information om pensionspararnas intjänade pensionsrätter år 2010.*

Kronbergs län klarade sig bäst 2011

Pensionssparare med egen portfölj i Kronbergs län lyckades bäst med att parera den finansiella nergången 2011 med en värdeminskning på -8,1 procent. Den genomsnittliga värdeutvecklingen blev -8,5 procent. Uppsala län som toppade listan förra året återfinns i år på elfte plats. Det bör poängteras att skillnaderna i värdeutveckling är små mellan länen, se tabell 4.2. Som mest är skillnaden 0,7 procentenheter mellan högsta och lägsta värdeutveckling för dem med egen portfölj.

I diagram 4.2 visas uppgifterna för egen portfölj från tabell 4.2 i en Sverigekarta. Här framgår det att pensionspararna i Småland dvs. Kronoberg, Kalmar och Jönköpings län tillsammans med Södermanlands län hade minst dålig värdeutveckling under 2011.

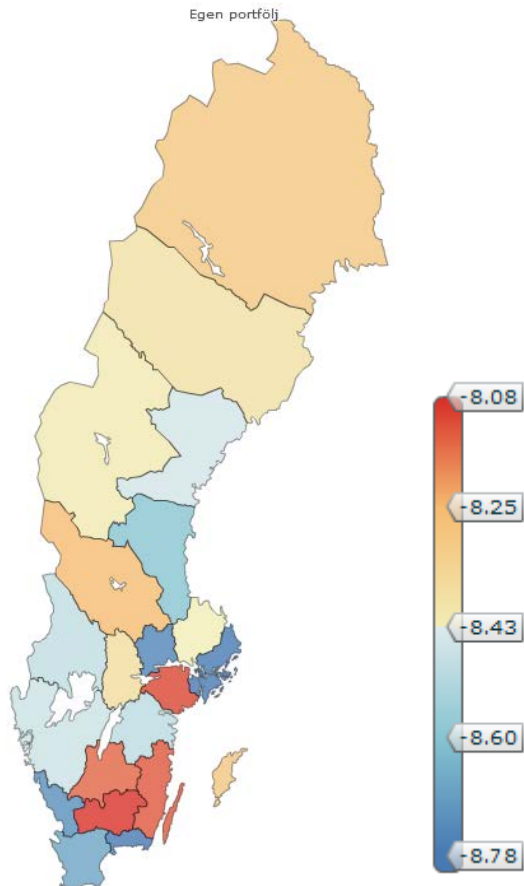
Tabell 4.2

Genomsnittlig värdeutveckling för 2011 fördelat på län, procent

Län	Egen portfölj	AP7 Såfa
Kronoberg	-8,1	-8,5
Södermanland	-8,1	-8,6
Kalmar	-8,1	-8,4
Jönköping	-8,2	-8,5
Dalarna	-8,3	-8,5
Gotland	-8,3	-8,3
Norrboten	-8,3	-8,1
Örebro	-8,4	-8,6
Västerbotten	-8,4	-8,4
Jämtland	-8,4	-8,3
Uppsala	-8,4	-8,6
Västernorrland	-8,4	-8,5
Västra Götaland	-8,4	-8,7
Värmland	-8,4	-8,6
Östergötland	-8,4	-8,5
Gävleborg	-8,5	-8,5
Skåne	-8,6	-8,8
Halland	-8,7	-8,6
Västmanland	-8,7	-8,6
Stockholm	-8,7	-8,7
Blekinge	-8,8	-8,6
Hela riket	-8,5	-8,6

Diagram 4.2

Genomsnittlig värdeutveckling för 2011 fördelat på län, procent

Anmärkning: Färgskalan till höger visar värdeutvecklingen i procent.

4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start är 2,6 procent

Den negativa värdeökningen⁸ av premiepensionsmedlen under 2011 har i betydande grad påverkat den årliga värdeutvecklingen sedan starten 1995 och fram till slutet av 2011. Den årliga värdeökningen för perioden uppgick till 2,6 procent.

Som nämnts tidigare är en stor del av premiepensionsmedlen placerade i aktier. Nedgången på aktiemarknaderna under 2011 fick därför en betydande effekt på såväl värdeutvecklingen under året som på den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen sedan start.

Liten skillnad i värdeutveckling mellan eget valda portföljer i AP7 Såfa

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen var 2,7 (4,3) procent för dem med egen portfölj och 2,4 (4,2) procent för dem med AP7 Såfa. Det är dock värt att notera att den årliga avkastningen varierar mellan pensionsspararna. En del av spararna med egen portfölj har haft en sämre värdeutveckling än dem med AP7 Såfa, medan andra har haft en bättre utveckling. Variationerna beror bland annat på i vilken utsträckning spararna har tagit del av upp- respektive nedgångarna på aktiemarknaderna. Det i sin tur beror på när i tiden spararna kommit in i premiepensionssystemet. För att få en mer fullständig bild visas värdeutvecklingen i detta avsnitt utifrån olika perspektiv.

96 procent av pensionsspararna har haft en nominellt positiv värdeutveckling

Diagram 4.3 visar spridningen i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start bland pensionsspararna. Det framgår att de allra flesta pensionssparare har haft en positiv värdeutveckling, oberoende om de har en egen portfölj eller om pensionsmedlen är placerade i AP7 Såfa. Det är bara en liten andel av pensionsspararna som har haft en negativ värdeutveckling, cirka 4 procent.

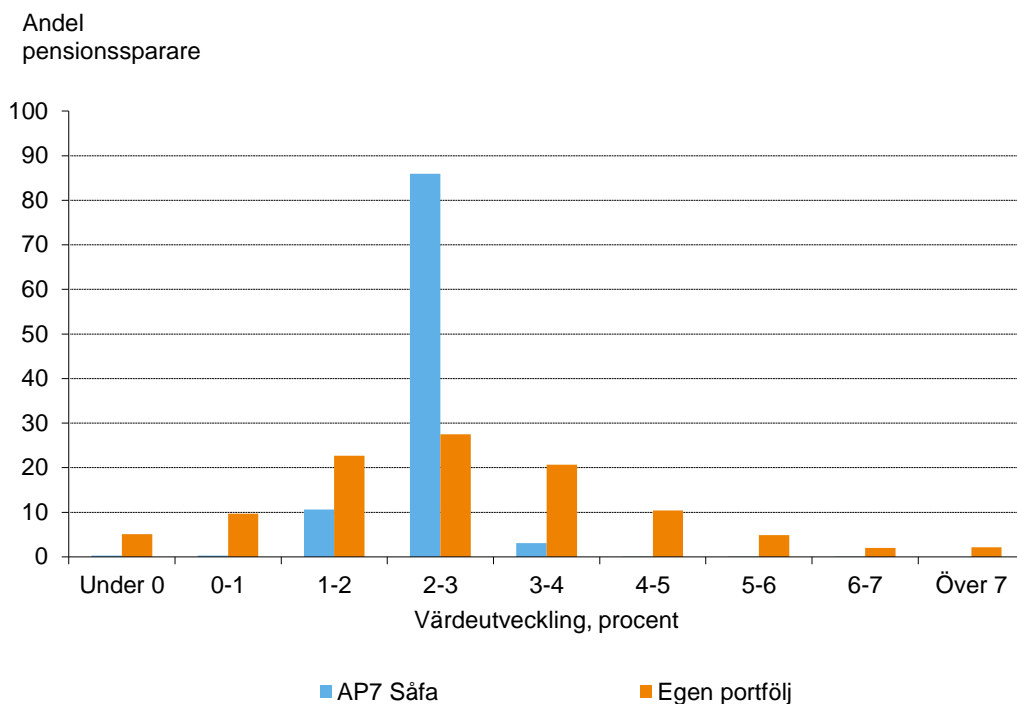
---

⁸ Värdeutvecklingen sedan start är baserad på de pensionssparare som kom in i premiepensionssystemet år 2000.

Som framgår av diagrammet är spridningen i värdeutvecklingen större bland sparare med egen portfölj än bland dem med AP7 Såfa. Det innebär att det är en större andel sparare med egen portfölj som har hög respektive låg värdeutveckling i jämförelse med dem som har AP7 Såfa.

Diagram 4.3

Årlig genomsnittlig värdeutveckling fördelad på andel pensionssparare med inträdesår 2000, perioden 1995–2011, procent

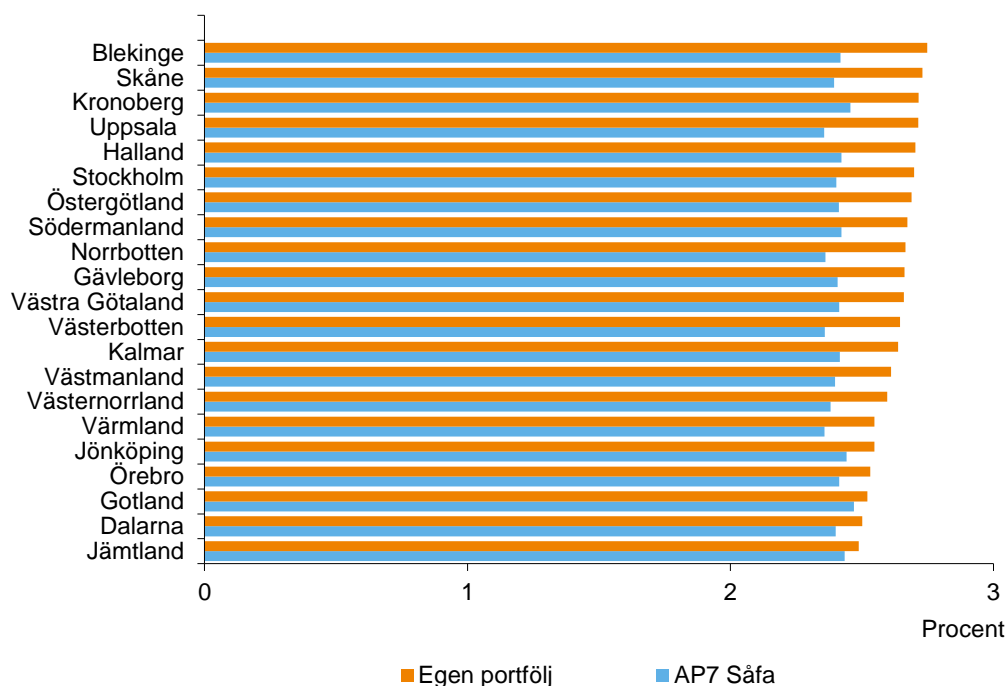
Den nominella värdeutvecklingen på 2,6 procent för dem som kom in i premiepensionssystemet 1995 motsvaras av en real värdeökning på 1,3 procent.

Blekinge i topp sedan start

Pensionssparare med egen vald portfölj och bosatta i Blekinge län har haft högst värdeutveckling från start, 2,7 procent. Nästan lika hög värdeutveckling har pensionsspararna i Kronobergs och Skåne län haft. Lägst värdeutveckling har pensionsspararna i Gotland, Dalarnas och Jämtlands län haft, se diagram 4.4.

Diagram 4.4:

Genomsnittlig årlig värdeutveckling sedan start fördelad på län

Inträdesår har betydelse för värdeutvecklingen

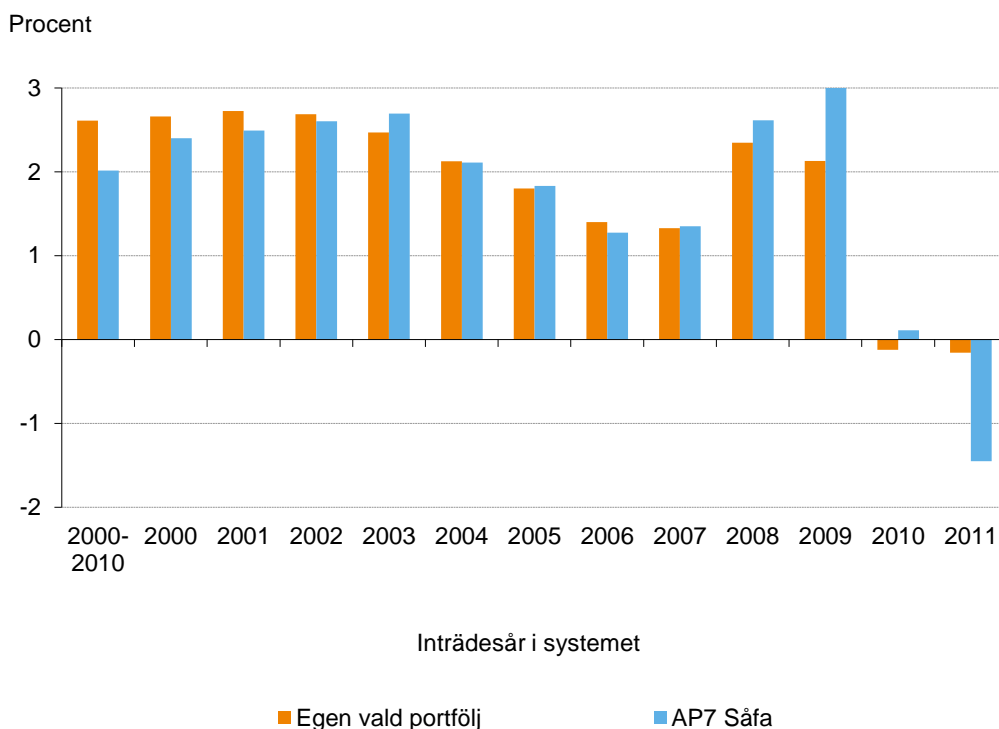
I diagram 4.5 visas den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen efter inträdesår. Det framgår att värdeutvecklingen är positiv, både för dem med egen portfölj och för dem med AP7 Såfa med undantag för de två senaste inträdesåren. Diagrammet visar också att bland sparare som kom in tidigt i systemet så har de med egen portfölj i genomsnitt haft en något bättre värdeutveckling jämfört med dem som har innehav i AP7 Såfa.

Bäst har det gått för de som kom in i systemet 2008 och 2009. Det förklaras av att de under större delen av den tid som de gjort inbetalningar till premiepensionen (sedan 2007) har haft sina medel i den s.k. tillfälliga förvaltningen till riksgäldsrenta. På så vis undgick de börsfallet under 2007 och 2008. Röntan som de erhöll har i genomsnitt varit 5–6 procent. För dem som kom in i systemet före 2004 har värdeminskningen begränsats genom att en del av deras inbetalningar fick vara med om den mycket höga avkastningen under åren 2005–2006.

Om man ser på den genomsnittliga värdeutvecklingen oavsett inträdesår så har den varit bäst för dem som har valt att förvalta sina pensionsmedel i en egen komponerad portfölj. För dem har den årliga värdeutvecklingen varit 2,6 procent. För dem med AP7 Såfa har den årliga värdeutvecklingen varit 2,0 procent. Således en skillnad på 0,6 procentenheter i värdeutveckling. Staplarna längst till vänster i diagram 4.5 visar hur värdeutvecklingen har varit oavsett inträdesår.

Diagram 4.5

Årlig genomsnittlig värdeutveckling för perioden 1995–2011 efter inträdesår för pensionssparare med egen vald portfölj och för sparare med AP7 Såfa.

Orsaken till varför det blir olika resultat i värdeutvecklingen sedan start beror på att det finns stora skillnader i kollektivet. 70 procent av alla pensionssparare kom in i systemet år 2000. År 2011 utgjorde nyspararna ungefär 3 procent av pensionsspararkollektivet. Pensionsspararna som kom in i systemet år 2000 är alltså kraftigt överrepresenterade.

Den andra stora skillnaden är fördelningen mellan dem som har egen vald portfölj och dem som har sitt innehav i AP7 Såfa per inträdesår. Av dem som kom in systemet år 2000 så gjorde 67 procent av pensionsspararna ett eget fondval. 33 procent avstod alltså att göra ett eget fondval. Av nyspararna 2011 avstod över 98 procent från att välja egna fonder. Det innebär att pensionssparare med innehav i AP7 Såfa är överrepresenterade jämfört med egen vald portfölj för alla inträdesår, utom år 2000.

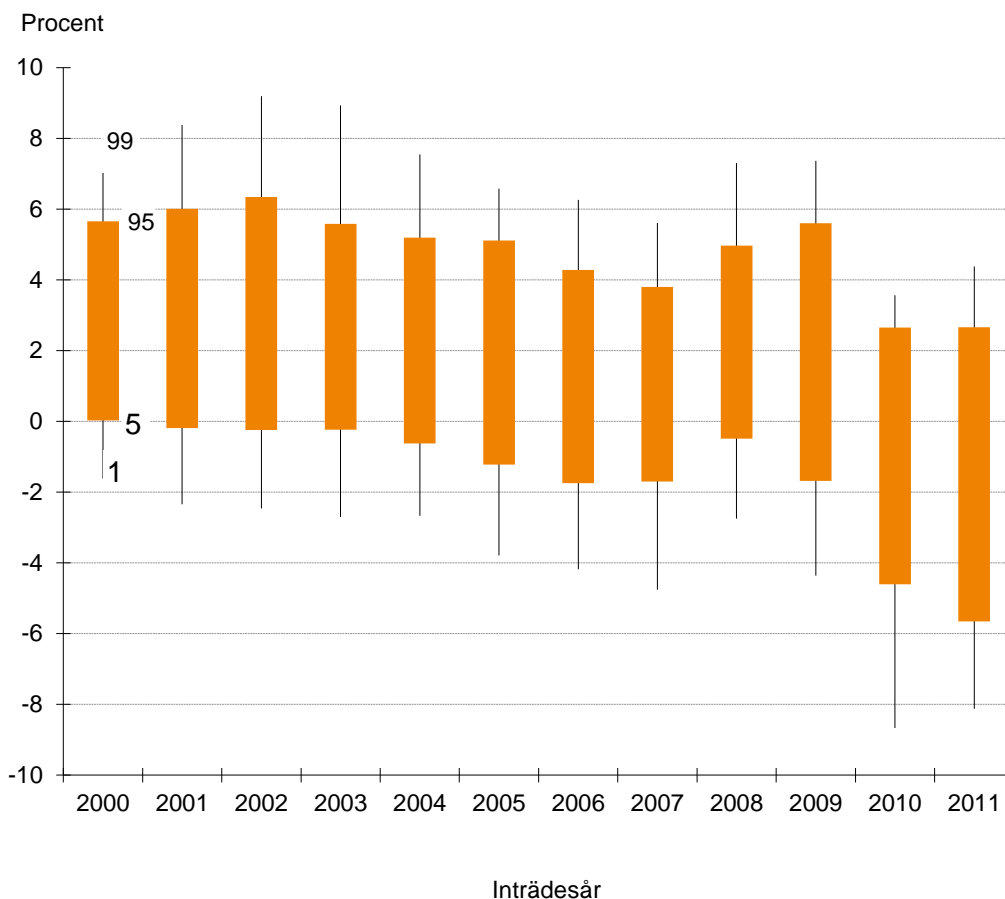
Det här gör att de senaste årens värdeutveckling påverkar den genomsnittliga värdeutvecklingen i AP7 Såfa och egna portföljer i olika grad.

Stor spridning i värdeutvecklingen

Diagram 4.6 visar spridningen av den årliga värdeutvecklingen efter inträdesår för den grupp av pensionssparare som valt egen portfölj. Den nedre och övre kanten på staplarna markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen. Det framgår av diagrammet att spridningen av värdeutvecklingen är som störst bland pensionssparare med inträdesår 2010–2011. Diagrammet visar även, som konstaterats tidigare, att den övervägande delen av pensionsspararna har haft en positiv årlig värdeutveckling. Skillnaden i värdeutveckling mellan den femte och den nittiofemte percentilen är i genomsnitt 6,7 procentenheter. Det är en minskning i spridningen jämfört med 2010 då skillnaden var 7,8 procentenheter. Skillnaden mellan den första och den nittionionde percentilen har också minskat något från 11,9 procentenheter till 11,0 procentenheter mellan åren 2010 och 2011.

Diagram 4.6

Genomsnittlig årlig värdeutveckling för pensionssparare med egen portfölj efter inträdesår och percentiler, perioden 1995–2011.

Kvinnor och män har haft lika stor värdeökning sedan start

Av tabell 4.3 framgår att kvinnor och män i genomsnitt har haft lika stor årlig genomsnittlig värdeökning, 2,6 (4,2).

Det framgår vidare av tabellen att pensions sparare i åldersgruppen 26–30 år har haft den högsta genomsnittliga värdeutvecklingen och allra bäst har det gått för dem som har haft sina pensionsmedel placerade i AP7 Såfa. En möjlig förklaring till att den yngsta åldersgruppen har högst värdeutveckling är att de hade lite pengar att förvalta när de kom in i systemet år 2000. Deras pensionsmedel drabbades därmed måttligt av börsnedgången i början av 2000-talet i kronor räknat. De följande åren ökade deras inkomster och därmed deras pensionsrätter och de fick ta del av den goda utveckling som var på de finansiella marknaderna åren 2003 till 2007.

Övriga åldersgrupper har haft en tämligen likartad värdeutveckling sedan start.

Tabell 4.3

Genomsnittlig årlig värdeutveckling under perioden 1995–2011 för pensionssparare med egen vald portfölj samt för sparare med AP7 Såfa, efter kön, ålder, utbildning och årsinkomst, procent, inträdesår 2000

	Samtliga	Egen vald portfölj	AP7 Såfa
Alla	2,6	2,7	2,4
Kvinnor	2,6	2,6	2,4
Män	2,6	2,7	2,4
Ålder			
-19			
20-24			
25-29	2,0	1,9	2,8
30-34	2,5	2,6	2,4
35-39	2,5	2,5	2,3
40-44	2,4	2,5	2,3
45-49	2,5	2,5	2,3
50-54	2,5	2,6	2,3
55-59	2,7	2,8	2,4
60-64	2,9	3,1	2,6
65-	3,2	3,4	3,0
Utbildning*			
Förgymnasial	2,7	2,8	2,4
Gymnasial	2,6	2,6	2,4
Eftergymnasial	2,6	2,7	2,4
Forskarutbildning	2,6	2,7	2,4
Årsinkomst, tkr**			
0	2,5	2,7	2,2
1-50	2,4	2,5	2,3
50-100	2,6	2,7	2,4
100-200	2,6	2,7	2,4
200-300	2,6	2,7	2,4
300-349	2,6	2,6	2,4
350-	2,6	2,7	2,4

Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrades utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.

**Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2010.

5 Val av portfölj

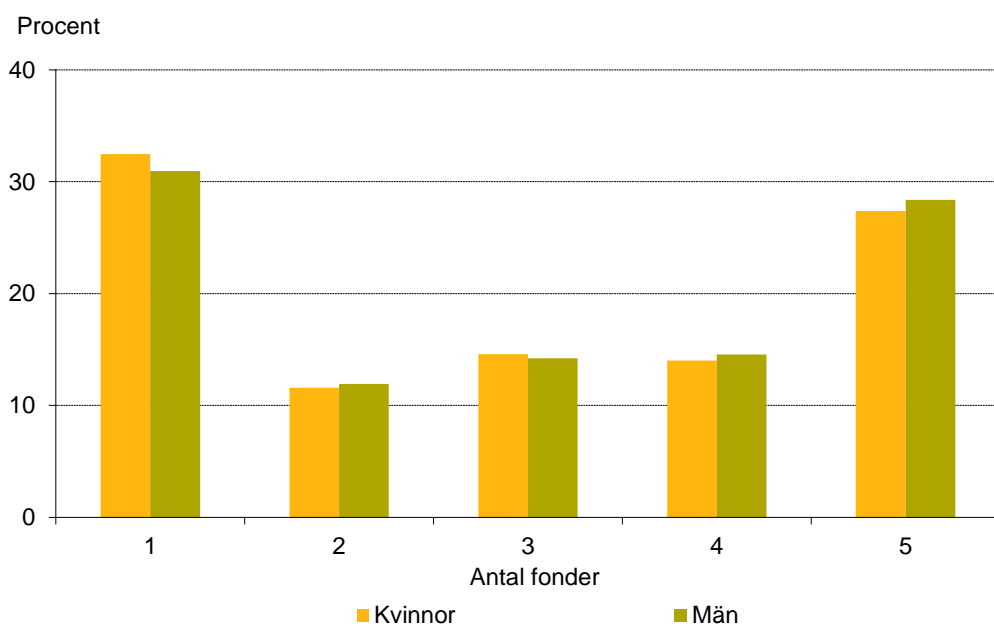
I det här kapitlet visas antalet valda fonder och de mest valda fonderna. Därefter beskrivs pensionsspararnas val av portfölj utifrån risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

5.1 Antal valda fonder

Pensionsspararna kan välja att placera pensionsmedlen i upp till fem fonder. I slutet av 2011 ingick i genomsnitt 2,9 (3,6) fonder i de eget valda portföljerna. Diagram 5.1 visar att det är nästan lika många som har en fond i portföljen som de som har fem fonder i portföljen. Man kan också konstatera att skillnaden i antalet fonder i portföljen är liten mellan män och kvinnor.

Diagram 5.1

Antalet fonder i den egna valda portföljen, i slutet av 2011

5.2 De mest valda fonderna

56 procent av spararna har de mest populära fonderna

I slutet av 2011 bestod fondutbudet på fondtorget i premiepensionssystemet av 797 (785) fonder och de administrerades av 99 (94) fondbolag. Dessutom fanns det statliga alternativet AP7 Såfa och de tre färdiga portföljalternativen. Tabell 5.1 visar de tio fonder som flest pensionssparare har valt

De mest valda fonderna är aktiefonder

Samtliga av de mest valda fonderna är aktiefonder. Sju fonder är registrerade av svenska fondbolag, medan tre är utländska.

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista för 2010 visar att den genomsnittliga risknivån har sjunkit med knappt 3 procentenheter från 20 till 17. Fem av tio fonder tillhör kategorin hög risk eller mycket hög risk. Samtliga aktiefonder har lägre risknivå 2011 jämfört med 2010.

Fondavgifterna är relativt låga netto, dvs. efter att rabatten på förvaltningsavgiften dragits av. Avgiften för fonderna på listan ligger i intervallet 0,18 – 0,57 och i genomsnitt är avgifterna 0,3 procent. Lägst avgift har de två AMF-fonderna och Swedbank Robur Aktiefond Pension. Högst avgift har SKAGEN Kon-Tiki.

I stort är samma fonder de mest populära över tid

Jämförelse med föregående års tio-i-topplista visar att sju av tio fonder på 2010 års topplista också finns med på listan för 2011. De tre nya fonderna på årets tio-i-topplista har funnits med i premiepensionssystemet under ganska lång tid. I topp på 2011 års lista ligger Didner & Gerge Aktiefond och petar därmed ned förra årets listetta, AMF Aktiefond Sverige till andra plats. Den nykomling som har attraherat flest sparare är Swedbank Robur Transfer 80. Sex av de tio fonderna som finns med på 2011 års lista var också med bland de mest valda fonderna år 2000.

Cirka 44 (48) procent av pensionsspararna som valde egen portfölj det året hade kvar denna första portfölj 2011.

Tabell 5.1

De tio mest valda fonder bland pensionssparare med egen portfölj, rangordnade efter andel sparare som valt fonden, i slutet av 2011

Fondnamn	Risk, procent	Värdeutveckling 2007-2011, procent	Placering 2000/2010	Andel sparare som valt fonden
Didner & Gerge Aktiefond	29	2	5/5	13,4
AMF Aktiefond Sverige	22	0	4/1	12,7
Swedbank Robur Contura	13	2	1/7	12,3
SKAGEN Kon-Tiki	18	7	-/3	12,2
AMF Aktiefond Världen	17	-1	2/5	11,3
Swedbank Robur Aktiefond Pension	16	-1	6/6	8,6
Swedbank Robur Transfer 80	13	-2	-/-	8,0
Swedbank Robur Transfer 70	11	-1	-/-	7,5
SKAGEN Global	15	1	-/-	7,4
Swedbank Robur Medica	11	0	3/7	6,6

Anmärkning: Andelen sparare som valt fonden baseras på de pensionssparare som i slutet av 2011 har en egen vald portfölj. Värdeutvecklingen är beräknad som tidsviktad avkastning. Fonder markerade med streck i kolumnen Placering 2000/2010 har tillkommit senare eller fanns inte på listan över de 10 mest valda fonderna 2010.

18 procent av premiepensionskapitalet finns i de tio största fonderna

När fondernas popularitet rangordnas efter mest kapital får tio-i-topplistan ett något annorlunda utseende, se tabell 5.2. Storleken på kapitalet, och därmed rangordningen, styrs dels av hur mycket pensionsmedel som har placerats i fonden, dels av fondens värdeutveckling. 18 procent av premiepensionskapitalet för dem med egen portfölj ligger i de tio fonder med mest kapital. Andelen har ökat med 3 procentenheter sedan 2010. Då var andelen av premiepensionskapitalet 15 procent.

Premiepensionskapitalet är trögrörligt

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista 2010 visar att sju av tio fonder finns med även på listan för år 2011. Nykomlingarna är Swedbanks tre Transfer-fonder. De tre fonder som har försvunnit från föregående års lista är Skagen Kon-Tiki, Swedbank Robur Räntefond Pension och Swedbank Robur Sverigefond MEGA.

Sju av de tio fonderna på denna tio-i-topplista fanns också med på motsvarande lista för år 2000.

Tabell 5.2

De tio fonder med mest kapital i slutet av 2011, miljoner kronor

Fondnamn	Fondkapital	Placering 2000/2010
AMF Aktiefond Sverige	9 540	4/1
Swedbank Robur Transfer 70	9 424	-/-
Swedbank Robur Transfer 80	9 035	-/-
Didner & Gerge Aktiefond	8 665	5/2
AMF Aktiefond Världen	7 637	2/3
Swedbank Robur Aktiefond Pension	6 373	3/4
SPP Generation 50-tal	4 993	7/8
SPP Generation 60-tal	4 860	8/7
Swedbank Robur Transfer 60	4 610	-/-
AMF Balansfond	4 526	10/9

Anmärkning: Uppgiften om fondkapital baseras på totalstatistik över de pensionssparare och pensionärer som i slutet av 2011 har en egen vald portfölj.

5.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Risiknivån i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Pensionsspararna har möjlighet att välja upp till fem fonder när de sätter samman sin premiepensionsportfölj. Risknivån i portföljen beror dels av risknivån i de enskilda fonderna, dels av hur dessa fonder samvarierar med varandra. Portföljer med hög risknivå förväntas ge högre avkastning än portföljer med låg risk, samtidigt som risken för lägre avkastning är större. Risknivån i en portfölj har stor betydelse för den slutliga premiepensionen.

I den här rapporten beskrivs portföljrisk utifrån två perspektiv. I det första perspektivet används fördelningen mellan aktier och ränteplaceringar i portföljen, så kallad tillgångsallokering. En portfölj som innehåller en relativt stor andel aktiefonder har i regel högre risknivå i förhållande till en portfölj med lika stor andel räntefonder. Det beror på att värdet för aktiefonder vanligen varierar mer över tid än värdet för räntefonder.

I det andra perspektivet mäts portföljrisken som standardavvikelsen i den enskilda fonden och samvariationen mellan de fonder som ingår i portföljen. Avkastningen avser här den tidsviktade avkastningen och är beräknad för de senaste 36 månaderna före årsslutet av 2011. Risken uttrycks i procentenheter.

5.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Större aktieandel i AP7 Såfa

Fondsammansättningen i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensionsspararen har valt för sin premiepension. I regel är det så att ju större andel aktier som ingår i portföljen desto högre är risknivån. Samtidigt så har spararen möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fonderna samvarierar med varandra.

Den största delen av premiepensionsmedlen, 82 procent var vid slutet av 2011 placerade i aktier. Aktieandelen i de eget valda portföljerna var 79 procent. I AP7 Såfa varierar aktieandelen beroende på pensionsspararens ålder. För pensionssparare som är 55 år eller yngre är 100 procent av pensionsmedlen placerade i aktier genom AP7 Aktiefond. Aktiedelen minskar sedan successivt med drygt 3 procentenheter per år tills pensionsspararen uppnår 75 år, samtidigt ökar räntedelen i motsvarande grad. Vid 75 års ålder är fördelningen mellan aktier och räntor 33 respektive 67 procent. I tabell 5.4 visas tillgångsallokeringen i eget valda portföljer och i AP7 Såfa vid olika åldrar.

Tabell 5.4

Genomsnittlig tillgångsallokering av premiepensionskapitalet för pensionssparare med egen vald portfölj och AP7 Såfa, i slutet av 2011, procent

Tillgångsslag	Egen vald portfölj	AP7 Såfa (<56 år)	AP7 Såfa (60 år)	AP7 Såfa (65 år)	AP7 Såfa (70 år)	AP7 Såfa (75 år)
Svenska aktier	25,5	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Globala aktier	41,1	80,2	66,6	53,8	40,1	26,5
Tillväxtmarknader	11,8	11,9	9,9	8,0	6,0	3,9
Svenska räntor	17,0	3,6	20,0	35,4	51,8	68,2
Utländska räntor	3,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1
Alternativa investeringar	1,4	3,7	3,1	2,5	1,9	1,2

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel private equity och hedgefonder.

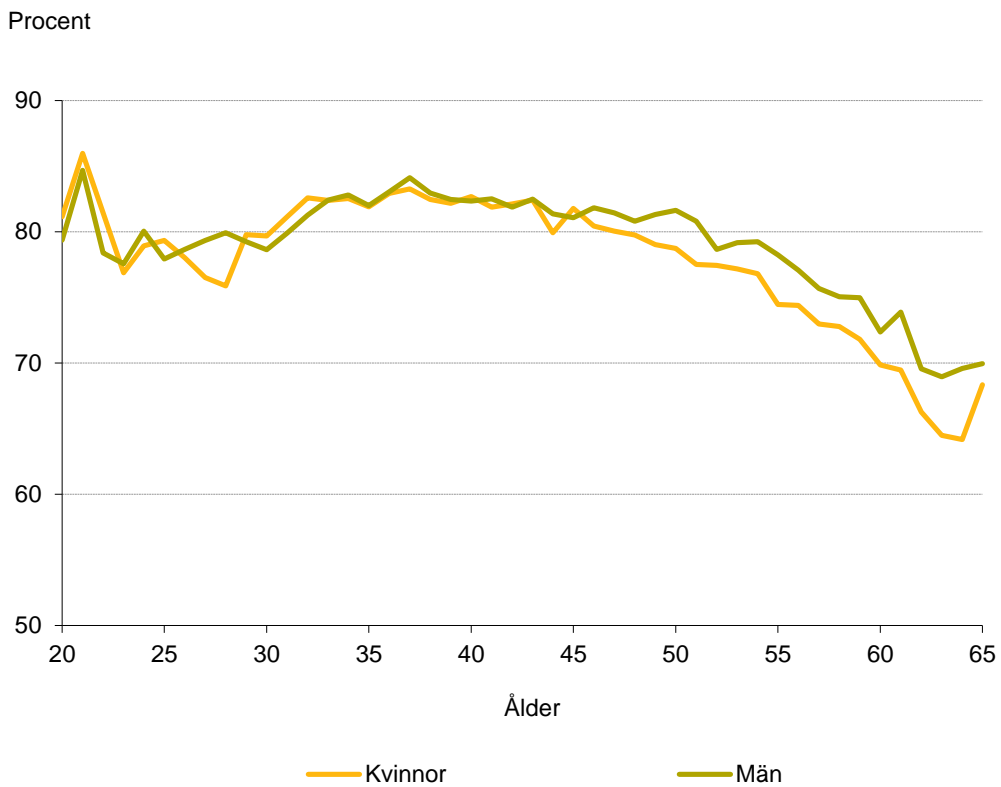
Män har större aktieandel än kvinnor

Diagram 5.2 visar hur andelen aktier i de eget valda portföljerna är fördelad över pensionsspararnas ålder. Andelen aktier är relativt hög i samtliga åldrar, både för kvinnor och för män men tendensen är att aktieandelen sjunker med stigande ålder. Män har en något större andel aktier jämfört med kvinnor i de övre åldrarna men skillnaderna är tämligen små.

Andelen aktier är som nämnts relativt hög i samtliga åldrar, även om den är lägre för både de allra yngsta och de allra äldsta. Det bör dock noteras att andelen aktier varierar relativt mycket mellan enskilda pensionssparare, särskilt bland de yngsta och äldsta åldrarna.

Diagram 5.2

Andel aktier i eget valda portföljer, fördelad på ålder och kön, i slutet av 2011

5.3.2 Risk i portföljen

Något ökad risk i eget valda portföljer

Den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portfölj, mätt som standardavvikelse av fondernas avkastning, var 13 (18) procentenheter i slutet av 2011. Det innebär att genomsnittliga risknivån i de egna portföljerna har sänkts 5 procentenheter jämfört med 2011 och ligger nu i kategorin medelrisk. Gränserna för Pensionsmyndighetens kategorisering av risk anges i tabell 5.5. I bilaga 4 beskrivs hur portföljrisken är beräknad.

Tabell 5.5

Pensionsmyndighetens kategorisering av risk

- **0 - 2 mycket låg risk**
- **3 - 7 låg risk**
- **8 - 15 medelrisk**
- **16 - 24 hög risk**
- **25 eller mer, mycket hög risk**

I slutet av 2011 hade drygt 60 (30) procent av pensionsspararna medelrisk i portföljen och ca 20 procent hade hög risk i portföljen.

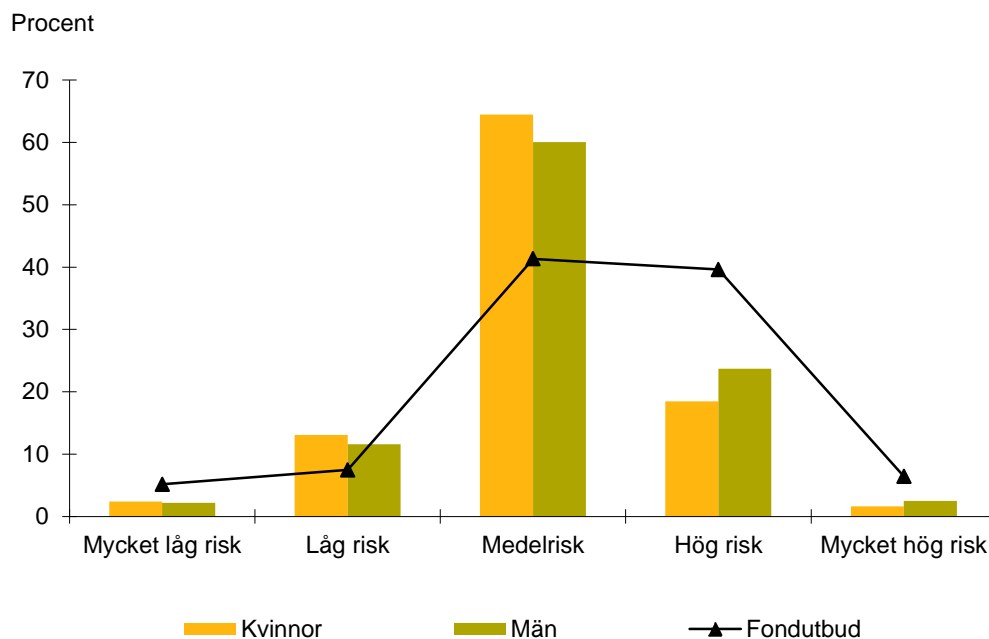
Kvinnor har lägre risk i portföljen

Diagram 5.3 visar fördelningen av portföljrisken för dem som valt en egen portfölj samt fördelningen av risknivån i fonderna på fondtorget. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som Pensionsmyndigheten även använder i fondkatalogen. Diagrammet ger en bild av hur väl risknivån i pensionsspararnas portföljer i genomsnitt stämmer överens med risknivån i fonderna som finns på fondtorget. I jämförelse med fondutbudet är andelen portföljer överrepresenterade i kategorin medelrisk och underrepresenterade i kategorin hög risk. I de övriga riskkategorierna följs utbud och efterfrågan på fonder åt ganska väl. Diagrammet visar att kvinnor i något högre utsträckning än män tenderar att välja portföljer med lägre risk.

År 2010 låg drygt 25 procent av fondutbudet i kategorin medelrisk och 25 procent i kategorin mycket hög risk. Motsvarande uppgifter för 2011 är drygt 40 procent respektive 5 procent. Det har alltså skett en tydlig förskjutning mot lägre risk i fondutbudet.

Diagram 5.3

Andelen eget valda portföljer för kvinnor och män samt andelen fonder på fondtorget fördelat efter riskkategorier

Anmärkning: Portföljrisken beräknas utifrån standardavvikelsen för avkastningen i fonderna i portföljen och kovariansen mellan fonderna i portföljen. Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna.

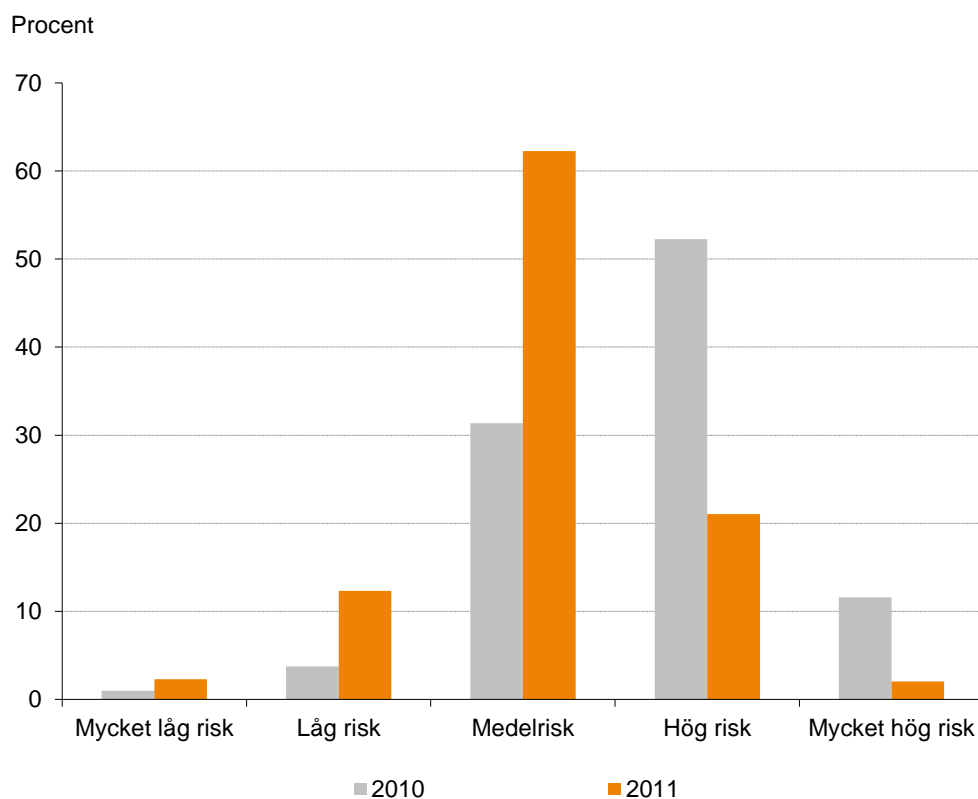
Risken i fonderna minskade under 2011

En jämförelse av fördelningarna i risk mellan åren 2010 och 2011 visar på en tydlig förskjutning mot lägre risk. Risknivån är nu medelhög till hög. 2010 var risken hög både i fondutbudet och i portföljerna.

Diagram 5.4 visar att 2011 hade drygt 60 procent av spararna medelrisk i sina eget valda portföljer och drygt 20 procent hade hög risk. Motsvarande uppgifter för 2010 visar att minskning i risk är betydande mellan åren 2010 och 2011

Diagram 5.4

Andelen eget valda portföljer för pensionssparare 2010 och 2011, fördelat efter riskkategorier

Sänkt risknivån genom spararnas aktivitet och sänkt risk i fonderna

Att risken i pensionsspararnas portföljer har sänkts under 2011 beror bland annat på att risken i fonderna har gått ned. Riskförskjutningen mot lägre risk beror också på att spararna som gör aktiva val har valt att ha en något mindre del av sina pensionsmedel i aktier jämfört med 2010. Framförallt har fondtypen Blandfonder ökat under 2011. Den minskande andelen i aktiefonder beror även på att värdetillväxten har varit lägre i aktiefonder jämfört med räntefonder under 2011.

Medelrisk och hög risk är vanligast

Tabell 5.6 visar den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portföljer efter ålder och riskkategori. I samtliga åldersgrupper är det flest som väljer medelrisk i portföljen. Största andel medelrisk har åldersgruppen 20–24 år där 74 procent väljer medelrisk.

Tabell 5.6

Fördelningen av risk i de eget valda portföljerna vid olika åldrar, procent

Ålder	Mycket låg risk	Låg risk	Medel risk	Hög risk	Mycket hög risk
-19	9		64	18	9
20-24	2	6	74	16	3
25-29	2	9	69	18	3
30-34	2	8	67	21	2
35-39	2	8	67	22	2
40-44	2	9	65	22	2
45-49	2	11	63	22	2
50-54	2	12	63	21	2
55-59	3	15	60	20	2
60-64	4	23	52	20	2
65-	3	24	43	25	4

Låg risk parerade nedgången under 2011 bäst

Tabell 5.7 visar den genomsnittliga värdeutvecklingen under 2011 vid olika nivåer av risk i de eget valda portföljerna. Bäst klarade sig dem med låg risk i portföljen under 2011. Tabell 5.8 visar det årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start för sparare med inträdesår 2000. Av tabellen framgår att de som har valt hög risk inte har fått betalt för den högre risken genom högre värdeutveckling.

Tabell 5.7

Genomsnittlig värdeutveckling år 2011 för pensionssparare med egen portfölj, vid olika kategorier av risk

Risknivå	Värdeutveckling, procent		
	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	-2,0	-1,6	-2,4
Låg risk	-2,1	-1,4	-2,8
Medelrisk	-6,9	-6,8	-7,0
Hög risk	-15,2	-15,0	-15,4
Mycket hög risk	-18,4	-18,3	-18,5

Tabell 5.8

Årlig genomsnittlig värdeutveckling under 1995–2011 för pensionssparare, inträdesår 2000, med egen portfölj vid olika kategorier av risk

Risknivå	Värdeutveckling, procent		
	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	3,7	3,6	3,9
Låg risk	3,3	3,2	3,3
Medelrisk	2,4	2,4	2,4
Hög risk	3,2	3,2	3,3
Mycket hög risk	3,8	3,7	3,8

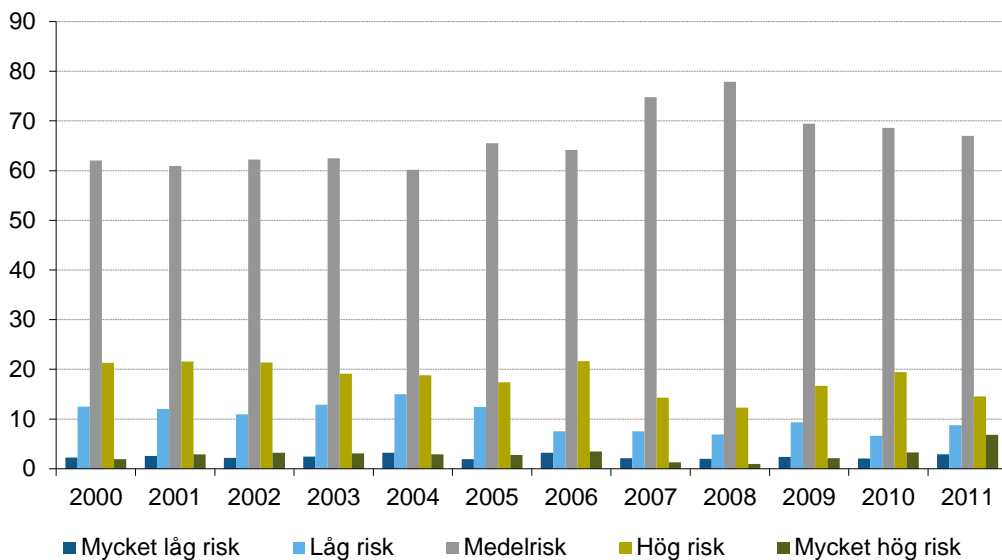
Risk och inträdesår

I diagram 5.5 visas den genomsnittliga risknivån i portföljen efter pensionsspararnas inträdesår. Av diagrammet framgår det att medelrisk dominerar för samtliga inträdesår. Sparare med inträdesår 2011 är något överrepresenterade i kategorin mycket hög risk.

Diagram 5.5

Genomsnittlig risknivå i eget valda portföljer, efter inträdesår, i slutet av 2011

Procent

5.4 Avgiftsnivå i portföljen

Avgiften spelar stor roll för den framtida premiepensionen

Fondavgiftens storlek skiljer sig åt mellan fonderna. I regel har fonder med högre risknivåer också högre fondavgifter. Till exempel har aktiefonder oftast högre avgifter än räntefonder och fonder med aktiv förvaltning har som regel högre avgifter jämfört med indexfonder.

Portföljavgiften är det vägda genomsnittet av de fondavgifter, efter rabatt, som fondbolagen tar ut för de fonder som ingår i pensionsspararens portfölj⁹. På lång sikt har avgiftsnivån stor betydelse för pensionsutfallet. En avgift på exempelvis 0,5 procent reducerar pensionen på sikt med cirka 15 procent i förhållande till en avgiftsfri portfölj¹⁰.

Rabatt på förvaltningsavgiften ger högre premiepension

Nivån på den genomsnittliga avgiften efter rabatt för hela pensionsspararkollektivet är oförändrad 2011 jämfört med 2010, 0,32 procent till 0,32 procent 2011¹¹. Avgiften för dem som har AP7 Såfa och är 55 år eller yngre är 0,15 procent. För dem som är äldre än 55 år reduceras avgiften i ju äldre man blir. Det hänger samma med att innehavet i AP7 Såfa förändras med stigande ålder. Vid 75 års ålder fördelar sig innehavet i 33 procent aktier och 67 procent räntor. Eftersom avgiften är lägre för räntedelen sjunker den totala avgiften. Den genomsnittliga avgiften för dem som har valt en egen portfölj är oförändrad, 0,37 procent.

5 procent av de med egen vald portfölj betalar mer än 0,90 procent i avgift

Tabell 5.9 visar att 5 procent av dem med egen vald portfölj har en högre avgift än 0,90 procent (se 95:e percentilen). Dessa pensionssparare får minst 10 procent lägre pension jämfört med genomsnittet bland sparare med egen vald portfölj, allt annat lika. Genomgående betalar de yngre åldersgrupperna en något högre fondavgift jämfört med de äldre. Att de yngre har högre fondavgifter kan förklaras av att de i högre utsträckning väljer fonder med hög risk än äldre, jfr. tabell 5.6. Fonder med hög risk har som regel en högre förvaltningsavgift än fonder med låg risk. Högst genomsnittlig fondavgift betalar åldersgruppen 40–44 år, 0,40 procent.

Det framgår även av tabell 5.9 att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift jämfört med män, 0,36 procent respektive 0,39 procent.

⁹ Pensionsmyndigheten har en rabattmodell för att pensionsspararna och pensionärerna ska kunna ta del av de kostnadsfördelar i kapitalförvaltningen som premiepensionssystemet genererar. Information om rabattmodellen finns i Årsredovisningen för Pensionsmyndigheten avseende år 2010.

¹⁰ En investerad krona finns i pensionsspararnas portfölj i genomsnitt under 31,8 år.

¹¹ I årsredovisningen för Pensionsmyndigheten avseende år 2011 framgår att den genomsnittliga avgiften i portföljen har minskat från 0,31 procent år 2010 till 0,30 procent år 2011. Skillnaderna mellan uppgifterna i årsredovisningen och i rapporten beror dels på olika urval, dels på olika beräkningsmetoder.

Tabell 5.9

Portföljavgift i eget valda portföljer 2011, procent

	Medelvärde	Median	5:e percentil	95:e percentil
Alla	0,37	0,29	0,17	0,90
Kvinnor	0,36	0,28	0,17	0,80
Män	0,39	0,30	0,17	0,92
Ålder				
-19	0,38	0,28	0,15	1,15
20-24	0,36	0,28	0,16	0,85
25-29	0,38	0,28	0,17	0,86
30-34	0,39	0,29	0,18	0,92
35-39	0,39	0,31	0,18	0,92
40-44	0,40	0,31	0,18	1,00
45-49	0,39	0,30	0,18	1,00
50-54	0,38	0,29	0,18	0,92
55-59	0,36	0,28	0,17	0,72
60-64	0,32	0,27	0,15	0,65
65-	0,33	0,28	0,15	0,66

6 Pensionsspararnas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionsspararna aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten. I kapitlet visas även kontobehållning, värdeutveckling, risknivå samt portföljavgift vid olika antal fondbyten.

6.1 Andel med egen vald portfölj respektive AP7 Såfa

58 procent av spararna har egen vald portfölj

Om pensionsspararna inte anmäler något val av fond placeras pensionsmedlen i AP7 Såfa. I slutet av 2011 hade ca 58 procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel i AP7 Såfa, se tabell 6.1. Det är en något större andel kvinnor jämfört med män som har en egen vald portfölj, ca 58 procent respektive 57 procent.

Tabell 6.1

Pensionssparare med egen vald portfölj eller AP7 Såfa, i slutet av år 2011, procent

Portföljval	Alla	Kvinnor	Män
Egen vald portfölj 2010	58	58	57
AP7 Såfa 2010	42	42	43

6.2 Val vid inträdet i premiepensionssystemet

1,5 procent av nyspararna väljer egen portfölj

Som framgår av tabell 6.2 har pensionsspararnas beteende vid inträdet i premiepensionssystemet förändrats över tid. År 2011 var det 1,5 procent av de nyttillkomna spararna som valde en egen portfölj vid inträdet. Det kan jämföras med 67 procent vid det första fondvalet år 2000.

Den höga andelen pensionssparare som valde egen portfölj inträdesåret 2000 förklaras sannolikt av den omfattande informationskampanj som genomfördes under år 2000. Syftet med informationskampanjen var att så många som möjligt skulle välja en egen portfölj. Det massmediala intresset för valet var också mycket stort. Dessutom hade de flesta pensionssparare mer kapital att placera eftersom kapitalet bestod av ackumulerade pensionsrätter för åren 1995–1998. Sammantaget påverkade detta troligen en stor del av pensionsspararna att göra ett aktivt val och välja en egen portfölj.

Ändrad kommunikationsstrategi gav lägre valdeltagande

2007 gjordes en förändring i kommunikationen till nya pensionssparare. Tidigare erhöll nyspararna ett omfattande valpaket. Valpaketet ersattes 2007 med ett informationsblad i det orange kuvertet som skickades ut till nysparare. Konsekvensen blev att andelen nysparare som valde en egen portfölj sjönk till 1,6 procent. Andelen nysparare som väljer en egen portfölj har därefter legat runt 1,5 procent. Att andelen

nysparare som väljer AP7 Såfa är inte så förvånande. Genomsnittsåldern ligger runt 21 år bland nyspararna och i snitt har nyspararna 1 500 kronor att förvalta inom premiepensionssystemet. En människa i den åldern har förmodligen annat som känns mer angeläget att ägna sig åt.

Däremot kan man notera ett ökat intresse att göra ett eget fondval med ökad ålder och ett större kapital att förvalta. Varje år väljer mellan 90 000 till 100 000 pensionssparare att förvalta sina pensionsmedel själva genom att komponera en egen portfölj av fonder.

Tabell 6.2

Andel pensionssparare som väljer egen portfölj vid inträdet samt antal nya pensionssparare, fördelat på samtliga, kvinnor, män och inträdesår, åren 2000–2010

År	Totalt, procent	Kvinnor, procent	Män, procent	Antal nya pensionssparare, tusental
2000	67,0	68,0	66,0	4 420
2001	18,0	18,2	16,8	493
2002	14,0	14,0	14,3	196
2003	8,4	8,4	8,3	150
2004	9,4	9,3	9,5	129
2005	8,0	8,3	7,7	117
2006	7,4	7,4	7,5	115
2007	1,6	1,6	1,7	133
2008	1,6	1,4	1,8	163
2009	1,6	1,5	1,8	183
2010	1,6	1,4	1,7	178
2011	1,5	1,4	1,7	129

De med högre utbildning eller högre inkomst väljer oftare egen portfölj

Tabell 6.3 visar att ju högre utbildning och inkomst desto större andel av pensionsspararna väljer egen portfölj vid inträdet i pensionssystemet.

Notera att de pensionssparare som kommit till Sverige från länder utanför Norden i betydligt mindre utsträckning väljer en egen portfölj än sparare från Sverige och övriga Norden.

Tabell 6.3

Andelen pensionssparare som valt egen portfölj vid inträdet åren 2000–2011, efter kön, utbildning, inkomst och födelse land, procent

	Egen vald portfölj
Alla	49,6
Män	48,9
Kvinnor	50,4
Utbildning*	
Förgymnasial	44,9
Gymnasial	50,4
Eftergymnasial	52,3
Forskarutbildning	54,3
Årsinkomst, tkr**	
0	27,7
1-50	31,3
50-100	30,0
100-200	37,9
200-300	52,1
300-349	59,7
349+	65,8
Födelse land	
Sverige	53,6
Norden (utom Sverige)	50,6
Övriga	29,1

Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.

**Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2010.

6.3 Utflödet av pensionssparare och pensionärer ur AP7 Såfa

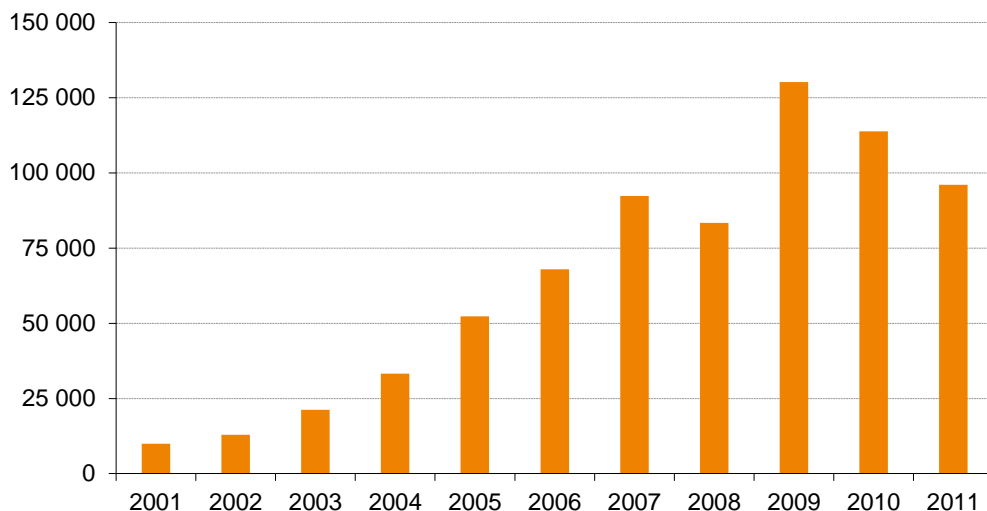
Årligt nettoinflöde till AP7 Såfa

De flesta som får sina pensionsmedel placerade i AP7 Såfa väljer också att låta pengarna vara kvar i fonden, dvs. det sker ett årligt nettoinflöde av personer till fonden. I slutet av 2011 uppgick andelen pensionssparare som har kvar AP7 Såfa till 77 (79) procent. Diagram 6.1 visar att antalet personer som lämnar AP7 Såfa har ökat kontinuerligt över tid men har på senare år legat runt 100 000 personer. Under 2011 valde knappt 96 000 pensionssparare att välja ur AP7 Såfa för att istället placera pensionsmedlen i en egen vald portfölj.

Diagram 6.1

Antal pensionssparare och pensionärer per år som byter från AP7 Såfa till en egen portfölj

Antal byten från
AP7 Såfa

Anmärkning: Diagrammet visar data för perioden 1 januari–31 december varje år. För år 2001 finns dock bara uppgifter från februari till december. Det beror på att data för januari 2001 och tidigare inte är korrekta. Vid det allra första valet inom premiepensionssystemet år 2000 uppstod det en del fel när valblanketterna fylldes i. Följden blev att en relativt stor grupp av pensionssparare tillfälligt placerades i Premiesparfonden tills felen hade blivit rättade.

6.4 Antal fondbyten

Förvaltningsföretagen bakom en stor del av fondhandeln

Inom premiepensionssystemet kan pensionsspararna köpa och sälja fonder på nära nog daglig basis utan att några kostnader för transaktionen tas ut. Totalt genomfördes 4,6 miljoner fondbyten under 2011 och antalet inlogningar på personligt konto var 40 miljoner.

Antalet fondbyten har ökat markant över tid, vilket framgår av diagram 6.4. För 2011 kan man dock notera en liten minskning av antalet fondbyten jämfört med 2010. Antalet fondbyten minskade med 3 procent.

En stor del av fondbytena kan tillskrivas de förvaltningsföretag som under senare år regelbundet genomför fondbyten åt sina kunder. Cirka 3 miljoner fondbyten under 2011 uppskattas ha genomförts genom något förvaltningsföretag.

I december införde Pensionsmyndigheten en ny procedur vid inloggning på personligt konto. Avsikten var att förhindra automatiserade massbyten som genereras av förvaltningsföretagen. Resultat blev att antalet fondbyten stannade vid drygt 80 000 under december månad. Under övriga månader gjordes i genomsnitt drygt 400 000 fondbyten.

Pensionssparare som anlitar förvaltningsföretag informerades innan den nya inloggningsproceduren infördes. Totalt skickades 570 000 brev ut till berörda pensionssparare.

Den genomsnittliga värdeutvecklingen för pensionssparare med inträdesår 2000 och som fick brevet var för 2011 -8,9 procent och sedan start 2,7. Den genomsnittliga behållningen på kontot var 86 000 kronor och de gjorde i snitt 5 fondbyten under 2011.

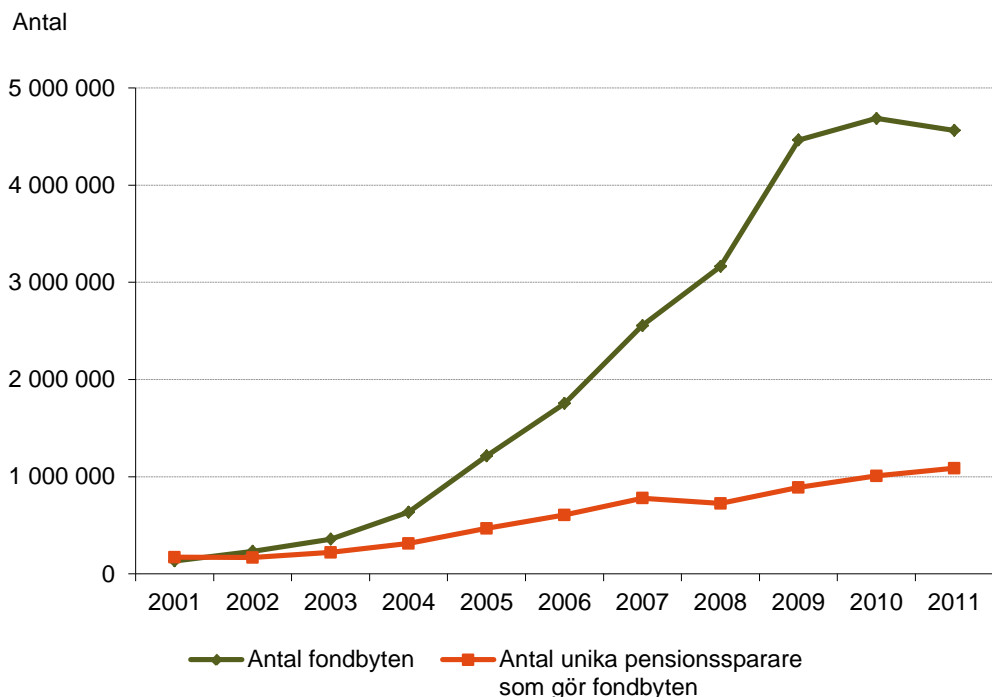
Det var något större andel män som fick brevet, 52 procent och det var något fler med gymnasial eller eftergymnasial utbildning jämfört med förgymnasial eller forskarutbildning. Av dem med gymnasial eller eftergymnasial utbildning fick 12 procent brevet medan 9 procent av pensionssparare med förgymnasial eller forskarutbildning fick brevet.

Flest brev till Jämtlands län

Procentuellt sett skickades flest brev till Jämtlands län. Där fick 21 procent av alla pensionssparare med egen vald portfölj ett brev utskickat. I Stockholms län fick endast 9 procent av pensionsspararna ett brev tillskickat sig.

Diagram 6.4

Antal fondbyten, antal unika pensionssparare som byter fonder per år inom premiepensionssystemet

En liten andel av pensionsspararna står för en stor andel av fondbytena

Under 2011 bytte drygt 1 086 000 (1 007 000) pensionssparare, inklusive pensionärer, fonder vid åtminstone ett tillfälle. Det motsvarar 18 (17) procent av alla med fondförsäkring inklusive pensionärer. Av de pensionssparare som har en egen vald portfölj var det 34 procent som bytte fonder under året. Det innebär att de som står för fondhandeln i systemet utgör en mindre andel av alla pensionssparare och pensionärer.

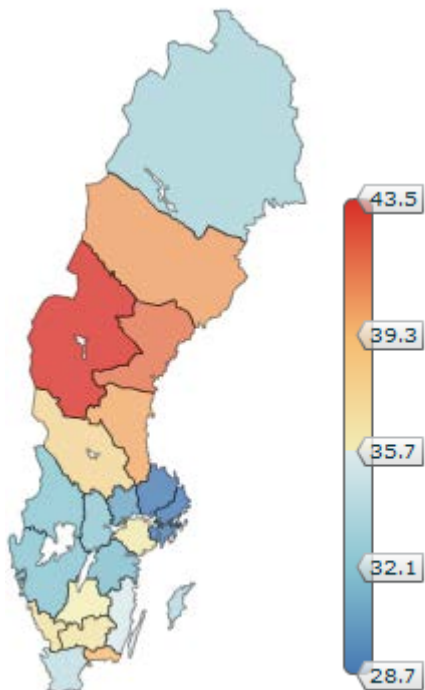
Drygt 37 (36) procent av samtliga pensionssparare hade genomfört minst ett fondbyte sedan sitt inträde i premiepensionssystemet och fram till slutet av 2011. Bland spararna som har valt en egen portfölj vid inträdet och bland dem som ursprungligen hade AP7 Såfa var motsvarande andelar 55 (52) procent respektive 23 (21) procent.

Jämtlänningar är mest aktiva

Kartan över Sverige i diagram 6.5 visar länsvis hur aktiva pensionssparare med egen portfölj som har varit under år 2011 och som har bytt fonder åtminstone en gång. Som framgår av diagrammet var pensionsspararna i Jämtlands län mest aktiva. 43 procent av spararna i Jämtland gjorde minst ett fondbyte 2011. Även i Västernorrlands län var det en hög andel av dem med egen portfölj som gjorde ett fondbyte. Minst aktiva var pensionsspararna i Stockholms län. Där gjorde 29 procent av spararna med egen portfölj minst ett fondbyte under 2011. Tabell 6.4 visar samma sak som diagram 6.5 i tabellform.

Diagram 6.5

Andel pensionssparare med egen portfölj som har bytt fond minst en gång under 2011 i respektive län

Tabell 6.4

Andel pensionssparare med egen portfölj som har bytt fond minst en gång under 2011 i respektive län

Län	Andel pensionssparare
Jämtland	43,5
Västernorrland	41,3
Västerbotten	39,9
Gävleborg	39,4
Blekinge	38,8
Dalarna	37,2
Halland	36,4
Kronoberg	36,2
Södermanland	36,0
Jönköping	35,7
Kalmar	35,6
Skåne	35,0
Gotland	34,7
Norrbottn	34,4
Örebro	33,8
Värmland	33,6
Västra Götaland	33,6
Östergötland	33,4
Västmanland	32,8
Uppsala	31,7
Stockholm	28,7

6.4.1 Antal fondbyten och kontobehållning

Sparare med högre kontobehållning gör fler fondbyten

Av tabell 6.4 framgår att de som har bytt fonder ofta har större genomsnittlig behållning på premiepensionskontot. Likaså har de som gjort många fondbyten större kontobehållning än de som gjort få eller inga fondbyten. Skillnaden i kontobehållning mellan de som har gjort ett fondbyte och de som gjort fler 5 till 9 fondbyten per år är i genomsnitt 25 000 kronor.

En tidigare analys visar att sannolikheten att välja en egen portfölj ökar ju större kontobehållning pensionsspararen har¹².

Tabell 6.4

Årlig genomsnittlig behållning på premiepensionskontot i slutet av 2011 uppdelat på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret, andel pensionssparare, för pensionssparare med egen vald portfölj

Antal fondbyten per år	Kontobehållning, genomsnitt, kronor	Andel pensionssparare, procent		
		Alla	Män	Kvinnor
0 byten	61 853	29,3	14,2	15,1
1 byte	85 502	14,5	7,3	7,2
2 byte	88 240	10,1	5,3	4,8
3 byte	94 845	3,2	1,8	1,4
3 till 4 byten	96 651	0,5	0,3	0,2
5 till 9 byten	110 089	0,1	0,1	0,1
Fler än 10 byten	89 019	0,01	0,00	0,01
AP7 Såfa	41 231	42,3	21,7	20,6

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

¹² Vad kännetecknar individer som byter Premiesparfonden? Dnr 06-21.

6.4.2 Antal fondbyten och värdeutveckling

Aktiva sparare har haft högst värdeutveckling sedan start

Tabell 6.5 visar att dem som årligen har gjort fler fondbyten har haft högre värdeutveckling än dem som har gjort få fondbyten. En bidragande orsak till att det kan vara lönsamt att göra många fondbyten är att ingen avgift dras av vid bytet.

Tabell 6.5

Årlig genomsnittlig värdeutveckling uppdelad på antal fondbyten per år, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent

Antal byten per år	Värdeutveckling, årligt genomsnitt					
	Sedan start	Standard- avvikelse	Percentil 1	Percentil 99	Percentil 25	Percentil 75
0 byten	2,3	1,6	-2,4	6,6	1,6	2,9
1 byte	2,5	2,0	-2,6	8,2	1,4	3,6
2 byte	2,3	2,0	-2,2	9,2	1,2	3,1
3 byte	3,1	2,3	-2,1	9,9	1,7	4,3
3 till 4 byten	3,8	3,1	-3,4	11,8	1,7	5,8
5 till 9 byten	4,7	3,8	-4,3	14,3	2,3	6,3
Fler än 10 byten	4,3	5,4	-3,1	12,7	-0,3	9,7
AP7 Såfa	2,0	1,5	-3,8	5,8	1,6	2,7

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

Liten skillnad i värdeutveckling mellan de som sällan byter fonder och de som byter ofta.

Tabell 6.6 visar antalet fondbyten gjorda under år 2011. Av tabellen framgår att av pensionssparare med egen vald portfölj har knappt 34 (31) procent bytt fonder under året. En jämförelse med motsvarande uppgifter för föregående år indikerar att de aktiva spararna har en lägre risknivå i sina portföljer under 2011. Orsaken till den sänkta risknivån beror till viss del på att pensionsspararna har valt att öka ränteandelen i sina portföljer. Ökningen i aktieandelen beror också på att räntefonderna har utvecklats bättre än aktiefonderna under 2011. Det blir särskilt tydligt bland dem som inte har gjort några fondbyten alls. För dem beror den ökade ränteandelen i första hand på att aktiefonder och räntefonder har utvecklats olika. De som gjorde många fondbyten under 2011 har inte fått betalt för hög aktivitet i form av högre värdeutveckling. Skillnaden i värdeutveckling mellan de som inte gjorde något fondbyte och de som gjorde fler än 15 fondbyten är 5,6 procentenheter till de icke-aktivas fördel.

Den genomsnittliga risken i portföljerna har förändrats avsevärt mellan 2010 och 2011. 2010 var risken i genomsnitt 18 och 2011 minskade den genomsnittliga risken med 5 procentenheter till 13.

Tabell 6.6

Genomsnittlig värdeutveckling för 2011 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2011, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2011, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent

Antal byten 2011	Värdeutveckling, genomsnitt		Risk i portföljen genomsnitt 2011, procentenhet	Andel räntebärande papper i portföljen	Andel sparare i varje kategori
	2011	Årlig			
0	-8,1	2,7	13	16	66
1 byte	-10,7	2,6	13	29	7
2 byten	-10,4	2,7	17	37	3
3 till 5 byten	-8,1	2,4	11	29	18
5 till 10 byten	-10,1	2,5	9	40	5
11 till 15 byten	-12,1	2,4	7	65	1
Fler än 15 byten	-13,7	2,6	7	64	1

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.4.3 Antal fondbyten och risk i portföljen

Låg risk bland mångbytarna

Allmänt är ligger risknivåerna i alla bytesgrupperna runt medelrisk vilket framgår i tabell 6.7. Värt att notera är att den grupp av pensionssparare som har gjort många fondbyten ligger på en låg risknivå. I den gruppen ligger knappt 70 procent i kategorin medelrisk eller lägre. Högst risknivå har de pensionssparare som har gjort få fondbyten. Högst genomsnittlig risk har de pensionssparare som bara har gjort ett fondbyte.

Tabell 6.7

Andel pensionssparare vid olika risknivåer efter antal fondbyten per år för pensionssparare med egen vald portfölj

Risknivå	Antal fondbyten per år						
	0 byten	1 byte	2 byte	3 byte	3 till 4	5 till 9	Fler än 10
Mycket låg risk	0	3	4	5	8	13	12
Låg risk	6	14	19	24	31	36	56
Medelrisk	78	50	61	51	47	37	19
Hög risk	15	30	13	14	12	11	12
Mycket hög risk	1	3	3	5	2	2	1
Genomsnittlig risk	13	14	12	13	11	9	8

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men som därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.4.4 Antal fondbyten och portföljavgift

Aktiva sparare betalar mer i fondavgift 2011

I avsnittet 5.5 ovan om avgiftsnivån i pensionsspararnas portfölj framgår att den genomsnittliga avgiften för de med egen vald portfölj var 0,37 (0,37) procent i slutet av 2011. Tabell 6.8 visar att den genomsnittliga avgiftsnivån för dem som inte har gjort något fondbyte under 2011 är något lägre, 0,32 procent. Den genomsnittliga avgiftsnivån är däremot högre bland dem som gjort flera fondbyten

Högst fondavgift under 2011 betalades av personer som gjorde 6 till 10 och lägst fondavgift betalades av personer som inte gjorde några fondbyten under 2011.

Tabell 6.8

Genomsnittlig portföljavgift, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2011 för pensionssparare med egen vald portfölj, procent

Antal byten 2011	Fondavgift
0	0,32
1 byte	0,41
2 byten	0,53
3 till 5 byten	0,46
6 till 10 byten	0,60
11 till 15 byten	0,52
Fler än 15 byten	0,57

Aktiva sparare sedan start betalar mer i fondavgift

När man tittar på fondavgiften i relation till hur många fondbyten man gör årligen så betalar de som gör relativt få fondbyten högre fondavgift. I tabell 6.9 framgår det att fondavgiften i genomsnitt är 0,52 procent för de som gör fler 3 till 4 fondbyten per år. För de som inte har gjort några fondbyten alls är den genomsnittliga fondavgiften 0,29 procent.

Tabell 6.9

Genomsnittlig portföljavgift, uppdelat på antal fondbyten gjorda per år sedan start, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent

Antal byten per år	Fondavgift
0 byten	0,29
1 byte	0,38
2 byte	0,46
3 byte	0,51
3 till 4 byten	0,52
5 till 9 byten	0,46
Fler än 10 byten	0,36
AP7 Såfa ¹³	0,15

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

¹³ Avgiften för AP7 Såfa gäller för personer som är 55 år eller yngre.

Pensionärerna

7 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet

I det här kapitlet visas den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto hur deras fondförmögenhet är fördelad mellan egen vald portfölj och AP7 Såfa. Kapitlet tar även upp den genomsnittliga åldern bland pensionärerna samt visar andelen pensionärer som valt egen portfölj, AP7 Såfa och traditionell försäkring.

898 204 pensionärer och 32,4 miljarder kronor i pensionskapital

Vid slutet av 2011 fanns det 898 204 pensionärer i premiepensionssystemet och deras samlade pensionskapital uppgick till 32,6 miljarder kronor. Kapitalet fördelas på 8,9 miljarder i traditionell försäkring och 23,7 miljarder i fondförsäkring.

36 100 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto har ökat under 2011 och uppgick i slutet av året till cirka 36 100 (33 200) kronor. Ökning förklaras av att yngre pensionärer med ett större kapital har tillkommit under året och att det har varit en positiv värdeutveckling i den traditionella försäkringen.

Högre kontobehållning i traditionell försäkring

I slutet av 2011 var den genomsnittliga kontobehållningen 5 procent högre i traditionell försäkring jämfört med fondförsäkring. Pensionärer med traditionell försäkring födda 1946 och som fyllde 65 år under 2011 hade i genomsnitt 1 000 kronor mer i pensionskapital än pensionärer med fondförsäkring.

Yngre pensionärer har mer på sina konton än de äldre

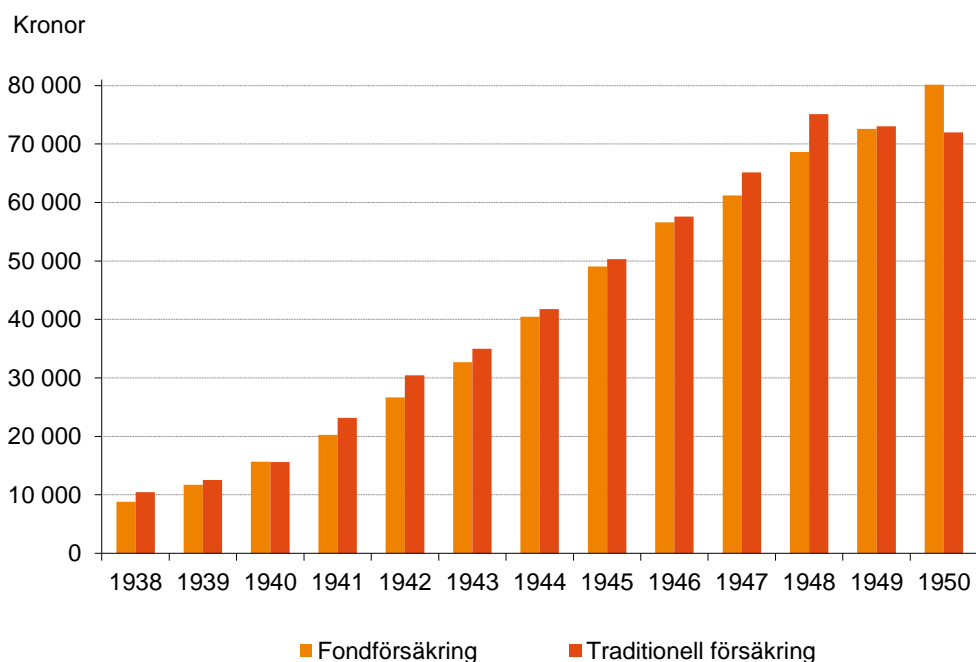
Diagram 7.1 visar att den genomsnittliga behållningen är högre för yngre pensionärer jämfört med äldre pensionärer. De främsta förklaringarna till denna skillnad är att de omfattas i olika utsträckning av det nya pensionssystemet och att det därmed har avsatts olika mycket till premiepensionssystemet. Till exempel, för pensionärer födda 1938 avsätts 0,5 procent av pensionsunderlaget till premiepensionssystemet medan motsvarande andel för dem som är födda 1946 är 1,5 procent.

Antalet år med avsättningar är dessutom fler för de yngre pensionärerna, de har därför generellt mer på sina konton. Personer som är födda 1954 och senare ingår helt i det nya pensionssystemet och för dem avsätts 2,5 procent av pensionsunderlaget till premiepensionen.

En annan förklaring till att de yngre pensionärerna har högre kontobehållning, är att de äldre har gjort uttag från sina pensionskonton i större utsträckning än de yngre. I detta sammanhang kan också nämnas att kontobehållningen påverkas av vid vilken ålder uttagen påbörjas. Den som gör uttag vid 61 års ålder får av naturliga skäl mindre kvar på sitt konto i jämförelse med den som påbörjar uttagen vid 67 års ålder, givet storleken på uttagsbeloppet. Därutöver påverkas kontobehållningen om pensionären fortsätter att förvärvsarbeta och tjänar in nya pensionsrätter. Kontobehållningen ökar givetvis ju fler och större insättningar som görs.

Diagram 7.1

Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot, för pensionärer med fondförsäkring respektive traditionell försäkring, efter födelseår, vid utgången av 2011

Anmärkning: Personer födda 1946 blev 65 år under 2011. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

8 Värdeutveckling för pensionärerna

Detta kapitel om värdeutveckling består av två delar. Den första delen beskriver värdeutvecklingen för pensionärerna under kalenderåret 2011, medan den andra delen visar värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 fram till slutet av 2011.

Värdeutvecklingen för pensionärer med fondförsäkring tar hänsyn till de pensionsrätter som betalats in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på pensionärens fonder, avgiften till Pensionsmyndigheten, fondavgiften, rabatten på fondavgiften samt arvsvinster. Värdeutvecklingen redovisas i form av kapitalviktad avkastning, dvs. internränta. Internräntan kan jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på premiepensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto. En närmare beskrivning av måttet för värdeutvecklingen finns i bilaga 3.

Avkastningen för den traditionella försäkringen räknas även ut i form av en återbäringsränta. Denna ränta kan förändras vid varje månadsskifte beroende på hur väl placeringarna i försäkringen utvecklas. Pensionärerna är dock garanterade ett lägsta pensionsbelopp.

8.1 Värdeutveckling för pensionärerna år 2011

-5,1 procent i fondförsäkring

Nedgången på de svenska och de utländska aktiemarknaderna under 2011 har påverkat värdeutvecklingen av fondförsäkringen för pensionärerna negativt. Under 2011 var den genomsnittliga värdeutvecklingen -3,3 (10,2) procent, se tabell 8.1. Värdeförändringen på pensionsmedlen i eget valda portföljer var i genomsnitt något lägre, -5,8 procent än för pensionsmedlen placerade i AP7 Såfa, -3,9 procent.

En förklaring till att börsnedgången har fått så stort genomslag i värdeutvecklingen är att pensionärerna har en relativt stor andel av tillgångarna i fondförsäkringen placerade i aktier, ca 76 procent. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt relaterade till utvecklingen på aktiemarknaderna. I uppgiften om andel aktier ingår även de pensionärer som har sina pengar i AP7 Såfa.

+3,7 procent i traditionell försäkring

Tabell 8.1 visar att de som hade traditionell försäkringen under 2011 genomgående hade en bättre värdeutveckling jämfört med fondförsäkring. I genomsnitt var värdeutvecklingen 3,7 procent. 2010 var rollerna ombytta. De som hade fondförsäkring under 2010 hade en bättre värdeutveckling jämfört med dem som hade traditionell försäkring och det hänger givetvis ihop med hur aktiemarknaderna utvecklas. I tabell 8.1 används internränta som mått.

Den genomsnittliga återbäringsräntan blev 3,75 procent

För pensionärer med traditionell försäkring uppgick återbäringsräntan i december 2011 till 4,5 (4,0) procent och i genomsnitt för året till 3,75 (4,58) procent.

God värdeutvecklingen på tillgångarna i traditionell försäkring, plus 10,42 procent

Värdet på de totala tillgångarna i den traditionella försäkringen uppgick till 8 870 miljoner kronor i slutet av 2011 och det är en ökning med 3 917 miljoner kronor från föregående år. Att tillgångarna i den traditionella försäkringen ökade med 79 procent under 2011 beror till stor del på andelen pensionärer som väljer traditionell försäkring har varit fortsatt stor under 2011. 39,1 procent av pensionärerna valde traditionell försäkring 2011, motsvarande siffra för 2010 var 42,2 procent

Avkastningen på tillgångarna i den traditionella försäkringen har varit mycket god under året, 10,42 (2,48) procent. Kännetecknande för 2011 var fallande aktiemarknader och sjunkande långräntor. Sjunkande långräntor bidrog till en positiv utveckling i portföljen medan de fallande aktiekurserna påverkade portföljens värdeutveckling negativt. Avkastningen hamnade 0,92 procentenheter under jämförelseindex som var 11,34. Att förvaltningen blev något lägre än jämförelseindex beror till största delen på svag utveckling i de aktivt förvaltade aktiefonderna som fanns i portföljen under första halva av 2011.

Avkastningen blev betydligt bättre för traditionell försäkring jämfört med fondförsäkring.

En förklaring till att avkastningen för den traditionella försäkringen är högre än i fondförsäkringen, är att en stor andel av tillgångarna är placerade i räntebärande papper. 67,8 procent av tillgångarna är investerade på den svenska räntemarknaden, medan resterande tillgångarna är placerade i aktier och likvida medel. Som visas i kapitel 2 har den svenska räntemarknaden haft en relativt stabil och positiv värdeutveckling under hela 2000-talet. Under 2011 var avkastningen på räntemarknaderna positiv till skillnad från aktiemarknaderna som föll betydande under 2011.

Kvinnor hade bättre avkastning än män

Kvinnor med egen vald portfölj hade i genomsnitt en bättre genomsnittlig värdeökning 2011 än motsvarande grupp män, -5,0 procent jämfört med -6,5 procent.

Längre fram i rapporten visas att under 2011 hade manliga pensionärer generellt en något högre risknivå i sina portföljer än kvinnliga pensionärer. Det kan vara en förklaring till varför män med egen vald portfölj har haft en något lägre avkastning under 2011.

En förklaring till att pensionärer med innehav i AP7 Såfa hade en bättre värdeutveckling än pensionärer med egen vald portfölj beror på att andelen aktier minskas med stigande ålder. Från det år som pensionspararna fyller 56 år minskas aktiedelen med drygt 3 procent per år och i stället ökar räntedelen i motsvarande grad.

Tabell 8.1

Genomsnittlig värdeutveckling (internränta) under 2011, efter födelseår, procent

	Samtliga	Fond- försäkring	Egen vald portfölj	AP7 Såfa	Traditionell försäkring
Alla	-3,3	-5,1	-5,8	-3,9	3,7
Kvinnor	-2,8	-4,5	-5,0	-3,8	3,7
Män	-3,8	-5,6	-6,5	-4,0	3,6
Födelseår					
1938	-2,6	-3,3	-5,0	-1,5	5,3
1939	-2,8	-3,6	-4,8	-2,1	5,2
1940	-2,7	-4,0	-4,8	-2,8	4,9
1941	-3,1	-4,7	-5,5	-3,4	4,7
1942	-3,5	-4,9	-5,4	-4,0	4,6
1943	-4,1	-5,6	-6,1	-4,7	4,5
1944	-4,2	-5,7	-6,0	-5,2	4,0
1945	-2,2	-5,8	-5,9	-5,4	4,0
1946	-2,9	-6,1	-6,1	-5,9	2,1
1947	-4,2	-6,6	-6,7	-6,5	2,8
1948	-4,8	-7,3	-7,4	-7,0	2,5
1949	-4,3	-8,0	-8,1	-7,3	2,6
1950	-5,6	-8,5	-8,7	-7,9	0,9

Anmärkning: Personer födda 1946 blev 65 år under 2011. Dem som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

8.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Värdeutvecklingen i fondförsäkring sedan start blev 3,4 procent

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen av pensionsmedlen placerade i fondförsäkring var 3,4 procent¹⁴. Motsvarande siffra för 2010 var 4,2 procent. Till stor del beror den minskade värdeutvecklingen på att finansmarknaderna hade en negativ utveckling under 2011.

Bättre värdeutveckling för eget valda portföljer

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen var högre för pensionärer med eget valda portföljer än för pensionärer med innehav i AP7 Såfa. I genomsnitt har pensionärer med eget valda portföljer haft en årlig värdeutveckling på 3,4 procent och för pensionärer med innehav i AP7 Såfa har den årliga värdeutvecklingen varit 3,1 procent, se tabell 8.2. I genomsnitt har pensionärer med egen vald portfölj haft bättre

¹⁴ De som är pensionärer 2011 var pensionssparare 1995.

värdeutveckling än de med AP7 Såfa. Det gäller för alla åldersgrupper som presenteras i tabell 8.2

Högre värdeutvecklingen i den traditionella försäkringen sedan start

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen (internräntan) för pensionärer med traditionell försäkring har sedan start varit 3,9 procent. Värdeutvecklingen i traditionell försäkring har därmed varit 0,5 procentenheter högre än fondförsäkring, se tabell 8.2.

Som framgår av diagram 8.1 var återbäringsräntan 4 procent vid ingången av 2011. I april sänktes räntan till 3 procent och den låg kvar på den nivå fram till juli då den åter höjdes till 4 procent och i november höjdes räntan till 4,5 procent. Den genomsnittliga återbäringsräntan under 2011 blev därmed 3,75 procent.

Små skillnader i värdeutvecklingen mellan kvinnor och män

Kvinnor har haft en marginellt bättre årlig genomsnittlig värdeutveckling i fondförsäkringen. Förhållandet är det omvända i den traditionella försäkringen där männen har marginellt bättre värdeutveckling.

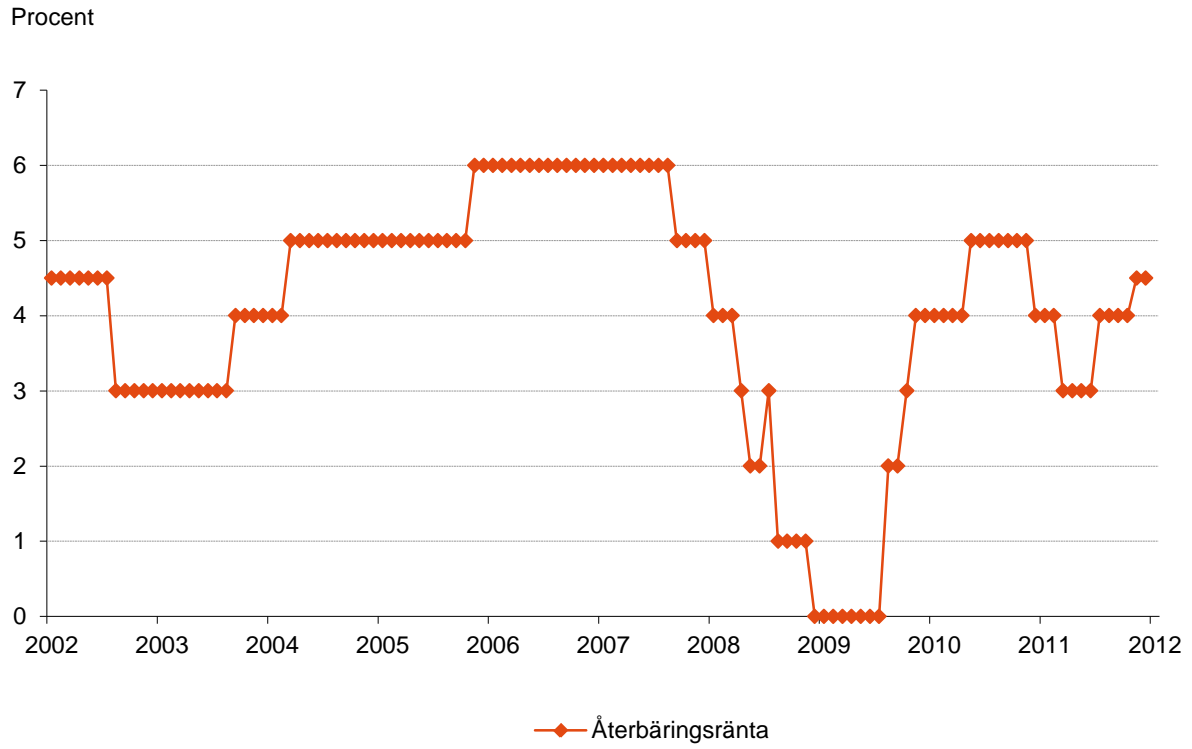
Tabell 8.2

Genomsnittlig årlig värdeutveckling (internränta) under perioden 1995–2011 för pensionärer med eget valda portföljer, AP7 Såfa eller traditionell försäkring, procent

	Samtliga	Fond- försäkring	Egen vald portfölj	AP7 Såfa	Traditionell försäkring
Alla	3,5	3,4	3,6	3,1	3,9
Kvinnor	3,5	3,5	3,6	3,2	3,8
Män	3,5	3,4	3,6	3,1	3,9
Födelseår					
1938	3,8	3,9	4,1	3,6	3,0
1939	3,6	3,6	3,8	3,4	3,7
1940	3,6	3,5	3,7	3,3	3,9
1941	3,6	3,4	3,7	3,1	4,6
1942	3,8	3,6	3,9	3,2	5,0
1943	3,4	3,4	3,6	3,0	3,7
1944	3,3	3,3	3,5	2,9	3,0
1945	3,5	3,3	3,4	2,9	3,8
1946	3,6	3,3	3,5	2,8	3,9
1947	3,2	3,1	3,2	2,8	3,6
1948	3,2	3,1	3,2	2,7	3,6
1949	3,3	3,1	3,2	2,7	3,7
1950	3,4	3,3	3,4	2,7	3,7

Anmärkning: Personer födda 1946 blev 65 år under 2011. Dem som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Diagram 8.1
Återbäringsränta för traditionell försäkring

9 Val av portfölj

I det här kapitlet visas antalet fonder och de fonder som flest pensionärer har valt att ha i sina eget valda portföljer. Därefter beskrivs pensionärernas val av portfölj utifrån tillgångsallokering, risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

9.1 Antal valda fonder

2,6 fonder i genomsnitt

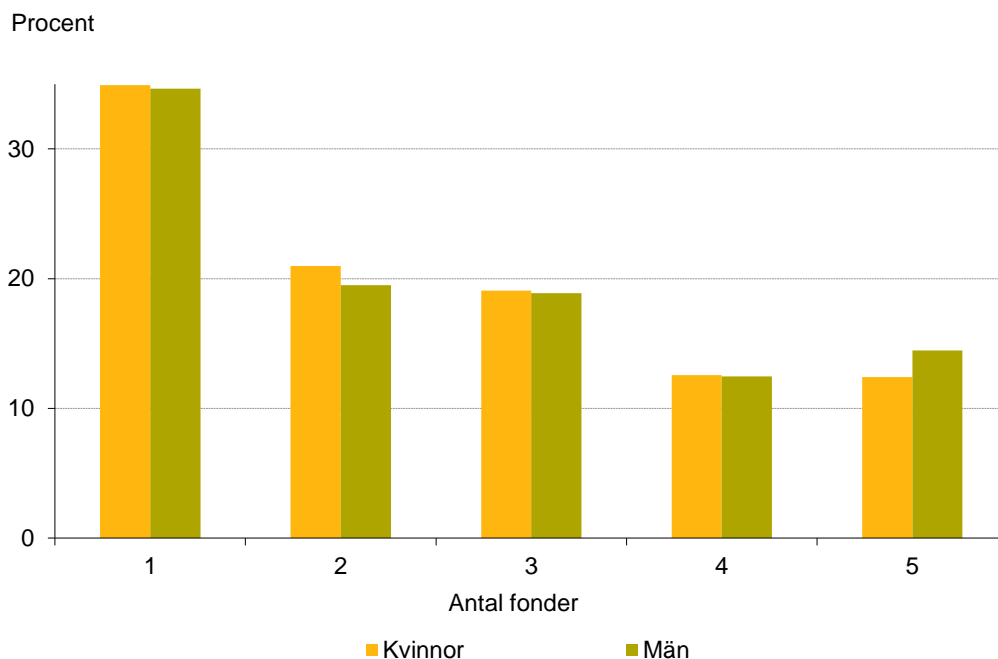
Den som väljer en egen portfölj har möjlighet att placera premiepensionsmedlen i upp till fem olika fonder. Möjligheten att sprida risken är större ju fler fonder som ingår i portföljen. Under 2011 hade pensionärer med egen vald portfölj i genomsnitt 2,5 (2,6) fonder.

Diagram 9.1 visar att drygt hälften av pensionärerna har högst två fonder i sina portföljer. Övriga pensionärer har 3–5 fonder. En jämförelse med motsvarande uppgifter för 2010 visar att nivåerna är relativt oförändrade.

Det kan vara intressant att notera att pensionärerna fördelar sina premiepensionsmedel på färre antal fonder jämfört med pensionsspararna. Pensionsspararna har i genomsnitt 2,9 fonder i portföljen. En förklaring till skillnaden kan vara att pensionärerna i regel har mindre pengar att fördela och därför väljer färre antal fonder i portföljen.

Diagram 9.1

Antalet fonder i pensionärernas eget valda portföljer, i slutet av 2011

9.2 De mest valda fonderna

De mest populära fonderna är främst aktiefonder

Tabell 9.1 visar tio-i-topplistan över de mest valda fonderna bland pensionärerna år 2011. Av dessa fonder dominerar aktiefonder, sex av fonderna i tabellen är aktiefonder. Av de övriga fonderna är två generationsfonder och två är blandfonder. Åtta av fonderna har haft en positiv nominell värdeutveckling de senaste fem åren. Bäst värdeökning i förhållande till risk har generationsfonden SPP Generation 40-tal haft.

Fyra av fonderna på listan är klassade som fonder med hög risk eller mycket hög risk och det är en färre jämfört med 2010. Samtliga fonder i tabellen har sänkt risknivån i förhållande till risknivån 2010.

Samma fonder fortsatt populära 2011

En jämförelse med motsvarande topplista för 2010 visar att samtliga fonder finns med även på 2011 års lista. Den inbördes rangordningen är också nästan densamma som föregående år. Enda förändringen är att AMF Aktiefond Världen och AMF Aktiefond Sverige har bytt plats.

Tabell 9.1

De tio mest valda fonder bland pensionärer med egen portfölj, rangordnade efter andel pensionärer som valt fonden, i slutet av 2011

Fond	Risk, procentenhet	Avkastning 2007-2011 per år, procent	Placering 2010
SPP Generation 40-tal	3	3	1
AMF Aktiefond Världen	17	-1	3
AMF Aktiefond Sverige	22	0	2
Swedbank Robur Contura	13	2	4
AMF Balansfond	10	3	5
Didner & Gerge Aktiefond	29	2	6
Länsförsäkringar Pension 2010	6	1	7
Swedbank Robur Medica	11	0	8
Swedbank Robur Aktiefond Pension	16	-1	10
Swedbank Robur Mixfond Pension	6	2	9

9.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Risiknivån i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Som framgår av motsvarande avsnitt i delen om pensionsspararna har risiknivån i premiepensionsportföljen stor betydelse för den slutliga premiepensionen. Pensionärer som har kvar den eget valda portföljen kan själva bestämma och ändra risiknivån i portföljen. Risknivån för AP7 Såfa, liksom i den traditionella försäkringen, är given för pensionären. Därutöver garanterar den traditionella försäkringen ett lägsta belopp livet ut.

De två följande avsnitten tar upp risken i pensionärernas eget valda portföljer på samma sätt som i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionsspararna. I det första avsnittet används tillgångsallokeringen dvs. fördelningen mellan aktie- och räntefonder, för att beskriva risken i portföljen. I det andra avsnittet mäts risken som den genomsnittliga standardavvikelsen av avkastningen på de fonder som ingår i portföljen. Risken uttrycks i procentenheter.

9.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Aktier är mer riskfyllda

Sammansättningen av fonder i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensionären har valt för sin premiepension. I regel är det så att en större andel aktier i portföljen medför en högre risknivå. Samtidigt har pensionären möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fondernas avkastning samvarierar med varandra. Val av tillgångsallokering har därför stor betydelse för den framtida värdeutvecklingen och därmed premiepensionens storlek.

Störst andel aktier i AP7 Såfa 61 år

Tabell 9.2 visar att pensionärer med egen portfölj har investerat knappt 68 (74) procent av pensionsmedlen i aktier, medan 82 procent av AP7 Såfa 61 år är placerade i aktier. I AP7 Såfa 70 år har aktieandelen sjunkit till 55 procent. Den traditionella försäkringen har en relativt låg andel av kapitalet investerat i aktier, cirka 32 (37) procent.

Tabell 9.2

Genomsnittlig tillgångsallokering för pensionärer med egen vald portfölj, AP7 Såfa samt traditionell försäkring, procent

Tillgångsslag	Egen vald portfölj	AP7 Såfa 61 år	AP7 Såfa 65 år	AP7 Såfa 70 år	Traditionell försäkring
Svenska aktier	25,9	3,1	2,7	2,1	
Globala aktier	32,8	74,8	63,8	50,2	32,0
Tillväxtmarknader	9,7	4,1	3,5	2,8	
Svenska räntor	28,8	18,0	30,0	45,0	67,8
Alternativa investeringar	0,1				0,2

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel private equity och hedgefonder.

9.3.2 Risknivån

Lägre risk 2011

Den genomsnittliga risknivån i pensionärernas fondförsäkring uppgick i slutet av 2011 till 12 procentenheter, dvs. medelrisk. Risken är då endast beräknad på dem som har egen portfölj. AP7 Såfa saknar 36 månaders historik och risken kan därför inte beräknas.

Jämfört med föregående år innebär det att risken har minskat i de eget valda portföljerna. 2010 var risken 16 procentenheter

De flesta har medel eller hög risk

I diagram 9.2 visas andelen eget valda portföljer vid olika risknivåer i portföljen samt fördelningen av risknivån i fondutbudet. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som används i fondkatalogen. Diagrammet ger en bild av hur risknivån i pensionärernas egna portföljer stämmer överens med risknivån i fondutbudet.

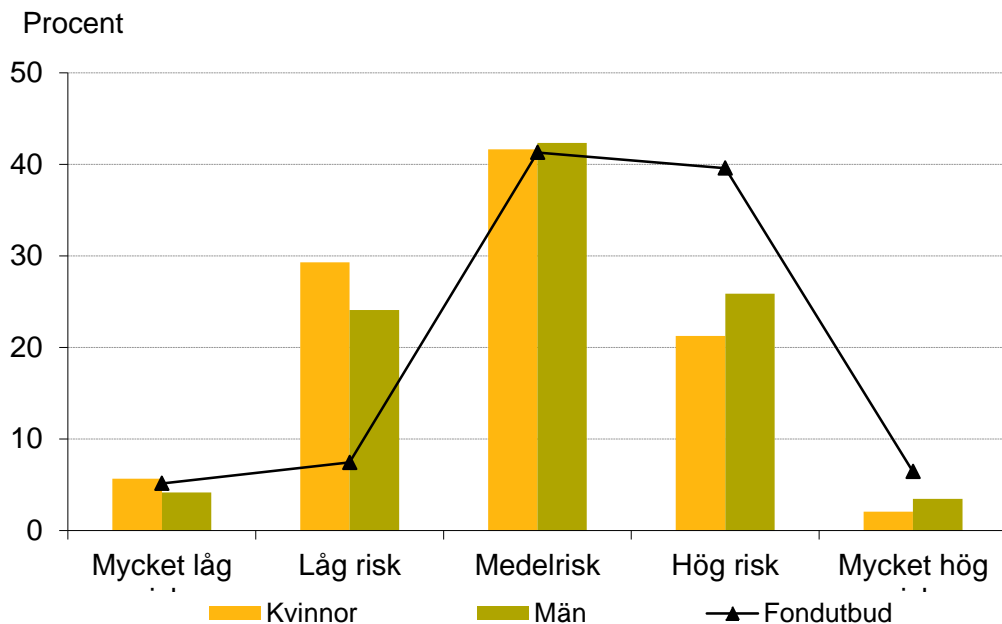
Den största förändring jämfört med 2010 är att fondutbudet i kategorin mycket hög risk har minskat påtagligt samtidigt har andelen pensionärer ökat med drygt tio procentenheter i kategorin mycket medelrisk. 2010 översteg utbudet av fonder med mycket hög risk klart andelen pensionärer i den kategorin. Man kan även notera att det har skett en viss förskjutning mot lägre risk under 2011. Föregående år var andelen pensionärer i kategorin mycket hög risk över 10 procent. För 2011 ligger andelen män och kvinnor i den högsta riskkategorin under fem procent.

Kvinnor tenderar att välja lägre risk jämfört med män

Kvinnor och män skiljer sig åt något i valet av risk. I diagram 9.2 framgår det att en större andel av kvinnorna har valt fonder i kategorierna låg risk och medelrisk jämfört med andelen män. Männens andel är däremot högre i kategorierna hög till mycket hög risk.

Diagram 9.2

Andelen eget valda portföljer för pensionerade kvinnor och män samt andelen fonder på fondtorget, efter riskkategorier

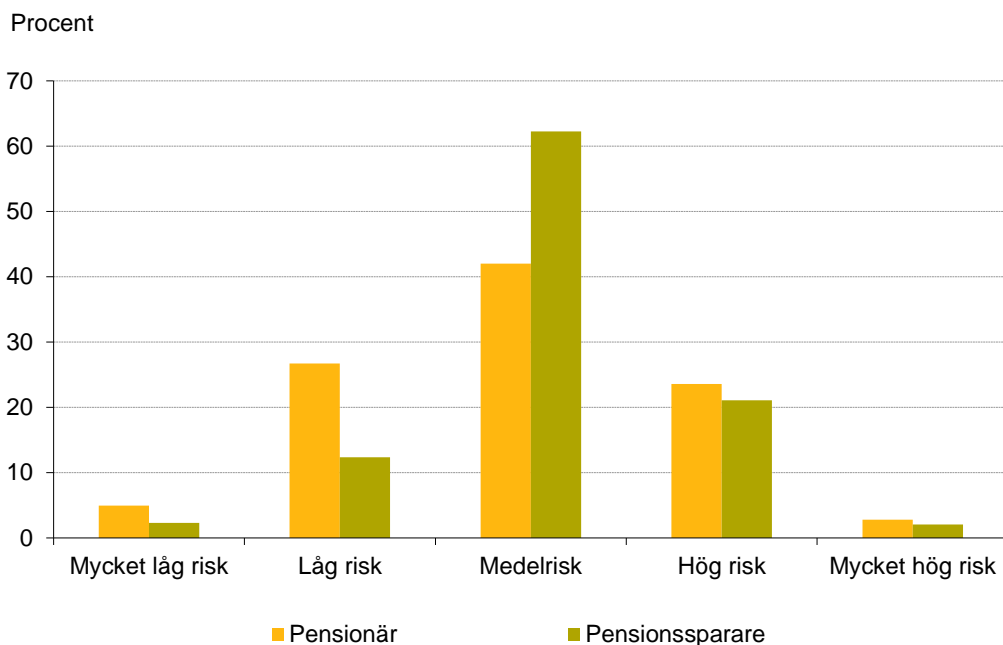
Anmärkning: Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensionssparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

Pensionärer har lägre risk än pensionssparare

I diagram 9.3 kan man utläsa att det är en större andel pensionärer som har låg risk eller lägre i sina portföljer jämfört med andelen pensionssparare. Pensionsspararna är överrepresenterade i kategorin hög risk. Däremot är pensionärernas andel i kategorin mycket hög risk något större jämfört med pensionsspararna.

Diagram 9.3

Andelen pensionärsers och pensionssparares eget valda portföljer samt andelen fonder på fondtorget, efter riskkategorier

Anmärkning: Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensionssparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

9.4 Avgiftsnivå i portföljen

Pensionärerna betalar i genomsnitt 0,23 procent i fondavgift

Fondbolagen tar vanligen ut en avgift för förvaltningen av de fonder de erbjuder. Fondavgiften är det vägda genomsnittet av förvaltningsavgifterna, efter rabatt, för de fonder som ingår i portföljen. Som visas i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionsspararna har nivån på avgiften stor betydelse för pensionsutfallet.

Den genomsnittliga avgiften för eget valda portföljer ligger kvar på samma som föregående år, 0,23 procent. Av tabell 9.3 framgår att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift än män. Avgiften till AP7 Såfa varierar beroende på ålder. För en pensionär som är 61 år är avgiften 0,14 procent. Den faller ytterligare med stigande ålder och är 0,13 procent vid 65 och 0,12 procent vid 70 år.

Tabell 9.3

Portföljavgift för pensionärer med eget valda portföljer, i slutet av 2010, procent

	Medelavgift	Median	5:e percentilen	95:e percentilen
Alla	0,23	0,18	0,11	0,52
Kvinnor	0,28	0,23	0,14	0,55
Män	0,30	0,24	0,15	0,61

10 Pensionärernas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionärernas aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten.

10.1 Andel med egen vald portfölj respektive AP7 Såfa

63 procent av pensionärerna har egen vald portfölj

De flesta av pensionärerna fick möjlighet att välja fonder till premiepensionsportföljen första gången år 2000, men då som pensionssparare. Cirka 53 procent av dem valde en egen portfölj medan de övriga fick sina medel placerade i AP7 Såfa.

I slutet av år 2011 hade 63 (68) procent av pensionärerna med fondförsäkring en eget vald portfölj. Det är alltså en större andel av pensionärerna som har valt en egen portfölj jämfört med pensionsspararna.

10.2 Antal fondbyten efter inträdesåret

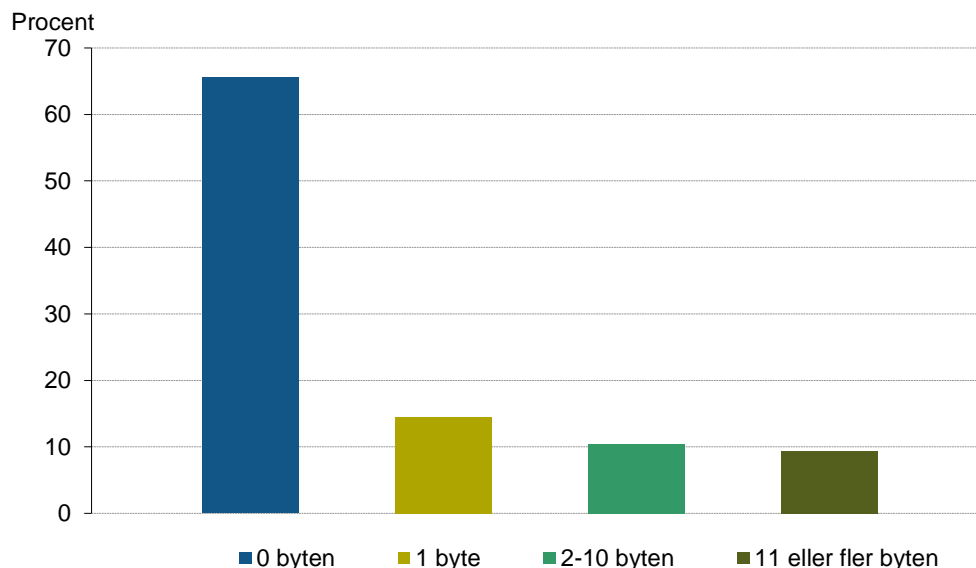
66 procent av pensionärerna har inte gjort något fondbyte sedan inträdet

Av de pensionärer som gjorde ett aktivt val vid inträdet i premiepensionssystemet har 66 procent aldrig gjort något fondbyte. 34 procent har gjort åtminstone ett fondbyte sedan inträdet.

Av diagram 10.1 framgår att knappt 15 procent av de med egen portfölj har bytt fonder vid ett tillfälle efter inträdet. Knappt 10 procent har bytt fonder vid fler än 10 tillfällen sedan inträdet.

Diagram 10.1

Andel pensionärer med egen vald portfölj, efter antal fondbyten gjorda sedan inträdesåret och fram till slutet av 2011

Anmärkning: Diagrammet visar antalet fondbyten sedan inträdet i premiepensionssystemet och inte bara för tiden som pensionär. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen valt AP7 Såfa¹⁵ och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

10.3 Antal fondbyten och värdeutveckling

De aktiva pensionärerna hade något bättre värdeutveckling

Tabell 10.1 visar antalet fondbyten gjorda under 2011 av pensionärer med egen vald portfölj. Det framgår att drygt 9 procent av pensionärerna gjorde minst ett fondbyte under året, vilket kan jämföras med 31 procent av pensionsspararna. Bäst värdeutveckling under 2011 hade de pensionärer som inte gjorde något fondbyte under året. För den gruppen begränsades nedgången till -5,4 procent.

¹⁵ Tidigare Premiesparfonden

Tabell 10.1

Genomsnittlig värdeutveckling för 2011 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2011, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2011, för pensionärer med egen vald portfölj, procent

	Värdeutveckling, genomsnitt, 2011	Värdeutveckling, genomsnitt, sedan inträde	Risk i portföljen, genomsnitt 2011, procentenhet	Andel sparare i varje kategori
0	-5,4	3,6	12	90,7
1 byte	-10,6	3,8	13	4,0
2 byten	-11,3	4,1	11	1,2
3 till 5 byten	-7,1	4,1	8	2,7
5 till 10 byten	-10,5	5,2	7	0,9
11 till 15 byten	-8,7	4,9	5	0,2
Fler än 15 byten	-14,3	5,2	6	0,3

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade AP7 Såfa och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

11 Pensionärernas premiepension

Premiepension kan tidigast tas ut från 61 års ålder däremot finns det ingen övre åldersgräns för när uttagen senast måste påbörjas. Pensionären kan välja att ta ut enbart premiepension eller kombinera den med uttag av inkomstpensionen. I det följande avsnittet redovisas endast uttag av premiepension.

11.1 Pensionsuttagen

Nästan alla tar ut hela det årliga pensionsbeloppet

Den som vill ta ut sin premiepension kan välja mellan de fyra uttagsnivåerna, 25 procent, 50 procent, 75 procent samt 100 procent. Pensionären kan ändra uttagsnivån och även avbryta uttagen. I den här rapporten betraktas en pensionär som avbryter uttagen fortfarande som pensionär och uttagsnivån fastställs till 0 procent.

Tabell 11.1 visar de genomsnittliga årliga uttagsbeloppen av premiepensionen. Det framgår att de allra flesta pensionärer, drygt 97 procent, tar ut hela det årliga pensionsbeloppet. Bland dem som enbart tar ut delar av sin pension är den vanligaste uttagsnivån 25 procent. Det är vanligare att pensionärer som är yngre än 65 år tar ut pensionen vid denna 25–procent nivån jämfört med äldre pensionärer. Andelen pensionärer vid de olika uttagsnivåerna har endast förändrats marginellt sedan föregående år.

190 kronor i månaden i genomsnittlig premiepension

Än så länge är uttagsbeloppen blygsamma och det beror på att det nya pensionssystemet inte har fasats in fullt ut. I genomsnitt tar pensionärerna ut 2 260 kronor per år och det motsvarar 190 kronor i månaden.

Den som väljer att ta ut premiepensionen kan samtidigt fortsätta förvärvsarbete och tjäna in nya pensionsrätter. Utifrån de data som är tillgänglig för rapporten är det inte möjligt att se huruvida en pensionär tjänade in pensionsrätter under 2011.

Tabell 11.1

Andel pensionärer, årligt uttag av premiepension samt behållning på premiepensionskonto, efter uttagsnivå, i slutet av 2011

Uttagsnivå, procent	Pensionärer, andel, procent	Årligt uttag, medelvärde, kr	Kontobehållning, medelvärde, kr
0	0,4	–	62 306
25	1,9	1 150	74 712
50	0,5	1 600	60 517
75	0,2	2 490	56 942
100	97,1	2 300	33 894

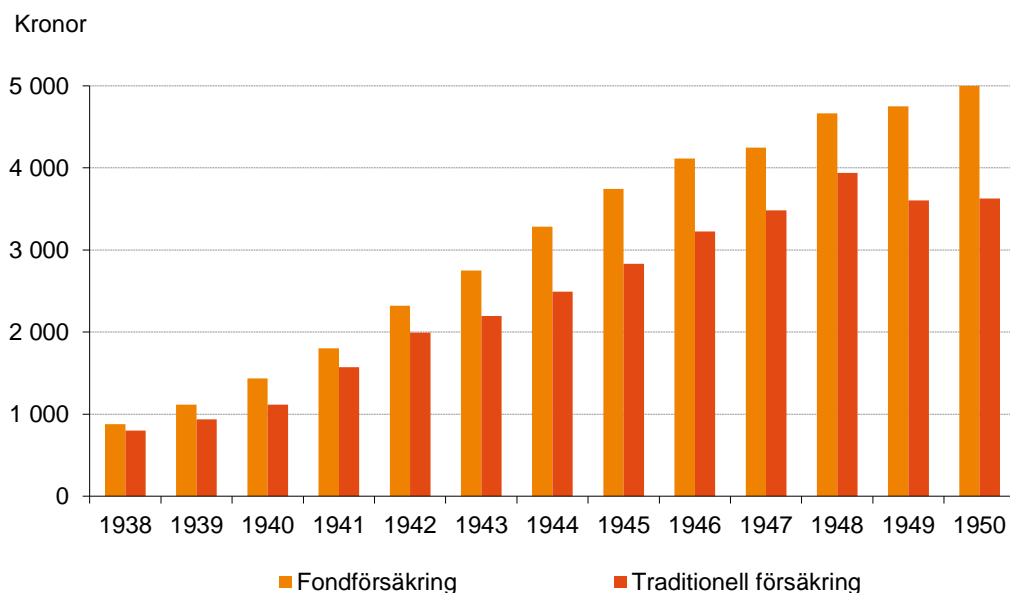
Yngre pensionärer får ut mer i premiepension

I diagram 11.1 visas den årliga utbetalningen av premiepensionen för dem som tar ut det årliga beloppet vid uttagsnivå 100 procent. Det framgår att ju senare födelseår (ju yngre pensionären är), desto högre är uttagsbeloppet. Det gäller både för fondförsäkringen och för den traditionella försäkringen. Beloppen som betalas ut i årlig pension varierar mellan 900 kronor och 5 000 kronor per år inom fondförsäkring och mellan 700 kronor och 3 600 kronor per år inom den traditionella försäkringen.

Skillnaderna i uttagsbelopp mellan de olika födelseåren beror främst på storleken på kontobehållningen. Som nämnts tidigare har de yngre pensionärerna i genomsnitt mer på sina premiepensionskonton än äldre pensionärer. De yngre kan därför ta ut större belopp. De yngre pensionärerna har mer i genomsnitt på sina konton eftersom de dels har satt av mer pensionsmedel per år, dels har satt av medel under fler år.

Diagram 11.1

Årligt uttag av premiepensionen under 2011, för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, genomsnittligt belopp

Anmärkning: Personer födda 1946 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

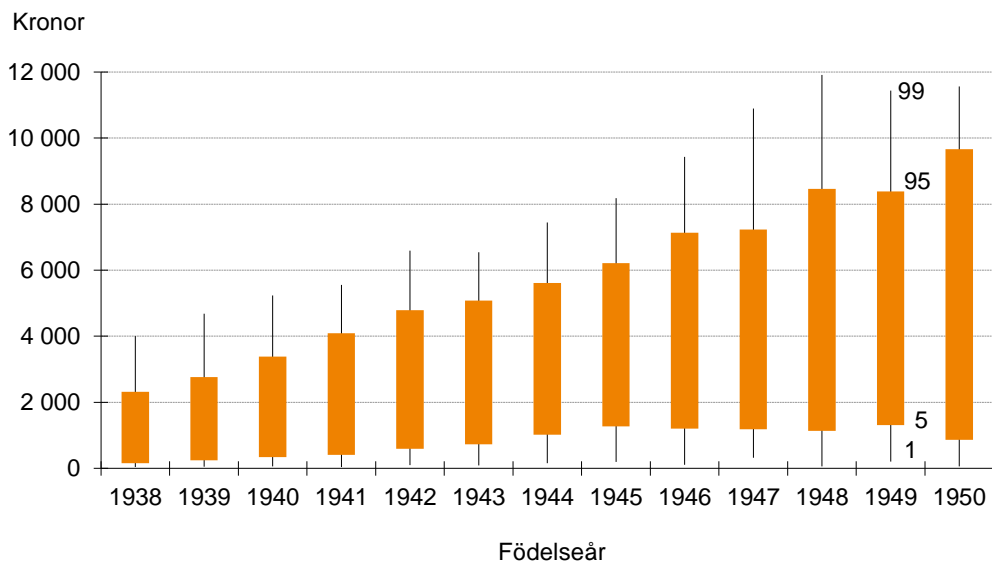
Stor spridning i utbetald premiepension

Diagram 11.2 visar spridningen av den utbetalda pensionen från fondförsäkringen för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Den nedre och övre kanten på stapeln markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen¹⁶ och strecket markerar den 1:a respektive den 99:e percentilen. Av diagrammet framgår att det är en större variation i utbetald pension bland de yngre pensionärerna jämfört med de äldre.

¹⁶ Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionärerna rangordnas med början från den pensionär som har det lägsta pensionsuttaget till den pensionär med högst pensionsuttaget. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, s.k. percentiler.

Diagram 11.2

Spridning av utbetald pension 2011 för pensionärer med fondförsäkring efter födelseår, uttagsnivå 100 procent

Anmärkning: Personer födda 1946 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

I diagram 11.3 har uppgifterna från diagram 11.2 räknats om med hänsyn till 20-delsinfasningen. Som basår används 1946 eftersom personer födda 1946 och som gick i pension 2011 fyllde 65 år under året. Genom att eliminera bortse från 20-delsinfasningen blir det lättare att se skillnader i spridning för de olika kohorterna. I intervallet 5:e till 95:e percentilen är spridningen tämligen lika för de olika födelseåren. Möjligen kan man se att den 99:e percentilen är högre för de äldre pensionärerna.

Diagram 11.3

Spridning av utbetald pension 2011 för pensionärer med fondförsäkring efter födelseår, uttagsnivå 100 procent

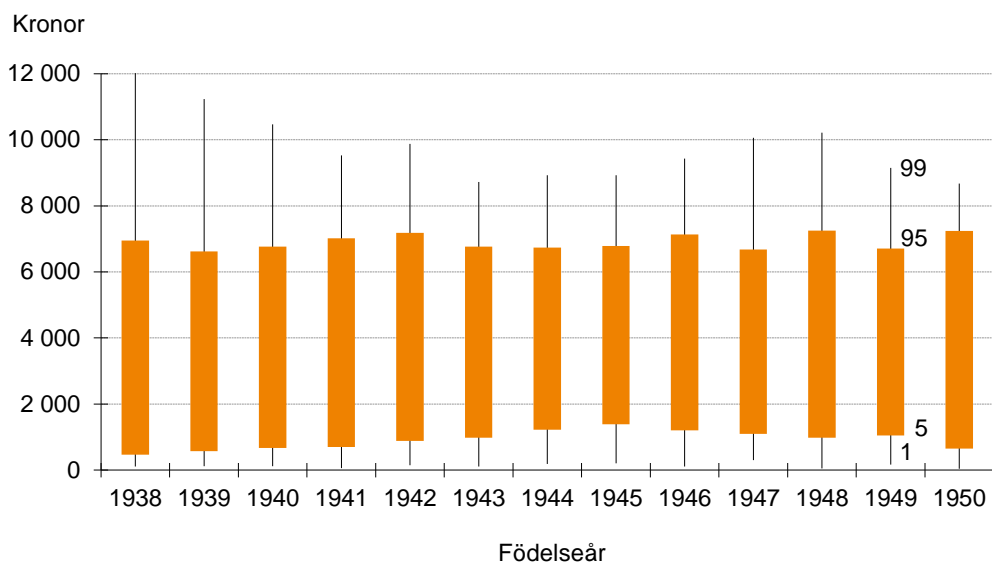
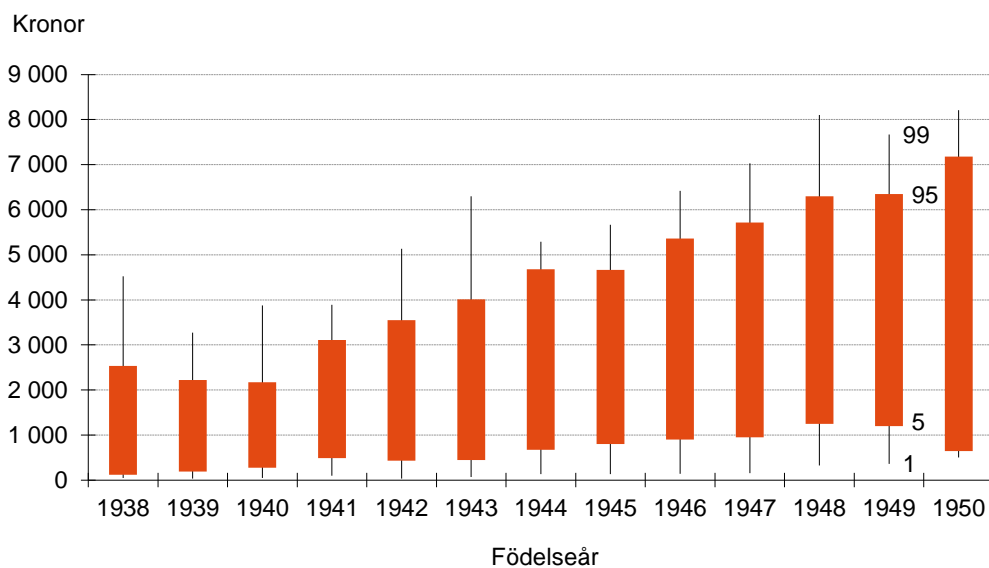

Diagram 11.3 visar spridningen av den utbetalda pensionen från traditionell försäkring för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Även bland pensionärer med traditionell försäkring är variation i utbetald pension större bland de yngre jämfört med de äldre pensionärerna.

Diagram 11.4

Spridning av utbetald pension 2011 för pensionärer med traditionell försäkring efter födelseår, uttagsnivå 100 procent

Anmärkning: Personer födda 1946 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Skillnaderna i pensionsutbetalningar kommer att öka med tiden

På sikt kommer sannolikt skillnaderna i pensionsutbetalningar mellan individerna att öka. Det beror på att när premiepensionssystemet är helt infasat kommer skillnader i pensionsavsättningar att öka, eftersom det är fler som kommer att ha betalat in relativt lite respektive mycket till systemet. En annan anledning är att individerna kommer att ha olika värdeutveckling på sina premiepensionsmedel. Ju större belopp som investerats, desto större blir variationerna i värdeutveckling i kronor räknat. Detta i sin tur ger större variationer i kontobehållning och därmed större variation i pensionsutbetalningarna.

11.2 SI-pensionärer?

Personer bosatta i Stockholm och som tar ut pension innan 65 års ålder benämns ibland SL-pensionärer. Orsaken är att dessa personer vill ta del av pensionärsrabatten som lokaltrafiken i Stockholm erbjuder. De väljer då att ta ut premiepension som är en liten del av den allmänna pensionen. Tabell 11.1 visar att pensionärerna i Stockholm är något överrepresenterade i åldersgrupperna under 65 år. I Stockholms län tog 22 procent av personer i åldern 61–64 år ut pension. I Västerbottens län tog endast 10 procent av 61–64 åringarna ut pension. Genomsnitt för hela riket var 15 procent.

Tabell 11.

Andel personer som tar ut pension i ålder 61 – 64 år

Län	Andel som tar ut pension, procent
Stockholm	22
Dalarna	17
Gävleborg	16
Uppsala	15
Blekinge	15
Kalmar	15
Södermanland	14
Jönköping	14
Östergötland	14
Västmanland	13
Skåne	13
Norrboten	13
Örebro	13
Västra Götaland	12
Västernorrland	12
Värmland	11
Kronoberg	11
Gotland	11
Halland	11
Jämtland	11
Västerbotten	10
Hela riket	15

Bilaga 1, beskrivning av data

Beskrivning av data

Denna rapport baseras främst på data som genererats från Pensionsmyndighetens databaser Pluto och FIDB men även på data från Försäkringskassans datalager STORE. Pluto innehåller individspecifik information om pensionsspararnas och pensionärernas pensionsrätter samt premiepensionsportfölj, inklusive de transaktioner och den handel som sker med fonder. FIDB består däremot enbart av information om de fonder som ingår i premiepensionssystemet, exempelvis standardavvikelse för avkastning (risk), förvaltningsavgift, fondens namn och typ. STORE kompletterar data med utbildningsnivå, boendelän samt födelseland.

Beskrivningen av pensionsspararna och pensionärerna grundas på ett slumpmässigt urval, bestående av alla individer som ingår i premiepensionssystemet under 2011 och är födda den 10:e varje månad. Urvalet utgör drygt tre procent av den population som omfattas av premiepensionssystemet 2011. Pensionssparare och pensionärer som avlider under året ingår inte i urvalet. Däremot ingår de som emigrerat eller flyttat till Sverige under året. Urvalet består av knappt 210 000 individer, varav 180 000 pensionssparare och drygt 30 000 pensionärer. Det anges särskilt i rapporten när uppgifter är baserade på totalstatistik över populationen i premiepensionssystemet.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december år 2011 som presenteras. Synonymer för denna tidpunkt är ”vid utgången av 2011” och ”i slutet av 2011”. De siffror som anges inom parentes avser motsvarande uppgifter för 2010.

Bilaga 2, pensionspyramiden - hela pensionen

Inkomstpension

Inkomstpensionen är den huvudsakliga delen av den allmänna pensionen och baseras på den sammanlagda inkomsten under hela livet. 2011 omfattades 1,8 miljoner svenskar av inkomstpension och tilläggspension och totalt betalades det ut 220 miljarder kronor i inkomst- och tilläggspension.

Diagram 2.1

Pensionspyramiden – inkomstpensionen

Intjänande – Pensionsunderlaget

Alla som arbetar och betalar skatt i Sverige kan tillgodoräkna sig pensionsrätt och hur stor pensionsrätten blir bestäms av storleken på pensionsunderlaget.

Pensionsunderlaget utgörs av pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp.

Pensionsgrundande inkomsterna kan bestå av:

- inkomst av anställning
- inkomst av näringsverksamhet, egenföretagare
- skattepliktiga inkomster från socialförsäkringen, som till exempel sjuk- eller aktivitetsersättning, föräldrapenning och arbetslöshetsersättning

Pensionsgrundande beloppen är fiktiva inkomster som man får tillgodoräkna sig vid:

- sjuk- eller aktivitetsersättning
- år med små barn
- studier

Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5 inkomstbasbelopp (390 750 kronor år 2011) och varje år avsätts 18,5 procent av pensionsunderlaget till den allmänna pensionen.

Den största delen, 16 procent, går till inkomstpensionen och eftersom inkomstpensionen är ett fördelningssystem betalas de inbetalda avgifterna ut i pensioner samma år. Resterande del, 2,5 procent, går till premiepensionen.

Behållningen på pensionskontot

Avgifterna som betalas in varje år bokförs som pensionsrätter på kontot för inkomst- respektive premiepension. Värdet på pensionskontot för inkomstpensionen växer sedan med de årliga avgifterna som betalas in och den genomsnittliga inkomstens

utveckling. Genomsnittsinkomstens utveckling mäts med inkomstindex. Genom att kontot är kopplat både till de inbetalda avgifterna och till inkomstindex kan värdet på kontot både öka och minska. Sedan 1995 har den genomsnittliga tillväxten i inkomstpensionssystemet nominellt varit 2,4 procent.

Pension – utbetalning

Pensionsåldern är rörlig och både inkomst- och premiepension och kan tas ut från 61 års ålder. Man kan välja att ta ut pensionen helt eller delvis och det går att arbeta samtidigt som man tar ut pension. Enligt bestämmelserna i LAS har man idag rätt att arbeta fram till 67 års ålder, efter det krävs samtycke från arbetsgivaren.

Inkomstpensionens årsbelopp beräknas genom att beloppet på inkomstpensionskontot divideras med ett delningstal vid pensioneringstillfället. Delningstalet speglar dels återstående livslängd vid den ålder pensionen tas ut, dels en ränta om 1,6 procent. Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex minus den ränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet.

En av grundtankarna med pensionssystemet är att det skall vara finansiellt stabilt. Det innebär att tillgångar och skulder i systemet ska vara i balans. Om tillgångarna är mindre än skulderna aktiveras balanseringen. Inkomstindex ersätts då med balansindex och indexeringen av pensionerna blir lägre. De lägre pensionerna kommer att bestå tills systemet åter är i balans.

Avgörande för hur mycket man kommer att få i pensionen är hur länge man arbetar, lönen, genomsnittliga inkomstens utveckling och vid vilken ålder man tar ut pension. Att ta ut pensionen vid 66 års ålder i stället 65 år innebär att de årliga pensionsutbetalningarna blir ungefär 9 procent högre. Väljer man som nybliven pensionär i stället att ta ut pensionen vid 64 blir pensionen 8 procent lägre.

Under 2011 betalades det ut 44,8 miljarder kronor till 995 000 pensionärer med inkomstpension. I tilläggs pension betalades det ut 175,9 miljarder kronor till 1 835 000 pensionärer.

Premiepension

Premiepensionen baseras på samma sätt som inkomstpensionen på den sammanlagda inkomsten under hela livet. Under 2011 betalades det ut 2 021 miljoner kronor i premiepension till 898 000 pensionärer.

Diagram 2.2

Pensionspyramiden – premiepensionen

Intjänande

Reglerna för hur pensionsunderlaget beräknas är desamma som för inkomstpensionen, se avsnitt 2.2.1. Däremot är den del av pensionsunderlaget som betalas in till premiepensionen bara 2,5 procent. En avgörande skillnad mellan de olika delarna i den allmänna pensionen är att premiepensionen är ett fonderat system till skillnad mot inkomstpensionen som är ett fördelningssystem.

Behållningen på pensionskontot

Avgifterna som betalas in varje år bokförs som pensionsrätter på kontot för inkomst- respektive premiepension. Pensionsrätterna i premiepensionen placeras sedan på kapitalmarknaderna genom fonder på Pensionsmyndighetens fondrörelse. Pensionsspararna och pensionärerna kan själva välja hur pensionsrätterna skall placeras. För pensionärerna finns även möjlighet att välja traditionell förvaltning med garanterat utbetalt månadsbelopp. Värdet på pensionskontot för premiepensionen växer sedan med de årliga avgifterna som betalas in och utvecklingen på de finansiella marknaderna. Det innebär att värdet på kontot både kan öka och minska. Den genomsnittliga tillväxten i premiepensionssystemet har nominellt varit 2,4 procent sedan 1995 och reallt 1,1 procent.

Pension – utbetalning

Premiepensionen kan tas ut antingen som fondförsäkring eller traditionell försäkring. För att beräkna den månatliga pensionen divideras först värdet av pensionskontot i båda försäkringsformerna med ett delningstal som utgår från den återstående livslängden och en tillgodoräknad ränta. Detta årliga belopp delas sedan med tolv för att få månadsbeloppet.

I traditionell försäkring beräknas ett livsvarigt garanterat nominellt belopp. Utöver det garanterade beloppet kan man även få ett tilläggsbelopp som beror på hur värdet på

pensionskontot utvecklas med den så kallade återbäringsräntan. Den genomsnittliga återbäringsräntan under 2010 var 3,75 procent.

Årligen räknas pensionerna om på samma sätt som när man går i pension. För premiepensionen som tas ut som fondförsäkring är det hela pensionen som räknas om. För pension som tas ut som traditionell försäkring är det bara tilläggsbeloppet som räknas om. Det garanterade belopp beräknas bara fram vid pensioneringstillfället.

Garantipension

Garantipensionen är den del av det svenska pensionssystemet som ger grundtrygghet för den som saknar eller har låg inkomstgrundad pension. Om man aldrig har haft några beskattade arbetsinkomster i Sverige betalas ingen inkomstgrundad pension ut. Hela pensionen kommer då att bestå av garantipension som är en del av den allmänna pensionen och finansieras av staten. Garantipension kan tidigast betalas från och med den månad som man fyller 65 år.

Full garantipension uppgår till 2,13 prisbasbelopp för ensamstående vilket motsvarade 7 597 kronor i månaden 2011. För gifta är garantipensionen 1,90 prisbasbelopp. Garantipensionens storlek beror också på hur länge man har bott i Sverige.

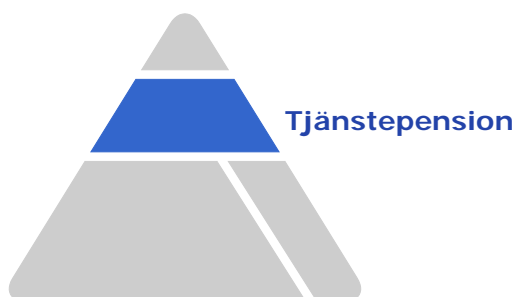
Tjänstepension

Tjänstepensionen är en betydande del av pensionen

Hela pensionen består som nämnts ovan av flera olika delar. En del som kommer att ha stor betydelse för blivande pensionärer är tjänstepensionen som är reglerat i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Vanligast är att tjänstepension är premiebestämd pension. Premien som betalas in till tjänstepensionen är en procentsats av den intjänade lönen och betalas in av arbetsgivarna.

Diagram 2.3

Pensionspyramiden – tjänstepension

Tjänstepensionen går mot enhetlighet

Utvecklingen i tjänstepensionen har tydligt gått mot enhetliga premiebestämda lösningar. För de delar av inkomsten som ligger under taket på 7,5 på inkomstbasbelopp är samtliga avtalsområden på väg mot en avgiftsbestämd pension med en avsättning på 4,5 procent. Det här framgår av sammanställningen av de olika avtalen inom tjänstepensionen i tabell 2.1.

Tabell 2.1

Inbetald premie, typ av pension för olika avtal inom tjänstepensionen och kollektiv på arbetsmarknaden

Kollektiv	Benämning av tjänstepensionsavtal (mest gällande)	Typ av pension	Premie, procent	Valcentral
Privatanställda				
Arbetare	Avtalspension SAF-LO	Premiebestämd	4,3	Fora
Tjänstemän	ITP 1 född efter 1978	Premiebestämd	4,5	Collectum
Tjänstemän	ITP 2 född före 1979	Förmånsbestämd		Alecta
	ITPK	Premiebestämd	2	Collectum
Kommun- och landstingsanställda	KAP KL	Premiebestämd	4,5	Pensionsvalet
Statligt anställda	PA 03	Premiebestämd	2,5	SPV
	PA 03	Premiebestämd	2	Kåpan
	PA 03	Förmånsbestämd		SPV

I de ”nya” avtalen för privatanställda arbetare respektive tjänstemän sätts 30 procent av inkomsten som ligger över taket av till samma avgiftsbestämda pension som ligger

Premiepensionen

Datum 2012-05-28
Dok.bet. PID119407
Version 1.1

under taket. På det kommunala och statliga området innebär avtalen en fortsatt blandning av avgifts- och förmånsbestämda pensioner för inkomster över taket.

Tjänstepensionens andel ökar

Enligt SCB:s data för 2010 fick 85 procent av alla pensionärer över 65 år även tjänstepension. Tjänstepensionens andel av den totala pensionen ökade under 2010. 2009 var tjänstepensionens andel av de totala pensionsutbetalningarna 21 procent. 2010 hade den andelen ökat med en procentenhet till 22 procent. Även inbetalningarna till tjänstepensionen ökade mer än inbetalningarna till den allmänna pensionen. 2010 ökade inbetalningarna till tjänstepensionen med 7,6 procent medan inbetalningarna till den allmänna pensionen ökade med 1,3 procent.

Tabell 2.2

Inbetalda premier, förvaltad kapital och utbetalningar i respektive pensionslag, 31 december 2010, miljarder kronor

Typ av pension	Förvaltad kapital 31 dec	Inbetalda premier	Utbetalda pensioner	Andel utbetalt, procent
Allmän pension	1 309	237	222	73
Tjänstepension	1 509	128	65	22
Privata pensionsförsäkringar	423	15	16	5
Summa	3 241	380	303	100

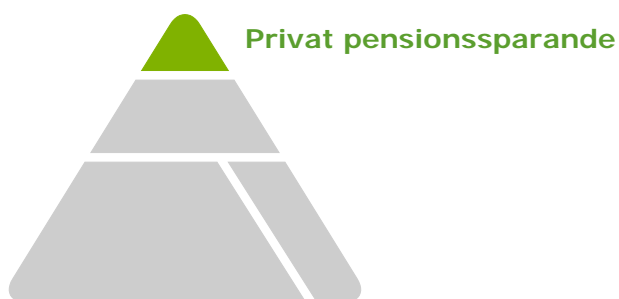
Privat pensionssparande

Privat pensionssparande kompletterar

I toppen av pensionspyramiden finns det privata pensionssparandet. Att spara privat är ett frivilligt pensionssparande och kan ses som ett komplement till övriga pensioner.

Diagram 2.4

Pensionspyramiden – privat pensionssparande

Man kan spara privat till pensionen på olika sätt men här menar vi i första hand det avdragsgilla sparandet. Att sparandet är avdragsgillt innebär att man får göra avdrag i deklarationen för de pengar man betalar in till pensionssparandet. 2011 kunde man dra av upp till 12 000 kronor i sitt sparande. Istället får man betala skatt när man tar ut pensionen. Genom att man betalar in och tar ut pengar vid olika tidpunkter kan det få skatteeffekter som kan vara positiva eller negativa. För en person med en inkomst som ligger över brytpunkten för statlig skatt under sparandetiden men under brytpunkten vid utbetalandet så blir skatteeffekten positiv. Om man istället har låg inkomst under sparandetiden och en inkomst som ligger över brytpunkten när pensionen betalas ut så blir skatteeffekten negativ.

Sparkapitalet blir låst

Kapitalet i det privata pensionssparandet är låst under sparandetiden och pension kan tidigast tas ut från det att man fyller 55 år. De olika formerna för privat pensionssparande är vanlig pensionsförsäkring och individuellt pensionssparande, IPS.

Vid pensionssparande i vanlig pensionsförsäkring kan man välja mellan fondförsäkring eller traditionell försäkring. Man betalar sedan in pengar varje månad till en pensionsförvaltare som sköter förvaltningen av pengarna efter den typ av pensionsförsäkring som man har valt. När man pensionssparar i vanlig pensionsförsäkring finns möjligheten att välja återbetalningsskydd eller någon annan tilläggförsäkring.

Individuellt pensionssparande kräver att man är aktiv

Individuellt pensionssparande, IPS är ett rent sparande och ingen försäkring. Det innebär att det inte går att välja återbetalningsskydd eller någon annan tilläggsförsäkring som man kan välja i vanlig pensionsförsäkring. När man spar i IPS sköter man förvaltningen av pengarna själv och man kan placera i en mängd olika sparformer t.ex. fonder, enskilda aktier och strukturerade produkter. I IPS finns ingen garanterad avkastning. Pensionen som man får ut är i stället helt beroende på hur man själv har lyckats med sin förvaltning.

Kapitalförsäkring flexibel men ej avdragsgill

Vi nämner också ett alternativ till det avdragsgilla sparandet och det är sparande i en vanlig kapitalförsäkring. Insättningarna är inte avdragsgilla men man betalar heller ingen inkomstskatt när pengarna tas ut.

Sedan 1 januari 2012 gäller nya skatteregler. Avkastningsskatten beräknas genom att Kapitalförsäkringens värde i början av året med tillägg för insättningar (insättningar under andra halvan av året tas bara upp till halva värdet) multipliceras med statslåneräntan 30 nov föregående år. Resultatet beskattas med 30 % (tidigare 27 %). Skatten tas ut varje år oavsett hur avkastningen utvecklats.

Sparformen erbjuder samma placeringsmöjligheter som IPS men pengarna är inte låsta under spartiden. Det innebär att man kan börja ta ut de sparade pengarna vid vilken tidpunkt som helst.

Bilaga 3, avkastningsmätt

Avkastningsmätt för fondförsäkringen

De premiepensionsmedel som avsätts för pensionsspararen varje månad förvaltas tillfälligt av Pensionsmyndigheten fram till dess att pensionsmedlen placeras på spararens premiepensionskonto. Denna placering sker en gång per år och då fördelas medlen efter den senast valda fördelningen av fonder i premiepensionsportföljen. Avkastningen på pensionsmedlen beror inledningsvis på utfallet av den tillfälliga förvaltning men på sikt är det avkastningen på fondförsäkringen som har den avgörande betydelsen. De avgifter som betalas till Pensionsmyndigheten och fondförvaltare samt den rabatt som ges på förvaltningsavgiften påverkar också avkastningen.

När det sker ett kapitalflöde på premiepensionskontot är det inte tillräckligt att jämföra ett ingående och utgående portföljvärde för att mäta avkastningen. Det beror på att det utgående portföljvärdet inte bara påverkas av marknadsvärdering utan även av fortsatta in- och utbetalningar. För att ge en korrekt beskrivning av hur avkastningen på premiepensionsplaceringen har utvecklats under flera perioder behöver avkastningen vägas samman på något sätt. De allmänt vedertagna mått som används i rapporten är tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Den tidsviktade avkastningen mäter hur avkastningen har utvecklats för fonden medan den kapitalviktade avkastningen visar avkastningen för pensionsspararen. Nedan följer en förenklad beskrivning av de två måtten.

Tidsviktad avkastning

För att mäta avkastningen för en fond används tidsviktad avkastning. Måttet rensar bort effekterna av in- och utflöden av kapital, dvs. huruvida det har kommit in nya pensionsrätter eller att det har betalats ut avgifter inverkar inte på den framräknade avkastningen. Den tidsviktade avkastningen mäter alltså avkastningen för en insatt krona under en viss tidsperiod.

När tidsviktad avkastning beräknas för en period vägs avkastningen för delperioderna samman med lika vikter. En delperiod utgörs av tiden mellan två kassaflöden. Ekvation (1) beskriver den tidsvägda avkastningen.

$$R_T = \left[\prod_{t=0}^T \frac{MV_{t+1}}{MV_t + C_t} \right] - 1 \quad (1)$$

där

R_t = Avkastningen under perioden

MV_t = Marknadsvärdet vid tidpunkten t

C_t = Kassaflödet vid tidpunkten t

T = Sluttidpunkten

Tidsviktad avkastning kan användas för rättvisande jämförelser av avkastningen mellan fonder där fondförvaltare inte kan avsätta mer kapital vid goda avkastningsförhållanden eller omvänt. Måttet kan även användas för att jämföra med relevanta marknadsindex eller med andra förvaltares avkastning.

I premiepensionssystemet kan inte pensionsspararen fritt bestämma in- eller utflödet av kapital till premiepensionskontot. Däremot avgör spararen om och när de placerade pensionsmedlen ska föras över till en annan fond. Fondbolagen har inget inflytande över kapitalflödet i fonden.

Kapitalviktad avkastning

När värdeutvecklingen på pensionsspararens premiepension mäts används kapitalviktad avkastning, dvs. en internränta tas fram. Internräntan kan i detta fall jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på pensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto.

Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till kapitalflödet på premiepensionskontot genom att väga samman avkastningen med det pensionsbelopp som finns på kontot under motsvarande period. Det innebär att avkastningen under perioder där det förvaltade kapitalet varit stort väger tyngre i beräkningen än avkastningen under perioder då kapitalet varit litet. De kapitalflöden som påverkar den kapitalviktade avkastningen är inbetalade pensionsrätter, räntan på de preliminära pensionsrätterna, avkastningen på fonderna i portföljen, administrationsavgiften till Pensionsmyndigheten, förvaltningsavgiften till fondbolagen, rabatten på förvaltningsavgiften, arvsvinster samt pensionsutbetalningar.

Notera att pensionssparare som valt samma fond men haft olika kapitalflöden på sina konton, t ex i form av pensionsavsättningar, kommer att uppvisa olika kapitalviktad avkastning för samma fond. Den kapitalvägda avkastningen kan därför inte användas för att jämföra sparare som investerat i samma fond.

När den kapitalviktade avkastningen beräknas söks den s.k. internräntan. Internräntan är den diskonteringsränta som resulterar i att nuvärdet av alla kassaflöden, inklusive portföljens utgående värde, precis motsvarar portföljens ingående värde. Ekvation (2) beskriver den kapitalviktade avkastningen.

För att beräkna internräntan krävs kännedom om (1) utgående portföljvärde (marknadsvärde), (2) alla kassaflöden till och från portföljen, samt (3) tidpunkten för dessa kassaflöden.

Internräntan r i årstakt är den ränta som uppfyller följande relation:

$$\sum_{t=0}^T \frac{C_t}{(1+r)^{t/365}} = 0 \quad (2)$$

där

r = Internräntan under perioden uttryckt i årstakt

t = Antalet dagar sedan starttidpunkten

C_t = Kassaflöde vid tidpunkten t (C_t är slutvärdet som antas vara ett negativt kassaflöde)

Internräntan kan sägas ta fram den ”bankkontoränta” som, givet insättningar och uttag, resulterat i aktuellt slutvärde.

Bilaga 4, portföljrisk

Portföljrisk

Portföljrisken beräknas utifrån standardavvikelsen i respektive fond som ingår i portföljen och kovariansen mellan fonderna i portföljen. För att beräkna portföljrisken används månadsdata för de senaste 36 månaderna. Det innebär att för portföljer, där fonder ingår som har kortare historik än 36 månader, görs ingen beräkning av portföljrisken.

Formel för portföljrisken:

$$\sigma_p = \left(\sum_{i=1}^K \sum_{j=1}^K \omega_i \omega_j \sigma_i \sigma_j \rho_{i,j} = \sum_{i=1}^K \omega_i^2 \sigma_i^2 + 2 \sum_{i \neq j} \sigma_{ij} \omega_i \omega_j \right)^{1/2}$$

Där

ω_i är vikten för fond i i portföljen P

σ_i är standardavvikelsen för fond i

$\rho_{i,j}$ är korrelationen mellan fond i och j

σ_{ij} är kovariansen mellan fond i och j .

Portföljrisken skall uttryckas i årstakt och beräkningen är gjord utifrån månadsvärden. Resultatet från ovanstående formel konverteras därför till årstakt genom att multiplicera portföljrisken med roten ur 12, dvs.

$$= \sigma_p \cdot \sqrt{12}.$$

Riskkategorier

Portföljrisken (σ_p) är kategoriserad enligt samma intervall som fonderna på Pensionsmyndighetens hemsida:

Mycket låg risk:	$\sigma_p < 3$
Låg risk:	$3 \geq \sigma_p < 8$
Medelrisk:	$8 \geq \sigma_p < 16$
Hög risk:	$16 \geq \sigma_p < 25$
Mycket hög risk:	$25 \geq \sigma_p$

Så här kan du nå oss om du vill veta mer

www.pensionsmyndigheten.se

Kundservice 0771-776 776

www.pensionsmyndigheten.se